

André Malraux

Erövrarna

Original (franska): *Les conquérants* (1928)

Svensk översättning: Claes Gripenberg (1966). En tidigare svensk översättning gavs ut 1929

Kortfattad introduktion

Under åren 1925-26 var Kanton högkvarter för det nationalistiska Kuomintang-partiet (Guomindang) som slogs för att gripa makten. Till en början ingick även kommunisterna i detta parti, men när segern kom inom räckhåll ansåg inte den dominerande borgerliga fraktionen (under Chiang Kai-shek) att kommunisternas stöd behövdes längre. Därför uteslöts kommunisterna och utsattes för omfattande massakrer.

Malraux, som periodvis befann sig på plats under dessa år, skildrar utvecklingen på ett mycket levande och fängslande sätt i denna historiska roman. Men man bör komma ihåg att det trots allt handlar om en roman och den som är intresserad av frågan ur ett historiskt perspektiv bör komplettera läsningen av Malraux med något historiskt arbete, t ex Harold Isaacs klassiska [Den kinesiska revolutionens tragedi](#).

Av intresse i sammanhanget är också Leo Trotskijs mycket positiva, men ändå kritiska, recension av boken: [Den strypta revolutionen](#) och hans [Om den strypta revolutionen och dess trypare. Ett svar till André Malraux](#) (den senare artikeln kommenterar Malraux' svar på recensionen).

Innehåll

Konturerna.....	1
Maktkampen.....	33
Människan	76

FÖRSTA DELEN

Konturerna

Den 25 juni

”Generalstrejk är utlyst i Kanton”

Sedan i går är detta radiomeddelande uppslaget på anslagstavlan och understruket med rött.

Indiska oceanen ligger orörlig, stelnad, lackerad — utan kölvattensfårar. Den molntäckta himlen ger upphov till en tryckande badrumsatmosfär, omger oss med övermättad luft. Och passagerarna vandrar med avmätta steg på däck och undviker att avlägsna sig alltför långt från den vita anslagstavla på vilken nattens radiomeddelanden kommer att sättas upp. Varje dag preciserar nyheterna det drama som är under uppsegling, det tar form, det förvandlas till ett direkt hot som oroar alla båtens passagerare. Hittills har Kantonregeringens fientlighet endast tagit sig uttryck i ord, men plötsligt har telegrammen börjat tala om handling. Det som gör det största intrycket är inte så mycket upploppen, strejkerna och gatustriderna som den helt oväntade viljan att inte längre nöja sig med ord, att träffa England i dess känsligaste punkt: dess rikedom och dess prestige, en vilja som förefaller lika envis som den engelska viljan. Förbudet mot att saluföra varor av engelskt ursprung i alla de provinser som lyder under Kantonregeringen, inte ens om de bjuds ut av en kines, det metodiska sättet att överta kontrollen över den ena marknaden efter den andra, sabotagedåden mot maskinerna som utförs av arbetarna i Hongkong, och slutligen denna generalstrejk som med ett slag lamslår handeln på denna engelska ö, samtidigt som tidningskorrespondenterna meddelar om den ovanliga aktivitet som utvecklas av militärskolorna i Kanton, allt detta ställer passagerarna inför ett krig av en helt ny typ, ett krig som har inletts av den anarkistiska makten i Sydchina, stödd av medarbetare om vilka de knappt vet någonting, mot själva symbolen för den brittiska dominansen i Asien, denna befästa klippa från vilken det väpnade imperiet övervakar sina hjordar: Hongkong.

Hongkong. Där ligger ön på kartan, svart och tydlig, en effektiv regel för Pärlfloden längs vars stränder Kantons gråa massa breder ut sig och sträcker ut sina utlöpare, förstäderna med sina obestämda gränser, bara några timmar från de engelska kanonerna. Varje dag står några passagerare och betraktar denna lilla svarta fläck, som om de väntade sig någon uppenbarelse, först oroliga, men småningom gripna av ångest och angelägna om att gissa hur försvaret av denna plats skall skötas — en plats på vilken deras liv beror, den rikaste klippan i världen.

Om den drabbas av ofärd, om den förr eller senare måste återta sin ställning av obetydlig hamnstad, eller om den helt enkelt försvagas, beror det på att Kina har skapat de kadrer som dittills har saknats för att kämpa mot de vita, och då kommer den europeiska dominansen att störta samman. De affärsmän i bomull eller människohår som är mina reskamrater känner detta på ett smärtsamt sätt, och det är i sanning egendomligt att i deras ångestfyllda ansikten (vad skall det bli av firman?) utläsa återverkan av denna väldiga kamp som har inletts av ett rike som alltid har utmärkt sig genom sin brist på ordning men som plötsligt står organiserat mot ett folk som mer än något annat representerar viljan, fastheten och styrkan.

Plötsligt blir det liv och rörelse på däck. Passagerarna skyndar till, de knuffas och trängs, radionyheter sätts upp.

Schweiz, Tyskland, Tjeckoslovakien, Österrike, vidare, vidare. — Ryssland, låt oss se. Nej, ingenting av intresse. Kina, aha!

Mukden: Chang Tso-lin ...

Kanton.

De längre bort stående passagerarna tränger på och trycker oss mot väggen.

Kadetterna från militärskolan i Whampoa som under befäl av ryska officerare bildade eftertruppen till en väldig procession av studenter och arbetare har öppnat eld mot Shamien.¹ De europeiska matrosar som var avdelade för att skydda broarna svarade med kulspruteeld. Kadetterna som drevs fram av de ryska officerarna gick flera gånger till storms mot broarna. De slogs tillbaka och led stora förluster.

De europeiska kvinnorna och barnen i Shamien skall om möjligt evakueras till Hongkong på amerikanska fartyg. De engelska trupperna väntas avtåga inom den närmaste tiden.

Plötsligt blir det tyst på däck.

De bestörta passagerarna drar sig från varandra. Två fransmän till höger inleder ett samtal. 'Man frågar sig verkligen när regeringarna äntligen inser att det behövs energiska åtgärder för att ...' De styr sina steg mot baren och slutet av meningen drunknar i maskinernas dova dunkande.

Vi har ännu tio dagar kvar till Hongkong.

Klockan fem

Shamien. — Elektriciteten fungerar inte längre. Hela koncessionen är insvept i mörker. Broarna har i all hast befästs och avstängts med taggtråd. Kanonbåtarnas strålkastare lyser upp dem.

Saigon, den 29 juni

En ledsam, öde, provinsiell stad med långa avenyer och raka boulevarder där gräset växer under väldiga tropiska träd ...

Min rickshakuli dryper av svett, åkturen är lång. Till slut är vi framme i ett kinesiskt kvarter med massor av förgyllda skyltar med vackra svarta skrivtecken, små banker, agenturer av alla upptänkliga slag. Framför mig, mitt på en bred, gräsbevuxen aveny, slingrar sig lekfullt en liten järnväg. 37, 35, 33 ... halt! Vi stannar framför ett hus som liknar alla de andra i denna stadsdel: en 'kupé'. En agenturfirma av obestämt slag. På båda sidor om dörren ser man skyltar för föga kända kantonesiska handelshus. Där inne halvsover två kinesiska kontorister bakom dammiga och fallfärdiga luckor. Den ene är likblek och kläd i vitt, den andre sjukligt fet, terrakottafärgad, naken ända till midjan. På väggen färgtryck från Shanghai: unga flickor med luggen sedesamt klubbade vid pannan, monster, cyklar. Framför mig tre cyklar intrasslade i varandra. Jag befinner mig hos ordföranden i Kochinkinas underavdelning av Kuomintang. Jag frågar på kantonesiska:

'Är chefen här?'

'Han har inte ännu kommit tillbaka, monsieur. Men stig in och gör er hemmastadd.'

Jag går en trappa upp längs ett slags steg. Ingen människa syns till. Jag sätter mig och ser mig i brist på annat omkring. Ett europeiskt skåp, ett bord i Louis-Philippestil med marmorskiva, en svart kinesisk träsoffa och magnifika amerikanska fåtöljer, fullsatta med

---

¹ Den europeiska koncessionen i Kanton.

handtag och skruvar. I spegeln ovanför mig ett stort porträtt av Sun Yat-sen och ett något mindre fotografi av herren i huset. Genom fönstret tränger tillsammans med ett knastrande ljud och klangen från soppförsäljarens klocka den starka doften av fräsande kinesiskt fett ...

Klappret av träskor.

Ägaren, två andra kineser och en fransman, Gerard, som jag har kommit för att träffa, stiger in. Presentationer. Jag blir bjuden på grönt te, och de uppmanar mig att försäkra Centralkommittén 'att underavdelningarna i hela franska Indokina är obrottsligt trogna de demokratiska institutioner som, osv ...'

Till slut bryter Gerard och jag upp. Han är Kuomintang's specielle delegat i Indokina och har bara varit här några dagar. Han är en småväxt man med gråsprängt hår och skägg som liknar tsar Nikolai II, samma beslöjade och tveksamma blick och samma välvilliga uppsyn. Han ser ut som ett mellanting mellan en närsynt professor och en landsortsläkare, och han går bredvid mig med släpande steg och med en cigarrett i ett långt och smalt munstycke i munnen.

Hans bil väntar på oss i gathörnet. Vi tar plats och åker i sakta fart genom landsbygden. Luftdraget ger oss en välbehövlig svalka, de trötta och spända musklerna slappnar av...

'Nå, vad nytt?'

'Bara vad ni själv har kunnat läsa i tidningarna. De olika arbetarkommittéerna tycks ha samordnat strejkens utbrott perfekt ... Och engelsmännen har ännu inte funnit på några effektiva motåtgärder. De vita frivilligkårerna är ett slag i luften, de är kanske effektiva mot upplopp, men mot strejken förmår de ingenting. Förbudet att exportera ris garanterar Hongkong livsmedel för en tid framåt, men det har aldrig varit vår avsikt att svälta ut staden, vad skulle det tjäna till? De rika kineser som understöder de kontrarevolutionära organisationerna förlamas av detta förbud som av ett klubbslag ...'

'Har ingenting hänt sedan i går?'

'Ingenting.'

'Tror ni att regeringen i Kochinkina har censurerat radionyhetererna?'

'Nej. Tjänstemännen vid rundradiostationerna tillhör nästan alla organisationen Det unga Annam, och de skulle ha underrättat oss. Det är Hongkong som inte längre sänder.'

Det uppstod en paus.

'Hur är det med de kinesiska källorna?'

'De kinesiska källorna dirigeras av propagandan, mer behöver inte sägas! Det berättas att handelskamrarna har krävt av sina ordföranden att krig skulle förklaras mot England, att kantonerna skulle ha tagit engelska soldater från Shamien till fånga, att demonstrationer av hittills osedd omfattning är under förberedelse. Rena amsagor! Men det som är allvarligt och det som är säkert är att engelsmännen i Hongkong nu för första gången ser rikedomarna glida dem ur händerna. Bojkotten var bra, men strejken är ännu bättre. Och vad följer efter strejken? Synd att vi inte vet mer än vi vet ... Om en liten stund borde jag få närmare uppgifter. Förresten, sedan två dagar har inga fartyg avgått till Hongkong. De ligger alla där, på floden ...'

'Hur står det till här?'

'Faktiskt rätt bra, ni kan få minst sextusen dollar. Jag väntar ytterligare sexhundra, men det är

osäkert. Och jag har inte varit här mer än fyra dagar.'

'Att döma av resultaten är de ganska ivriga?'

'Det kan man säga! Det är ganska ovanligt att kineser blir entusiastiska, men den här gången är entusiasmen väckt på allvar. Tänk er att de sextusen dollar som jag nu ska överlämna åt er nästan i sin helhet har skänkts av fattiga människor, kulier, hamnarbetare, hantverkare ...'

'Javisst, men de har ju allt skäl att hoppas ... Äventyret i Hongkong, Shamien ...'

'Utän tvivel har detta latent krig mot ett England som står orörligt, oförmöget till motåtgärder, förmågan att väcka deras hänförelse — tänk er bara, England! Men man får säga att det inte är likt kineserna ...'

'Är ni säkra på det?'

Han satt tyst, inkrupen i sitt hörn av bilen, med halvslutna ögon, vare sig han grubblade eller lät sig svalkas av den friska luften som vederkvickte oss som ett kallt bad. I den blåaktiga skymningen susade risfälten förbi oss, stora gråa speglar, här och där bemålade med buskar och pagoder i mild lavering, överallt dominerade av radiosändarens höga master. Han sög in läpparna, bet sig i mustaschen och sade:

'Har ni hört om *Monaderna*, en komplot som engelsmännen nyss upptäckte i Hongkong?'

'Nej, jag har ju nyss kommit.'

'Bra, jag ska berätta. Ett hemligt sällskap, *Monaderna*, konstaterade att förbindelsen mellan Hongkong och Kanton numera upprätthölls av en enda liten ångare, *Honan*. När denna ångare ligger i hamn i Hongkong bevakas den av en engelsk officer och några matrosar. Sällskapets representanter upptäcker nu — mycket fyndigt, förresten — hur fördelaktigt det vore att hindra båten från att avgå till Kanton när den är lastad med vapen som engelsmännen skickar åt kontrarevolutionärerna.'

'Finns det ingen av de våra på fartyget?'

'Nej. Och vapnen lastas om till småbåtar på någon öde plats vid Pärlfloden. Precis som haschischsmugglingen i Suezkanalen.'

'Men låt oss återvända till komploten. Sex av sällskapets medlemmar som var klart medvetna om att de riskerade sin hals, dödade officeren och matrosarna, övertog fartyget, arbetade där fyra timmar och övermannades sedan av en patrull av engelska frivilliga. Det hände i gryningen, just som de gav sig iväg med — gissa vad? — en av de sex meter långa bjälkar med målade ögon som kineserna har i fören på sina båtar.'

'Jag fattar inte riktigt ...'

'Det är med hjälp av dessa ögon som båten styrs. Om den är enögd kommer den att gå på grund och förlisa.'

'Så, så! ...'

'Det förvånar er? Mig också, det måste jag medge. Men när allt kommer omkring ...'

Tänk er bara att den mest allvarliga sammanslutning, den som ni litar mest på, är beredd att i ett givet ögonblick lämna allt den har för händer för att försäkra sig om ett målat öga på en träbjälke.'

Och när han såg att jag log, tillfogade han:

'Ni tror kanske att jag generaliserar och att jag överdriver. Men ni får väl se, ni får väl se ... Borodin och Garin kan berätta om hundratals liknande fall ...'

'Är ni närmare bekant med Garin?'

'Herregud, vi har ju samarbetat ... Vad vill ni att jag ska säga? ... Känner ni till hans verksamhet som propagandachef?'

'Mycket ytligt.'

'Å, det var ... Nej, det är svårt att förklara den saken. Ni vet ju att Kina aldrig har hyllat idéer som erfordrar handling för att förverkligas, men nu påverkas landet av dem lika intensivt som 1789 års män i Frankrike tog intryck av jämlikhetstanken. Kanske det är på samma sätt i hela det gula Asien. När de tyska föredragshållarna började predika Nietzsche i Japan, kastade sig fanatiska studenter ner från höga klippor. I Kanton är situationen oklarare och kanske också mera skräckinjagande. Folket där hade inte en aning om individualism, ens i dess anspråkslösaste form. Men nu håller kulierna på att upptäcka att de existerar, helt enkelt att de existerar ... Det finns en folklig ideologi, precis som det finns en folklig konst som inte är en popularisering utan *någonting annat* ... Och Borodins propaganda sade till arbetarna och bönderna: "Ni är förträffliga människor, just för att ni är arbetare, just för att ni är bönder, och för att ni utgör de två viktigaste maktfaktorerna i staten." Det verkade inte alls. Enligt deras åsikt är det inte utmärkande för maktfaktorerna i staten att de får ta emot hugg och slag och att de dör av hunger. De var alltför vana vid att föraktas just för att de var arbetare, just för att de var bönder. De var rädda att revolutionen skulle ta slut, och att de på nytt skulle bli utsatta för detta förakt som de ville befria sig ifrån. Den nationalistiska propagandan, Garins propaganda, gick inte alls på den linjen, den inverkade på dem på ett oklart sätt, på djupet — helt oväntat, förresten — med en enastående kraft, genom att ge dem möjlighet att tro på sin egen värdighet, på sin betydelse, om ni hellre vill. Man måste se ett tiotal rickshakulier med sina komiska kattansikten, sina trasiga kläder och sina halmhattar delta som frivilliga i vapenövningar, omgivna av en respektfylld åskådarskara, för att få en uppfattning om vad vi har åstadkommit. Den franska revolutionen var, liksom den ryska, stark därför att den delade ut jorden åt dem som brukade den, men den här revolutionens främsta prestation är att den skänker var och en hans eget liv. Och mot den gåvan kan ingen västerländsk makt finna några motmedel... Hatet, man försöker förklara allt genom att tala om hatet! Å, vad det är enkelt! Våra frivilliga är fanatiska av många orsaker, men framför allt för att de i dag längtar efter ett liv sådant att de ... att de kan spotta på sitt förra eländiga liv! Och det har Borodin kanske inte fattat ännu ...'

'Kommer de bra överens, dessa två ledare?'

'Borodin och Garin?'

Det verkar först som om han inte ville svara, men det är nog inte så, han funderar. Och när han gör det ser man hur fina drag han har. Mörkret faller på. Det är bara syrsornas rytmiska visslande som hörs över motorns spinnande. Vi har fortfarande risfält på båda sidor av vägen, mot horisonten avtecknar sig en arekapalm som långsamt förflyttar sig.

Till slut svarar han:

'Jag tror inte att de kommer särskilt bra överens. Men de kommer överens, och det är huvudsaken. Borodin är en handlingsmänniska, Garin däremot ...'

'Garin?'

'Han är en människa som kan handla. När det behövs. Ni måste ta i betraktande att ni kommer

att finna två slags människor i Kanton. De som kom på Sun Yat-sens tid, 1921 och 1922, för att ta sin chans eller för att sätta livet på spel, och som man nog måste kalla äventyrare. För dem är Kina ett skådespel i vilket de spelar större eller mindre roller. De är människor hos vilka de revolutionära känslorna intar samma plats som smaken för krigstjänsten hos främlingslegionärerna, människor som aldrig har kunnat förlika sig med livet i ett ordnat samhälle, som har ställt stora krav på tillvaron, som har velat ge livet ett innehåll, och som, när de nu har allt detta bakom sig, *tjänar*. Och sedan har vi de som kom tillsammans med Borodin, professionella revolutionärer för vilka Kina är en första rangens fråga. Ni kommer att finna alla de förstnämnda i propagandans tjänst, nästan alla de senare i arbetarrörelsen och armén. Garin representerar — och leder — den förra gruppen som har långt mindre att säga till om, men som är mycket intelligentare ...'

'Var ni i Kanton innan Borodin kom dit?'

'Ja', svarade han leende. 'Men ni kan lita på att allt vad jag säger är objektivt ...'

'Och dessförinnan?'

Han tiger. Kommer han att svara att det inte angår mig? Det skulle han ha all rätt att göra ... Nej. Han ler igen och lägger sin hand mycket lätt på mitt knä:

'Dessförinnan var jag lärare vid lycéet i Hanoi.'

Leendet blir mera markerat, och samtidigt mera ironiskt, och handen trycker mot mitt knä.

'Men jag föredrog en annan verksamhet, föreställ er ...'

Han fortsätter genast, som om han hade velat hindra mig från att ställa en ny fråga:

'Borodin, han är en mycket framstående affärsman. Oerhört arbetsam, modig, djärv när det behövs, mycket enkel i sina levnadsvanor, en man som helt går upp i sin verksamhet...'

'En framstående affärsman?'

'En man som vid alla tänkbara tillfällen tänker: "Kan jag dra nytta av det här, och i så fall, hur?" Sådan är Borodin. Alla bolsjeviker av hans generation har tagit intryck av sin kamp mot anarkisterna, alla har klart för sig att man först och främst måste ta itu med realiteterna, övervinna maktutövningens svårigheter. Och dessutom bevarar han minnet av sin uppväxttid som ung jude i en liten stad i Lettland, där han läste Marx, hela tiden medveten om det förakt som omgav honom, om möjligheterna att bli skickad till Sibirien ...'

Herregud, dessa syrsor!'

'När tror ni att ni får de upplysningar som ni talade om nyss?'

'Om några minuter. Vi ska äta middag hos ordföranden för avdelningen i Cholon som är ägare till en likadan kombinerad restaurang och opiumhåla som den här.'

Vi kör just i det ögonblicket förbi restauranger som är prydda med väldiga skrivtecken och speglar, i en atmosfär där livet bara består av ljus och ljud. Ett överflöd av reflektorer och speglar och ljusglober och -ampuller, ett ljud av mahjongbrickor och grammofoner, av skrikiga sångerskor och gälla flöjter, cymbaler och gonggonger ...

Ljusen blir allt tätare. Chauffören saktar farten och låter signalhornet ljuda utan avbrott för att komma fram genom den vitklädda folkhopen. Trängseln är ännu större än på våra boulevarder, arbetare och fattiga kineser av alla yrken vandrar fram, tuggande på sötsaker eller frukt, de går knappt åt sidan för att släppa fram bilarna som tutar och gnisslar medan de

annamitiska chaufförerna svär och förbannar. Här är det slut på allt franskt.

Bilen stannar framför en restaurang och opiumhåla som inte kantas av klumpiga gjutjärnsbalkonger, liksom de som vi nyss for förbi, som ser mindre kolonial ut, närmast som ett litet privathotell. Entrén kröns av en skylt med två svarta skrivtecken på guldbotten, och enligt vedertaget bruk är den prydd med speglar, speglar till vänster och speglar till höger och i fonden, ja till och med på trappstegens lodräta ytor. I kassan sitter en fet kines, naken till midjan, och utför sina räkneoperationer på kulramen. Han döljer till hälften ett långsträckt rum där man ser orangeröda gestalter röra sig i skuggan och smidiga händer kring ett väldigt fat med pärlemorglänsande havskräftor och en pyramid av röda, lätta, tomma skal.

En trappa upp blir vi mottagna av en kines i fyrtioårsåldern med hundhuvud (presentationer), och han för genast in oss i ett enskilt rum där tre av hans landsmän väntar på oss. Vita, fläckfria kostymer, höga kragar av militärmodell. På den svarta träsoffan ligger deras solhjälm. Presentationer. (Det är givetvis omöjligt att uppfatta ett enda namn.) Ett litet bord utan duk, översållat med olika rätter och små skålar med såser, korgstolar. Ljuset från de många glödlamporna i taket sticker hål i det intensiva mörkret. Ett sorl som ständigt överröstas av exploderande smällare, ljudet av dominobrickor, gonggongslag och alltemellanåt det klagande ljudet från en ensträngad fiol dominerar rummet tillsammans med de fläktar av varm luft som ventilatorerna försöker jaga undan.

Mannen med hundansiktet som är stället ägare och fungerar som tolk säger i nästan viskande ton och med stark brytning:

'Chefen för det franska sjukhuset var här i veckan och åt middag ...'

Han verkar att vara mycket stolt över det, men han blir avbruten av den äldste av sina vänner:

'Säg dem att ...'

Gérard meddelar dem genast att jag förstår kantonesiska. Deras sympati blir mera uppenbar, och samtalet börjar: ett virrvarr av demokratiska slagord, 'folkets rättigheter', och liknande ... Jag har ett starkt intryck av att dessa människors enda styrka är en oklar känsla, att de oförrätter som de personligen har lidit är det enda som de egentligen är medvetna om. Jag tänker på de provinsiella sammanslutningarna under konventet (men dessa kineser är mycket artiga, vilket på ett egendomligt sätt kontrasterar mot deras sätt att dra in snoret och svälja det). Vilken trosvisshet avspeglas inte i deras ord! Och hur svaga måste de inte vara i jämförelse med den kloka och envisa verksamhet som utövas av de tekniska kommittéer till vilka de skickar sina dollar! ...

Här är ett kort sammandrag av de upplysningar som de har fått under dagens lopp:

I alla städer i det inre av landet tar engelsmännen, därtill illa nödda och tvungna, sin tillflykt till de internationella koncessionerna.

De stora kulisammanslutningarna har beslutat att alla deras medlemmar hädanefter skall betala fem cent om dagen för att hjälpa de strejkande i Hongkong.

En demonstration av mycket stor uppfattning förbereds i Shanghai och Peking till åminnelse av de orättvisa våldsdåd som har förövats av de utländska imperialisterna och för att hylla den kinesiska friheten.

I de sydliga provinserna anmäler sig ett stort antal frivilliga.

Den kantonesiska armén har fått betydande mängder krigsmateriel från Ryssland.

Och sedan följande meddelande, omsorgsfullt präntat med stora skrivtecken:

Elströmsförsörjningen kommer snart att avbrytas i Hongkong.

I går begicks där fem terroristattentat. Polischefen är allvarligt sårad.

Det sägs att vattenbrist håller på att uppstå i staden.

Och till slut en del nyheter rörande den inrikespolitiska situationen, och som nästan alla har att göra med en viss Cheng-Dai.

När middagen är äten går vi nerför trappan, Gérard och jag, i ett virrvarr av vita ärmar och artiga bugningar och hälsningar. Vi beslutar att promenera en stund, luften är sval, båtarnas sirener på den närbelägna floden överröstar ibland med sitt bölande som når långt i den fuktiga luften sorlet från de kinesiska restaurangerna.

Gérard går bredvid mig, han verkar orolig, han har druckit rätt mycket i kväll ... 'Är ni sjuk?'

'Nej.'

'Ni verkar orolig ...'

Ja!

Han har knappt svarat förrän han själv lägger märke till den bryska tonen, varför han genast fortsätter:

'Det finns allt skäl ...'

'Men alla verkade ju så belåtna?'

'Å, de där ...'

'Och nyheterna är goda ...'

'Vilka?'

'De som vi nyss fick höra, för tusan! Elströmmen som snart blir avbruten, och ...'

'Hörde ni inte vad min granne hade att säga?'

'Min granne pratade om revolutionen och om sin far, jag var tvungen att lyssna ...'

'Han sa att Cheng-Dai av allt att döma öppet kommer att sluta sig till våra motståndare.'

'Än sen?'

'Än sen? Räcker det inte?'

'Kanske, om jag ...'

'Man kan säga att han är den inflytelserikaste mannen i Kanton.'

'I vilket avseende?'

'Det är en sak som jag inte kan förklara. För övrigt får ni snart höra talas om honom. Det kan ni vara lugn för. Han är den andlige ledaren för partiets högerflygel. Hans vänner kallar honom den kinesiske Gandhi. Men i det fallet har de fel.'

'Låt oss precisera. Vad vill han?'

'Precisera! Man ser att ni är ung ... Det vet jag ingenting om. Och kanske han inte vet det själv heller.'

'Men i vilket avseende oroar han er?'

'Våra förbindelser kan närmast betecknas som spända.

Och nu ser det ut som om han skulle vilja framställa anklagelser mot oss inför sjuannakommittén och den allmänna opinionen ...'

'Anklagelser för vad?'

'Hur ska jag veta det? Herregud, bara för att ni har sett dessa häpnadsväckande radiomeddelanden tror ni att allt går förträffligt! Men det utrikespolitiska läget är lika förvirrat som det inrikespolitiska, tro mig ... Det är inte bara i Hongkong utan också i själva Kanton som vi måste kämpa mot dessa militära komplotter som engelsmännen ständigt organiserar, och som de hoppas så mycket av ... Den enda verkligt goda nyhet som jag fick höra i dag var att chefen för den engelska säkerhetstjänsten är sårad. Hong tycks vara skickligare än jag trodde. Hong är nämligen chefen för terroristerna, en man vars namn man ofta ser i telegrammen: "I går har två attentat begåtts i Hongkong ... Tre attentat ... Fem attentat ...", och så vidare. Garin hade stort förtroende för honom ... Han samarbetade med oss, han var Garins sekreterare. Besynnerlig idé, för övrigt, att leta fram den där ficktjuven och göra honom till sin sekreterare! Men Hong beundrar Garin med ungdomens hela glöd. Det går förstås om förr eller senare, men man måste medge att han är ganska lustig. Första gången jag träffade honom var i Hongkong förra året. Jag fick veta att han hade beslutat att skjuta guvernören med en browning, han som inte kunde träffa en dörr på tio stegs avstånd. Han kom till mig på hotellet med de stora händerna svängande som sprutkannor. En pojke, ingenting annat än en pojke! "Är ni på det klara med mitt pro-jekt?" Han talade med stark brytning, det var som om han hade tuggat sönder orden till stavelser. Jag förklarade för honom att 'hans projekt', som han uttryckte sig, inte var vidare klyftigt, och han lyssnade mycket förargad en kvart. Sedan sa han: "Ja. Men det där gör fak-tiskt ingen-ting, det får gärna gå på tok, men jag har svu-rit." Det hade han gjort, och då var tydligen den enda möjligheten att förstöra alltsamman! Han hade svurit vid blodet från sitt finger i jag vet inte vad för en helig pagod ... Han var mycket förargad, faktiskt mycket förargad. Men jag måste sympatisera med honom, man träffar inte ofta på kineser av den sorten. Och när han till slut skulle gå, ryckte han på axlarna, som om han hade haft löss, tryckte min hand och sa långsamt och tydligt: "När jag blir dömd från li-vet, måste ni upp-mana de unga att föl-ja mitt exem-pel." Det var många år sedan jag hade hört någon tala om "dömd från livet" i stället för "till döden". — Han har läst böcker ... — Men det var absolut utan sentimentalitet, som om han hade sagt: "När jag är död, måste ni låta bränna mig."'

'Nå, hur gick det med guvernören?'

'Hong skulle skjuta honom vid en ceremoni av något slag två dagar senare. Jag kan ännu se mig där jag satt på min säng med håret på ända, i en rent djävulsk hetta — fast klockan inte var mera än tio — och lyssnade till ett helveteslarm av bilhorn, trumpetande och rop, och frågade mig om det var ett tecken på att ceremonin var slut eller på att guvernören ... Men Hong som hörde till de misstänkta hade utvisats från staden samma morgon. I detta virrvarr av bilar och springande människor såg jag hans käkar tugga sönder orden till stavelser, och framför allt hörde jag hans röst som sa:

"När jag blir dömd från li-vet ..."

Jag kan förresten fortfarande höra honom ... Och det var ingen bluff, det försäkrar jag. Han trodde faktiskt att han skulle bli dömd till döden. Men det kommer ... Bara en pojke...

'Varifrån kommer han?'

'Från eländiga förhållanden. Jag tror inte att han någonsin har känt sina föräldrar. Han hade emellertid till sin egen fördel ersatt dem med en man som numera säljer kuriositeter och minnessaker och dylikt i Saigon ... Men vänta! Vill ni dricka en Pernod, en äkta Pernod?'
"Gärna".

'Sånt tackar man inte nej till. Vi går till honom i morgon ... Då får ni se en av de män som har "format" terroristerna. De börjar bli sällsynta ... Är ni sömnig?'

'Nej, inte särskilt ...'

Han kallade på chauffören som körde fram.

'Kör till Thi-Sao.'

Vi satte oss i rörelse. En stadsdel som upplystes av sparsamma gatlyktor, svartnade väggar, anoyos med stora, skälvande, nästan slocknade stjärnor, en oformlig natt med fyrkantiga fläckar här och där, annamitiska salustånd där orörliga köpmän vakar bland travar av blåa skålar ... Är Gérard verkligen en före detta lärare? Hans uppträdande och ordval förändras när han blir trött ...

Jag skulle gärna vilja veta ...

Vi kör med god fart, och vid det här laget har jag nästan börjat frysa. Inkrupen i mitt hörn, med armarna i kors för att skydda mig mot kylan, tycker jag mig ännu höra samtalet vid middagen, dessa demokratiska slagord som låter löjliga i Europa men som man har exporterat hit, liksom de gamla, rostiga ångbåtarna. Jag ser för mig den allvarliga entusiasm som de väcker hos dessa män som nästan kan kallas gubbar ... Och den kantonnesiska kommitté som leder allt detta tar långsamt form bakom dessa depescher som Hongkong inte kan dölja, och som framträder den ena efter den andra, som blödande sår.

Den 1 juli

Hongkong. — Sjukhusens kinesiska sjukvårdare har alla gått i strejk. Alla fartyg som tillhör Compagnie de Navigation de l'Indochine ligger i hamn utan att kunna avsegla.

I går begicks nya attentat.

Inga nyheter från koncessionen i Shamien.

När man helst ville vara i Kanton är det både tråkigt och enerverande att inte veta vad man skall ta sig till i denna stad medan man väntar på att båten skall fortsätta sin resa. Gérard söker upp mig på hotellet. Vi äter en tidig lunch, nästan ensamma i matsalen, och han berättar, mindre osammanhängande än dagen förut, historien om denne Hong som nu låter döda de engelska tjänstegrenscheferna, den ene efter den andre, och om mannen som vi skall besöka på eftermiddagen, mannen som, säger Gérard, av en slump råkade bli "Hongs ackuschör". Han heter Rebecchi, en genuesare som har genomlevt den kinesiska revolutionen med en sömngångares lugn. När han för många år sedan kom till Kina, öppnade han en butik i Shamien, men de rika européerna ingav honom en sådan motvilja att han flyttade därifrån och slog sig ner i själva Kanton där han 1920 blev bekant med Gérard och Garin. Han sålde europeiska kramvaror åt kineserna, och framför allt hade han en mängd små automater: sjungande fåglar, balleriner, mästerkatten i stövlar, som sattes i rörelse av ett mynt och på vilka han levde. Han talade flytande kantonnesiska och hade gift sig med en infödd kvinna som hade varit vacker men som numera var ganska fet. Omkring 1895 hade han varit kämpande

anarkist, men han ville inte gärna tala om denna period av sitt liv som han kom ihåg med stolthet men samtidigt med sorg, och som han beklagade så mycket mer som han visste hur svag han hade blivit:

'Varför ska vi tala om det där, det är ju förbi för länge sen ...'

Gérard och Garin gick då och då och hälsade på honom vid sjutiden. Det var vid den tiden då han tände ljuset i sin stora skylt och en svärm gatpojkar med en ensam hårtofs på huvudet satt i en ring på marken och tittade på den. Glimtar av det sista dagsljuset fastnade i paljetterna och dockornas sidenkläder, från köket hördes skramlet av kastruller. Rebecci låg utsträckt på en korgschäslong i den smala butiken och drömde om turnéer i landsbygden med nya och talrika automater. Kineserna skulle stå i kö utanför hans tält, han skulle bli rik på nytt och skaffa sig en stor sal där publiken kunde roa sig med boxbollar, negrer med röd sammetsmage, elektriska gevär, vågar, alla upptänkliga slag av penningautomater, kanske till och med en bowlingbana ... När Garin anlände steg han upp ur sina drömmar som ur ett bad, ruskade på sig, räckte honom handen och började prata om magi. Det var hans käpphäst. Inte för att han skulle ha varit vidskeplig i ordets vanliga bemärkelse, men han var nyfiken. Det fanns ingenting som bevisade att det fanns andar på jorden, i synnerhet inte i Kanton, men det fanns inte heller någonting som bevisade motsatsen, varför det inte kunde skada att man åkallade dem. Och han anropade dem flitigt och iakttog alla riter, både dem som han läste om i en ofullständig "Grand Albert" och dem som tiggarna och tjänsteflickorna var förtrogna med. Han fick sällan kontakt med några andar, men däremot fick han många tips som han begagnade sig av för att förbrylla sina kunder eller vid lämpliga tillfällen bota dem för obetydliga krämpor. Han rökte sällan opium, och under siestan såg man honom ofta ta sig en promenad i sina vita kläder: en solhjälm med platt kulle, åsittande kavaj, fladdrande byxor som hölls ihop med cykelklämmor som kom dem att se ut som zuavbyxor, fötterna utåt som Charlie Chaplin. Han hade nämligen gärna med sig en cykel som han ledde hellre än han åkte på den, en gammal men omsorgsfullt insmord cykel.

Han levde omgiven av småflickor som han hade tagit hand om, tjänsteflickor vilkas förnämsta sysselsättning var att lyssna till hans historier och som var noga övervakade av hans kinesiska hustru som var mycket medveten om att han inte skulle ha haft något emot att förskaffa sig närmare erfarenheter av dem. Han var besatt av en typiskt kolonial erotism och lade ifrån sig *Les clavicules de Salomon* bara för att läsa eller läsa om *Le regne du fouet*, *Esclave*, eller någon annan fransk bok i samma stil. Sedan hängav han sig åt långa drömmier ur vilka han vaknade rädd och lysten, med ett leende som ett uppskrämt barn. 'Monsieur Garin, tror ni att det finns nånting i kärleken som kan kallas snuskigt?' — 'Nej, gamle vän, varför frågar ni det?' — 'Därför, därför ... att det intresserar mig.' Biblioteket bestod dessutom av en upplaga av Victor Hugos *Samhällets olycksbarn* och några broschyrer av Jean Grave som han inte längre beundrade.

1918 hade han lagt märke till Hong bland de unga kineser som kom för att lyssna till honom och fattat intresse för honom. Han hade snart avstått från sina spökhistorier och lärt honom franska (han hade inga italienska böcker kvar, och hans engelska var synnerligen bristfällig). När Hong hade lärt sig att tala språket, lärde han honom att läsa, och sedan lärde han sig nästan på egen hand engelska som han inte alls kunde och läste allt som han kunde få tag på — vilket inte var mycket. Den lärdom som man hämtar ur böcker ersattes hos honom av Rebeccis erfarenheter. De förenades av en varm vänskap som de aldrig gav uttryck för och som man hade svårt att gissa sig till när man såg Hongs burdusa sätt och genuesarens blyga och oskickliga ironi. Hong som var van vid fattigdom och elände hade snabbt kommit att sätta

värde på sin gamle kamrat som inte gav några allmosor men som inbjöd tiggarna 'på ett glas' (ända till den dag då han blev förbittrad över att se sin butik till trängsel fylld med en skara hungriga tiggare just när han inte hade ett öre på fickan och sparkade ut dem allesamman) och som hade lämnat allt när hans bror blev dömd till straffarbete och slog sig ner i närheten av fängelset för att finna på olika sätt att göra hans tillvaro drägligare och att alltemellanåt hälsa på honom och smyga till honom ett guldmünt när han omfamnade honom. Rebecchi å sin sida hade rörts av denne yngling som brast ut i ett skallande skratt när han berättade sina historier och som enligt vad han förstod var sällsynt modig, visade ett ovanligt förakt för döden och i synnerhet en fanatism som förbluffade honom. 'Om du inte blir dödad i förtid, kommer du att utträtta stora ting, min gosse...'

Hong läste Jean Grave, och så snart han var färdig frågade han vad Rebecchi ansåg om honom.

Rebecchi funderade innan han svarade — vilket sällan hände honom — och till slut sade han:

'Jag måste fundera därför att, som du förstår, min unge vän, är inte Jean Grave för mig vilken gubbe som helst, han är min ungdom ... På den tiden drömde man om både det ena och det andra, nu sysslar man med mekaniska fåglar ... Ja, ja, det var bättre tider då än nu, men ändå hade vi inte rätt. Det förvånar dig kanske att jag säger det här? Nej, vi hade inte rätt. Därför att — och lyssna nu noga — när man inte har mer än ett liv, försöker man inte ändra på de sociala förhållandena ... Det svåra är att veta vad man vill. Men så här är det: om man slänger en bomb på en ämbetsman, så dör han, som du förstår, och då är allt gott och väl. Men om du grundar en tidning för att sprida dina läror, så bryr sig ingen människa om det ...'

Hans liv var förfelat. Han visste inte riktigt hur det hade gått till, men det var förfelat. Han kunde inte återvända till Europa, han var numera oförmögen till kroppsarbete, och något annat ville han inte göra. Och i Kanton längledes han, även om ... Var det bara så att han längledes, eller förebrådde han sig för att han hade accepterat ett liv som var så föga värdigt hans ungdoms förhoppningar? Men var inte detta en dumboms förebråelser? Han hade blivit erbjuden att överta ledningen av en gren av Sun Yat-sens polisväsen, men då var hans sympatier för anarkismen ännu alltför starka och han visste med sig att han aldrig skulle förmå sig att ange eller låta övervaka en människa. Senare hade Garin föreslagit honom samarbete, men då hade han svarat: 'Nej, nej, monsieur Garin, det är mycket snällt av er, men vet ni vad, jag tror faktiskt att det är för sent ...' Kanske det var ett misstag ... Men på det hela taget var han, om också inte fullt belåten, så åtminstone lugn och sansad bland sina demoner, sina böcker om magnetismen, sin kinesiska hustru. Hong och sina penningautomater ..

Hong funderade en hel del på Rebecchis något förvirrade bedömning av sitt eget liv. Det enda som västerlandet lärt honom så grundligt att det outplånligt hade fäst sig i hans minne, var den unika karaktären hos hans liv. Ett liv hade han, ett enda liv ... Men detta hade inte kommit honom att frukta döden (han har aldrig fått en riktigt klar uppfattning om vad döden i själva verket innebär, och ännu i dag inser han inte att döden är någonting slutgiltigt, han uppfattar den bara som ett oerhört smärtsamt och ytterst allvarligt sår), det har bara ingett honom en djup och oupphörlig fruktan för att kasta bort detta liv som var hans och från vilket han aldrig kunde plåna ut någonting.

Det var i detta tillstånd av osäkerhet som han blev en av Garins sekreterare. Garin hade valt honom tack vare det inflytande som hans mod redan utövade på en rätt talrak grupp av unga kineser som utgjorde partiets yttersta vänsterflygel. Hong var fängslad av Garin, men på kvällarna gick han till Rebecchi och redogjorde, inte utan misstro, för dennes yttranden och befallningar. Den gamle genuesaren som låg utsträckt på sin schäslong och lekte med en

väderkvarn av papper eller betraktade en av dessa kinesiska kulor som är fyllda med vatten och i vilka man ser de mest fantastiska trädgårdar, ställde ifrån sig föremålet, lade händerna i kors på sin insjunkna mage, höjde förbryllad ögonbrynen och svarade till slut: 'Ha, ha, ha, det kan nog hända att han har rätt, den där Garin, det kan nog hända att han har rätt ...'

När bekymren började hopa sig och Rebecchi blev fattigare än någonsin, tog han till slut emot en befattning inom underrättelsetjänsten, men först sedan han hade framhållit att förutsättningen var att han 'givetvis inte skulle behöva spionera på någon människa'. Och då hade Garin skickat honom till Saigon där han gjorde god nytta.

Vi hade avslutat vår lunch och var redan på väg, böjda under den olidliga hettan, när Gérard tystnade. Det var vid den här tiden på dagen som man fick tag på Rebecchi.

Vi stiger in i en liten basar, belamrad med vykort, buddhabilder, cigaretter, annamitiska kopparföremål, teckningar från Kambodja, sampots, drakprydda sidenkuddar, samt ett antal obestämbara föremål av järn upphängda på väggen ända upp till taket och utom räckhåll för dagsljuset. I kassan sover en tjock kinesiska.

'Är chefen inne?'

'Nej, monsieur.'

'Var finns han?'

'Vet inte.'

'På bistron?'

'Kanske bistro Nam-Long.'

Vi går över gatan, Nam-Long ligger mittemot. Ett stillsamt kafé med små gulbruna ödlor som håller siesta uppe i taket. Två uppässare med opiumpipor och porslinskuber på vilka opiumrökarna lutar sina huvuden korsar varandra i trappan. Framför oss sover boyerna, nakna ända till midjan och med huvudet lutat mot de korslagda armarna. På den svarta träbänken ligger en ensam man utsträckt och stirrar rakt framför sig medan han sakta vaggas med huvudet. När han får syn på Gérard reser han sig. Jag häpnar en aning, jag hade väntat mig en person av garibaldiska proportioner, men det här är en liten och mager man med knotiga fingrar, snaggat grånande hår och ett guignolhuvud.

'Här har ni en man som inte har druckit någon äkta Pernod på många år,' säger Gérard och pekar på mig. 'Fint', svarar Rebecchi. 'Det ska vi ordna.'

Han lämnar bistron och vi följer honom. 'Garin brukade kalla honom Gnafron', viskar Gérard i mitt öra när vi går över gatan.

Vi stiger in i hans butik och går en trappa upp. Kinesiskan tittar upp, ser oss passera och somnar in igen. Vi stiger in i ett stort rum. Mitt på golvet en säng med moskitnät och längs väggarna en mängd olika föremål under ett blommigt tygskynke. Rebecchi lämnar oss. Vi hör ett lås som gnisslar, en kista som slås igen med en smäll, vatten som rinner ur en kran och plaskar mot glas. 'Jag går ner på ett ögonblick,' säger Gérard. 'Jag måste prata några ord med hans kinesiska om hon inte sover för tungt. Det uppskattar hon.'

Ögonblicket blir så långt. Den som återvänder först är Rebecchi, bärande på en bricka med en flaska, socker, vatten och tre glas — fortfarande utan ett ord. Han sätter sig och gör i ordning tre Pernod utan några kommentarer. Men efter en stund säger han:

'Ha, ha, som ni ser har jag dragit mig tillbaka ...'

'Rebecci', ropar Gérard som äntligen är på väg uppför trappan, 'kamraten här väntar sig att få höra historier om din andlige son! Jag var länge borta, men det berodde på att jag hade det intrycket att vi var skuggade. Men så var det lyckligtvis inte'.

Han såg inte vilken genomgripande förändring Rebeccis uttryck undergick när han talade om Hong.

'Om jag inte kände dig så bra som jag gör, skulle jag redan ha täppt till käften på dig ... Det här är ingenting att skämta om!'

'Vad tar åt dig?'

'Tycker du att det här är den lämpliga dagen?'

'Hur så?'

Rebecci rycker uttråkad på axlarna.

'Du var inte hos ordföranden i morse för att tala om banketten?'

'Nej.'

'Vad sysslar du med, egentligen?'

'Vi har stämt möte klockan fem.'

'Aha, på det viset ... Nåväl, du borde fråga honom vad han har för nyheter om Hong. Då får du veta att Hong har hamnat i klorna på dem.'

'På engelsmännen? På de vita? Sedan när?'

'Sedan i går kväll, säger han. Ungefär två timmar efter radiosändningarna, skulle jag tro ...'

Han slår några lätta slag på glaset med skeden och tömmer det i ett drag:

'En annan dag kanske ... Och för kamraterna finns det alltid ett glas Pernod ...'

Den 2 juli: *Flodfärden*

Det naturliga hade ju varit att ångesten skulle stiga i samma mån som vi närmade oss målet. Men så var inte alls fallet, tvärtom var det som om hela båten hade fallit i dvala. Timme efter timme, med händerna fuktiga av svett, glider vi fram i den täta dimman som ligger över flodens låga stränder, Hong-Kong blir allt verkligare, det upphör att bara vara ett namn, en plats någonstans ute i havet, en kuliss av sten. Alla känner att livet tränger på. Ingen verklig ångest längre, ett obestämbar tillstånd som kan beskrivas som en blandning av båtens enerverande jämna gång och den känsla som besjälar oss alla, att vi nu upplever våra sista stunder i frihet. Kropparna är ännu inte inblandade, oron riktar sig fortfarande mot någonting abstrakt. Egendomliga minuter under vilka de gamla animaliska själsförmögenheterna tar hela båten i besittning. En nästan lycklig slöhet, en nervös nonchalans. Att ännu inte kunna se, att bara få höra nyheterna, att ännu inte vara översvämmad ...

Den 5 juli: Klockan 5

Generalstrejk är utlyst i Hongkong

Klockan 5.30

Regeringen förklarar belägringstillstånd

Kl 9: På Hongkongs redd

Vi har nyss passerat fyren. Alla försök att sova är redan övergivna, män och kvinnor har sökt sig upp på däck. Man dricker limonad och whiskygrogg. I höjd med vattenbrynet tecknar rader av elektriska lampor de kinesiska restaurangernas konturer som ett mönster av lysande punkter. Ovanför dem reser sig den berömda klippan, mäktig och kompakt svart vid basen men allt ljusare ju högre den stiger mot himlen för att till slut, där uppe bland stjärnorna, avrundas till två asiatiska pucklar, kringflutna av ett lätt dis. Det är inte en silhuett, en yta av utklippts papper, utan någonting fast och djupt, verklig materia, svart jord. En linje av ljusglober (en väg?) slingrar sig runt den högre av pucklarna, 'The Peak', som ett pärlhalsband. Av husen ser man bara ett virrvarr av ljus, otroligt tätt intill varandra, nästan sammanblandade, ovan för de kinesiska restaurangernas skälvande profil. Men liksom den svarta klippan upplöser de sig småningom högre uppåt bergssidan för att till slut förlora sig där uppe bland de tunga, tindrande stjärnorna. På redde ligger ett stort antal fartyg försänkta i sömn, raderna av ventiler är upplysta, och de sicksackformade reflexerna blandar sig i det alltjämt varma vattnet med stadens ljus. Alla dessa ljus som speglar sig i vattnet och avtecknar sig mot Kinas himmel leder inte tanken till den väldiga makten hos de vita som har skapat dem utan till ett polynesiskt skådespel, en av dessa fester vid vilka de målade gudarna hedras med väldiga mängder av eldflugor som glänser som små lysande korn i öarnas mörka natt ...

Plötsligt döljs hela detta sceneri för oss av en vertikal skärm som glider förbi oss, det enda ljud man hör är knäppandet på en ensträngad gitarr: ett djonksegl. Luften är ljum — och så lugn!

Landskapet med de lysande punkterna upphör plötsligt att röra sig mot oss. Vi stannar. Ankarena kastas ut med ett öronbedövande rasslande av järnkedjor. I morgon bitti klockan sju kommer polisen ombord. Innan dess är det förbjudet att gå i land.

Följande morgon

Matroserna på båten bär ner vårt bagage i rederiets slup. Inte en enda kuli finns där för att erbjuda sina tjänster. Vi susar fram nästan i jämnhöjd med vattenytan, sakta vaggade av lagunens trögflytande vatten. Plötsligt, i samma ögonblick som vi rundar en liten udde, tätt besatt med skorstenar och signalmaster, träder affärskvarteret fram. Profiler av höga byggnader längs kajen, en linje som kunde höra hemma i Hamburg eller London, men som här krossas under konen med den yppiga vegetationen och en himmel där den genomskinliga luften skälver som om den strömmade ur en ugn. Slupen lägger till vid stationskajen, ändpunkten för järnvägen till Kanton.

Fortfarande inga kulier. Rederiet har bett de stora europeiska hotellen skicka bärare, sägs det ... Ingen människa syns till. Passagerarna halar med stor möda upp sina väskor, hjälpta av matroserna.

Här har vi huvudgatan. Staden som gränsar mot klippan och mot havet, som är uppförd på den ena och hakar sig fast vid det senare, är formad som en halvmåne genom vilken denna gata, som skärs vinkelrätt av alla de gator som förenar kajen med klippan, löper som mittnerven i ett palmblad. I vanliga fall koncentrerar sig all verksamhet i staden till denna huvudgata. I dag är den öde och tyst. Här och där ser man två försiktiga engelska frivilliga, klädda som scouter, tätt tryckta till varandra på väg mot salutorget för att dela ut grönsaker eller kött. På avstånd hör man klappret av träskor. Några vita kvinnor ser man ingenstans. Inte heller några bilar.

Här kommer vi till kinesiska butiker: bijouterier, jadeföremål, lyxvaror. Engelska firmor ser

man inte så många, och när gatan plötsligt kröker sig, upphör de helt och hållet. Kröken är dubbel, och det verkar som om gatan hade förvandlats till en återvändsgränd. överallt, i alla våningar, ser man skrivtecken, svarta, röda och förgyllda, målade på vertikala skyltar eller fästa ovanför dörrarna, väldiga eller pyttesmå, fästa i ögonhöjd eller upphängda högt uppe, där de avtecknar sig mot himlens rektangel, omger de mig som en insektsvärm. Inne i djupa mörka hål som begränsas av tre väggar sitter köpmännen i sina långa blusar på sina diskar och tittar ut på gatan. Så snart jag uppenbarar mig vänder de sina små ögon mot de föremål som sedan tusentals år har varit upphängda i taket: uppstoppade bläckfiskar, fiskar, svarta korvar, rosafärgade lackerade ankor, eller mot spannmålssäckarna och lådorna med ägg i svart jord som står på golvet. Intensiva, smala solstrålar, i vilka ett gulaktigt damm virvlar faller på dem. Om jag ser mig om efter att ha gått förbi dem, möter jag deras tunga hatfyllda blickar, som följer mig.

De kinesiska bankerna med sina förgyllda skyltar är för- bommade med järngaller, liksom slaktarbutiker eller fängelser, och framför den står engelska soldater på vakt. Jag hör ibland smällen av gevärskolvorna mot asfalten. En onyttig och onödig symbol; den engelska segheten som har förmått erövra denna stad på den kinesiska klippan hus efter hus, står maktlös mot den fientliga passiviteten hos trehundra tusen kineser som är fast beslutna att aldrig mer bli besegrade. Fåfängt står de där i vapen ... Det är inte bara rikedom som England går miste om, det är också kampen.

*

Klockan är fyra. En febril siesta, fläkten svänger nämligen synnerligen långsamt till följd av den svaga elströmmen. Det är fortfarande olidligt hett och ute på gatorna stiger en värme ännu starkare än luftens tillsammans med dammet upp från den blanka asfalten som återspeglar den blåa himlen. Kuomintang's tillförordnade representanter skall överlämna vissa dokument åt mig. Den ordinarie representanten, en balt, har nämligen nyss blivit utvisad. Kanske jag får träffa strejkens europeiske organisatör, tysken Klein.

Om denne ställföreträdare vet jag bara att han heter Meunier, att han har varit mekaniker i Paris samt sergeant och chef för en kulsprutegrupp under kriget. Jag blir häpen över hans utseende när jag ser honom stå på tröskeln till sitt mycket enkla hus i kolonialstil vid foten av klippan. Jag trodde att han var betydligt äldre, men han kan knappast vara över trettiofem. Han är en storväxt, kraftigt byggd och slätrakad man, och det ovanligt korta avståndet mellan den smala näsan och överläppen, de små, livliga ögonen och de ostyriga lockarna kommer honom på något vis att påminna om en lustig kanin. Där han sitter djupt insjunken i sin rottingstol framför två glas med skummande färsk *menthe* ser man att han är lycklig över att få tala franska ... Han är vänlig och pratsam, och tio minuter har knappt förflutit förrän han har kommit i gång:

'Jo du, gamle gosse, ett vackrare skådespel kan man inte tänka sig! Firman Old Englands bästa vakthund, självaste Hongkong, håller på att ruttna bort, den har magen full med maskar! Du har ju redan sett hur det ser ut på gatorna, eftersom du kom i morse? Det kan man inte kalla fult. Det är till och med vackert. Men det är ännu ingenting, gamle gosse, det är ännu ingenting. Man måste se det inifrån för att få en uppfattning om hur vackert det i själva verket är.'

'Nå, vad ser man om man ser det inifrån?'

'En massa saker. Vi kan till exempel ta priserna. Hus som var värda femtusen dollar för ett år sen, är nu till salu för tusenfemhundra.

Och säkerhetstjänsten kommer med de mest lögnaktiga meddelanden. Häromsistens spred de till och med ett rykte att de hade haffat Hong. Ha, ha, ha!

'Det var alltså lögn?'

'Det kan du lita på!'

'Men alla i Saigon trodde ...'

'Det sprids så många falska rykten nuförtiden. Nej, du, Hong är i Kanton, det går ingen nöd på honom.'

'Känner du Borodin?'

'Jag inbillar mig att Clemenceau påminde en hel del om honom när han var i fyrti-, fyrtifemårsåldern. Oerhört erfaren. Det enda man eventuellt kan förebrå honom är att han favoriserar ryssarna.'

'Nå, hur är det med Garin?'

'På senare tider har han gjort någonting verkligen en stående: han har förvandlat de strejkande i Kanton (som levde på de understöd som han och Borodin lyckades förmå regeringen att bevilja dem) till aktiva propagandaagenter. En hel armé! ... Men han ser eländig ut nuförtiden, stackars Garin. Sumpfeber, dysenteri, eller vad det kan vara.

Får det vara lite till av den här menthen? Det är ganska skönt att sträcka ut sig i en fåtölj den här tiden på dagen ... Men förresten, ta hand om de här papperen först, så vet vi åtminstone att de inte blir glömda. Det var en bra idé av engelsmännen att sätta in manskap från örlogsflottan för att trygga trafiken mellan Hongkong och Kanton. Klein kommer hit om en liten stund, och sedan far ni tillsammans. Det var meningen att han skulle stanna några dagar, men nu har de fått nys om att han är här, och han måste ge sig iväg så fort som möjligt, om man får tro de upplysningar man får från säkerhetstjänsten. Och vad mig själv beträffar, dröjer det troligen inte länge ...'

'Är du säker på att jag inte blir visiterad vid avfärden i kväll?'

'Det har de ingen orsak att göra. Du är ju på genomresa, och du har dina papper i ordning. De vet också att de sällan når några resultat med sina visiteringar. Men du måste givetvis vidta dina försiktighetsmått. För att få något till stånd måste de sy in dig, och det behöver du inte frukta. På sin höjd en utvisning.'

'Det är ganska egendomligt ...'

'Nej, det är mycket enkelt, de föredrar *Intelligence Service*, eller vid behov ett ingripande med silkesvantar. Och de har förbaskat rätt. Deras situation är i själva verket ganska egendomlig. Rent formellt befinner de sig inte i krig med Kanton.

Naturligtvis kan de försöka hitta på något svepskäl, men i själva verket är de inte så angelägna om att hålla dig och Klein kvar här. Snarare är de glada att slippa er ...

Men hur är det förresten, känner du Klein? Nej, naturligtvis inte, du har ju nyss kommit ...'

Han säger detta i en ton som kommer mig att fråga: 'Vad har du emot honom?'

'Han är lite besynnerlig ... Men som yrkesman är det inget fel på honom. Jag har nyss sett honom i arbete, och du kan tro mig, han vet hur det går till att utlösa den ena strejken efter den andra.

Men för att tala om vårt arbete, måste jag säga att ett av de ögonblick då Garin verkligen visade att han står på höjden, var när han organiserade kadettskolan. I det fallet beundrar jag honom oreserverat. Det har aldrig varit lätt att göra en soldat av en kines. Och med en rik kines är det ännu besvärligare. Han lyckades rekrytera tusen man, tillräckligt för att bilda kadrer för en liten armé. Om ett år är de tio gånger så många, och då finns det knappast någon kinesisk armé som kan bjuda dem motstånd ...

Om inte möjligen Chang Tso-lins ... Men inte ens det är säkert. Och om engelsmännen tänker försöka leka expeditionskår (förutsatt att kamraterna där borta är så oföretagsamma att de släpper iväg dem) får vi se på en lustig dans ... Att samla ihop de här kadetterna var faktiskt inte så svårt, han gav dem titlar och gradbeteckningar och såg till att de blev respekterade ... Det var som sagt inte så märkvärdigt. Men han gjorde dem också förtrogna med den i Kina föga kända last som kallas mod. Jag bugar mig, själv skulle jag aldrig ha klarat det. Jag vet förstås att han hade god hjälp av Gallen och av skolans chef, Chiang Kai-shek. Det var han, Chiang, som tillsammans med Garin rekryterade de första kadrerna av någon betydelse. Och det gjorde han faktiskt precis på samma sätt som engelsmännen skapade den här stan: man för man, mod för mod, genom att förklara och fordra och sätta dem i arbete. Och det var nog inget lätt arbete ... Att söka upp såna där svanslösa apor med så här långa naglar och övertala dem att låta honom ta hand om deras telningar ...

Jag kan se honom för mig! ... Men det som var honom till god hjälp var att en son till den förre vicekungen skicka des till Whampo. Och sedan förstås hans egen familj, skulle jag tro ... Men till slut blev allt riktigt bra. Och att få folk att begripa att de här kadetterna inte var soldater utan revolutionens tjänare, det var också en prestation.

Vi har redan sett resultaten den 25 i Shamien.'

'De var inte så lysande ...'

'För att de inte lyckades erövra Shamien? Tror du faktiskt att de försökte på allvar?'

'Har du tillförlitliga upplysningar om det?'

'Det får du i Kanton. Jag tror att hela företaget egentligen var riktat mot Cheng-Dai. Jag tror att det blir allt nödvändigare att ställa den figuren inför ett fait accompli. Men vi får väl se, så småningom. Det som man emellertid vet säkert är att när kulsprutorna började beskjuta vårt folk, tog största delen till harvärjan, som vanligt, men ett femtital kastade sig över dem, och de var allesamman kadetter. De hittades sedan tretti meter från kulsprutorna — nermejade varenda en, förstås. Jag har en dunkel aning om att det var nånting här i Kina som förändrades den dagen.'

'Varför skulle anfallet mot Shamien ha varit riktat mot Cheng-Dai?'

'Jag sade "kanske". Jag har det intrycket att vårt samarbete har blivit sämre, och jag hyser den allra största misstro mot hans vän, guvernör Wu Hon-min.

'Gérard var redan orolig ...'

'Är han alltjämt lika populär?'

'Det sägs att hans popularitet har avtagit betydligt på senare tider ...'

'Vad har han egentligen för en funktion?'

'Han har ingen statlig befattning. Men han är chef för alla dessa hemliga sällskap som utgör den mest betydande delen av Kuomintang's högerflygel. Som du kanske minns, gamle gosse,

hade Gandhi inte heller någon officiell ställning, men när han gav order om Hartal, befälde hinduerna att gå i strejk, lade de redan första gången ner arbetet fast prinsen av Wales just hade kommit till landet, och när prinsen åkte genom Calcutta var stan som en dövstumsskola. Och resultatet var att många hinduer blev avskedade från sina arbeten och att de mer eller mindre svalt ihjäl. Men hur som helst. Här har de moraliska krafterna, det är också sant, lika säkert som det här bordet eller den här stolen ...'

'Men Gandhi är ett helgon.'

'Det är möjligt, men det vet de ingenting om. Gandhi är en myt, det är hela sanningen. Och det är Cheng-Dai också. Det lönar sig inte att leta efter såna människor i Europa.'

'Och hur är det med regeringen?'

'Menar du Kantonregeringen?'

'Just det.'

'Ett slags vågbalans som bemödar sig om att inte slå över från Garin och Borodin som kontrollerar polisen och fackföreningarna till Cheng-Dai som inte kontrollerar nånting alls, men som inte desto mindre existerar ... Det är när regeringen är svag som det blir anarki, gamle gosse, inte när det inte finns någon regering. För det första finns det alltid en regering, och när det går åt skogen finns det flera, det är hela skillnaden. Och nu vill Garin att den här regeringen som vi nu har ska engagera sig ända upp till halsen, han vill att den ska promulgera hans förbannade dekret. Och du kan lita på att det skulle vara en käpp i hjulet för engelsmännen! Hongkong utan fartyg som anlöper staden, Hongkong förbjudet för fartyg som är på väg till Kina, det skulle betyda slutet för Hongkong som hamnstad. Så snart den frågan blev aktuell, började de genast ropa på militär intervention här i Hongkong. Nåja, det skulle vara skickligt gjort av Garin om han lyckas med det. Men det går nog aldrig i lås...'

'Varför?'

'Det är svårt att säga. Du förstår, regeringen skulle gärna vilja existera jämsides med oss, helst ovanför oss, om det bara vore möjligt. Men den är rädd för att den blir uppslukad, antingen av engelsmännen eller av oss om den följer oss för långt. Det skulle vara betydligt enklare om man bara hade att slåss mot Hongkong, men nu har vi också den besvärliga inrikespolitiken! Och det är den vägen som de hoppas kunna kväsa oss ... Det där är en sak som man måste studera på nära håll ...'

Vi tömmer våra stora glas med *menthe* i en tystnad som man sällan får uppleva i tropikerna och som inte ens störs av fläkten som inte längre fungerar. En tystnad som inte bryts av gatuförsäljarnas rop, av de kinesiska smällarna, av fåglarna eller syrsorna. En mycket lätt vind från viken sätter halmmattorna framför fönstren i sakta rörelse, blottar en vit triangel av väggen på vilken några ödlor dåsar och för med sig lukten av vägens kokande asfaltbeläggning. Allt emellanåt ljuder en fartygssiren ute på havet, ensam och liksom kvävd...

Vid femtiden anländer Klein. Man ser på honom att han är trött, och han kastar sig genast i en rottingstol som knakar under hans tyngd och lägger händerna på knäna. Han är storvuxen med breda axlar, och jag häpnar vid åsynen av hans mycket egendomliga ansikte. Det är ett utseende som man ibland påträffar i England men mycket sällan i Tyskland. Dessa ljusa ögon som kröns av buskiga ögonbryn, denna tillplattade näsa och denna väldiga mun med de nerdragna mungiporna som ytterligare förlängs av djupa rynkor från näsan ner till hakan, detta breda och platta ansikte, denna massiva hals kommer honom att samtidigt påminna om en

boxare, en bulldogg och en slaktare. I Europa hade han antagligen haft ganska hög färg, eftersom hans kinder visar obetydliga tecken till rödbrusighet, men här har han blivit starkt solbränd som alla européer. Han talar till att börja med franska med stark nordtysk brytning som ger hans lite hesa röst en sjungande, nästan belgisk accent, men han är så trött att han har svårt att finna ord och övergår snart till tyska. Meunier ger alltemellanåt ett sammandrag av deras samtal.

Generalstrejken i Kanton, vars uppgift var att befästa vänsterflygelns ledares makt, att undergräva de moderatas inflytande och att samtidigt i själva Kanton rikta ett slag mot de rika köpmännen som är fientligt inställda mot Kuomintang och som gör affärer med engelsmännen, själva källan till Hongkongs rikedom, har redan pågått i två veckor. Följden är att Borodin och Garin måste underhålla femtiotusen man med strejkkassans medel, det vill säga de bidrag som insamlas i Kanton och de medel som skickas av de otaliga revolutionära kineserna i 'kolonierna'. Sedan ordern om generalstrejk i Hongkong hade kommit ytterligare etthundratusen arbetare att lägga ner arbetet, måste regeringen i Kanton betala ut arbetslöshetsunderstöd åt sådana mängder av arbetare att de medel som kunde disponeras för ändamålet skulle vara slut om några dagar. Redan nu var understöden till hamnkulierna indragna. Och i denna stad där den engelska hemliga polisen dittills aldrig hade kunnat förintade de hemliga kantonesiska organisationerna, var den vanliga gatupolisen, som nu förstärktes med kulsprutebeväpnade frivilliga, för stark för att ett upplopp skulle bli framgångsrikt. De våldsamer som hade gått av stapeln de senaste dagarna hade inskränkt sig till skärmytslingar. Arbetarna skulle alltså bli tvungna att återuppta arbetet — vilket engelsmännen också väntade sig.

Garin som för ögonblicket har till uppgift att leda den allmänna propagandan är liksom Borodin fullt på det klara med hur kritiskt läget för ögonblicket är, hur nära det är att denna väldiga strejk, trots sin omfattning som slår alla vita i Fjärran östern med häpnad, skall sluta med ett definitivt misslyckande. De är båda i den ställningen att de endast kan verka som rådgivare, och nu står de inför den svårigheten att den suveräna kommittén vägrar att beordra de åtgärder som de anser absolut nödvändiga. Cheng-Dai använder hela sitt inflytande för att hindra dem från att skrida till handling, säger Klein. Å andra sidan utvecklas den anarkistiska rörelsen på det farligast tänkbara sätt — vilket inte var svårt att förutse — och en hel serie av terroristattentat har ägt rum i själva Kanton. Och till slut är Kuomintangs gamle fiende, general Cheng Tiung-ming (tack vare engelska subventioner) i färd med att ställa upp en armé för att marschera mot staden.

*

Vår båt har avgått.

Av ön ser jag bara en silhuett, beströdd med otaliga små ljuspunkter, en silhuett som blir allt mindre och som framträder i kraftlöst svart mot himlen. De väldiga reklamskyltarna avtecknar sig uppe på hustaken. Reklamskyltar för Englands största firmor som ännu för en månad sedan dominerade staden med sina otaliga tända glödlampor. Men sedan elektriciteten har blivit dyrbar är de inte längre upplysta, och deras färger kan inte urskiljas i kvällsmörkret. En skarp gir ersätter dem plötsligt med en kal bergssida av Kinas klippiga kust, lerig och glest bevuxen med kort gräs vars grönska redan uppslukas av natten med sina otaliga myggor, i dag precis som för tretusen år sedan. Och mörkret insveper denna ö, söndergnagd av skeppsmaskar som har lämnat den dess kejsrerliga utseende men som inte längre tillåter den att belysa himlen med symboler för dess rikedomar, numera bara slocknade reklamskyltar ...

*

Tystnad. En absolut, ovillkorlig tystnad, och stjärnorna. Under oss passerar djonker, vaggade av strömmen mot vilken vi stävar, utan ett ljud, utan ett ansikte. Det finns inte längre någonting jordiskt hos dessa otydligt skymtande berg som omger oss, hos detta vatten som varken sorlar eller plaskar, hos denna döda flod som borrar sig allt djupare in i natten, som en blind. Ingenting mänskligt heller hos dessa båtar som vi passerar, om man inte räknar lanternorna som lyser så svagt i aktern att ljuset knappt reflekteras från vattenytan ...

'... Lukten är inte längre densamma ...'

Det är redan fullständigt mörkt. Klein står bredvid mig. Han talar franska, nästan med viskande röst:

'Inte längre densamma ... Har du rest på floder nattetid förr? Jag menar i Europa?'

'Ja.'

'Vilken skillnad, inte sant, vilken skillnad! ... Nattens tystnad hos oss, det är fredens tystnad ... Men här väntar man sig att höra kulspruteknatter, inte sant?'

Det är sant. Den här natten är bara en vapenvila, man kan gissa att tystnaden är uppfylld av vapen. Klein visar mig några skälvande eldar som nästan är omöjliga att upptäcka.

'Där har du de våra ...'

Han talar fortfarande med mycket låg röst, som om han hade skänkt mig ett förtroende.

'Man ser ingenting åt det här hållet, ingen tänder ljus längre ... Men titta. Där på bänken. Där sitter de utställda.'

Bakom oss på däck sitter ett tiotal unga européer vilkas firmor har avdelningskontor i Shamien och som nu är på väg för att hjälpa de frivilliga. De sitter i en halvcirkel kring två unga kvinnor som enligt vad vi har hört är utsända av en tidning (eller kanske av polisen? ...) och berättar den ena anekdoten efter den andra: '... han hade bett Moskva om en likadan kristallkista som Lenin har, men ryssarna skickade en glaskista ...' (det var av allt att döma fråga om Sun Yat-sen). 'Och en annan gång ...' Klein rycker på axlarna.

'Ena förbaskade idioter, allesamman ...'

Han lägger handen på min arm och tittar på mig.

'Under Pariskommunen arresterade de en tjockis. Och han till att ropa i högan sky: "Men, mina herrar, jag har aldrig blandat mig i politiken!" — "Just det!" svarar en som har lite vett i skallen. Och han skjuter honom en kula för pannan.'

'Vilket vill säga?'

'Att det inte alltid är desamma som ska behöva lida. Jag minns en fest en gång i tiden där jag stod och tittade på ... några typer som ungefär liknade de där. Å, vad jag önskade att jag hade haft en revolver för att kunna skjuta sönder... jag vet inte riktigt vad ... det där ... leendet, kanske! Minerna hos alla de där ungdomarna som aldrig har saknat mat för dagen! Ja, man har lust att lära de där bortskämda ungdomarna att det existerar nånting som heter det mänskliga livet! Det är faktiskt sällsynt med *ein Mensch* ... en människa, inte sant?'

Jag aktar mig noga för att svara. Talar han av sympati, eller för att han har behov av att prata? Hans röst är låg och tonlös och ackompanjemanget av myggornas gälla surrande kommer den

att låta nästan hes. Hans händer skälver, han har inte sovit på tre dagar. Han är nästan berusad av trötthet.

I aktern sitter de kinesiska passagerarna tysta och spelar eller röker. De är skilda från oss av ett galler som bevakas av två turbanklädda hinduiska soldater med karbinerna under armen. Klein har vänt sig om och stirrar på gallrets tjocka järnstänger.

'Vet du hur man uthärdar de allra ohyggligaste provningarna ... i ett fängelse? Eller de mest förnedrande? ... Jag funderade ständigt på att förgifta hela staden. Jag skulle nämligen ha haft möjlighet till det. Jag skulle ha haft tillträde till vattenreservoarerna efter min frigivning, jag visste att jag kunde skaffa mig stora mängder blåsyra ... genom en vän ... en elektriker ... När mina lidanden blev alltför outhärdliga, tänkte jag ut hur jag skulle bära mig åt, jag planerade hela historien ... Sedan blev det bättre. Den dödsdömde, epileptikern, syfilitikern, den lemlästade, de är inte som andra. De som inte kan acceptera ...'

En blockskiva som faller ner på däck med en metallisk klang kommer honom att rycka till. Småningom lugnar sig hans andhämtning och han fortsätter bittert:

'Jag är för nervös i kväll ... Alldeles utmattad.

Minnet av såna upplevelser blir bestående. Men på djupet av eländet finns det ofta en människa ... Och den människan borde man bevara också när eländet är övervunnet ... det är inte lätt ...

Vad är revolutionen för dem, för alla människor, vad är den egentligen? Revolutionens *stämning* — en så betydelsefull detalj! — vad är det? Det ska jag tala om för dig: det vet man inte. Men det beror först och främst på att det finns alltför mycket elände, inte bara brist på pengar, men ... det som man inte kommer ifrån är att det alltid finns dessa rika människor som lever, och de andra som inte lever ...'

Hans röst är fastare, han står med båda armbågarna stadigt lutade mot relingen och låter slutet av meningen åtföljas av en rörelse framåt med de breda axlarna, ungefär som om han hade delat ut ett knytnävsslag.

'Här har allt förändrats. När de frivilliga köpmännen ville återföra allt till det gamla, brann det i tre hela dagar i deras stadsdel. Kvinnor med förkrympta fötter sprang som pingviner.'

Han avbryter sig för ett ögonblick och stirrar med oseende ögon. Sedan fortsätter han:

'Och allt det där, det är alltid lika idiotiskt ... De döda i München, de döda i Odessa ... Alltid lika idiotiskt ...' Han uttalar 'idiotiskt' med avsmak.

'De ligger där som kaniner, eller som på bilder. Det är inte tragiskt, nej ... det är idiotiskt ... I synnerhet när de har mustascher. Man måste intala sig att de är verkliga, dessa dödade människor ... Man har svårt att tro det ...'

Han tystnar igen, hela hans kropp lutar sig mot relingen, som om han hade sjunkit ihop. Myggorna och de andra insekterna som samlas kring däckets matta ljuspunkter blir allt talrikare. Man kan utan att se dem gissa sig till stränderna och den skugglika floden av vilken man inte ser någonting annat än reflexerna från våra lanternor som glimmar tätt intill båtsidan. Men här och där ser man nu höga silhuetter som bildar fläckar på natthimlen. Det är kanske uppdragna fisknät ...

'Klein?'

'Was? Hur sa?'

'Varför kryper du inte till kojs?'

'Jag är för trött. Det är för hett där nere ...'

Jag går efter en hopfällbar däcksstol och ställer upp den bredvid honom. Han sträcker långsamt ut sig utan ett ord, lutar huvudet mot axeln och blir genast orörlig. Antingen har han somnat eller domnat av. Förutom vakthavande officeren, de hinduiska vaktposterna och jag har alla lagt sig, kineserna på andra sidan gallret på sina koffertar, de vita på däckstolar eller i sina hytter. När ljudet från maskinerna försvagas hör man ingenting annat än snarkningar och en gammal kines som hostar och hostar utan uppehåll, oupphörliga attacker som kommer sig av rökelsestickorna som boyerna har tänt för att hålla moskiterna på avstånd.

*

Jag drar mig tillbaka till min hytt. Men den slöhet som följer med dålig sömn förföljer mig: migrän, trötthet, frossbrytningar ... Jag friskar upp mig genom att tvätta mig över hela kroppen (inte utan möda, kranarna är pyttesmå), jag sätter i gång fläkten och öppnar ventilen.

Jag sätter mig på min koj, och eftersom jag inte har något annat att göra tar jag fram de papper jag har i fickorna och går igenom dem det ena efter det andra. Reklambroschyrer för tropiska mediciner, gamla brev, vitt papper, prytt med Messageries Maritimes lilla trikolorflagga ... Allt detta river jag i småbitar med en druckens omsorg och slänger ut det genom ventilen. I en annan ficka gamla brev från den man som går under namnet Garin. Av försiktighets skull ville jag inte packa dem i min resväska ... Och det här? Det är förteckningen över de papper som Meunier har anförtrott mig. Låt oss granska den. Här finns både det ena och det andra ... Men här har vi två dokument som Meunier har placerat skilt för sig, också i förteckningen: det ena är en kopia av vissa av Intelligence Services anteckningar om Cheng-Dai med anmärkningar av våra agenter. Det andra är en rapport om Garin, uppgjord av polisen i Hongkong.

Efter att ha låst och reglat dörren tar jag fram ur skjortfickan det stora kuvert som Meunier har gett mig. Det papper som jag söker ligger underst. Det är ett långt och chiffrerat dokument. Överst på första sidan står det: *viktigt och brådskande*. Chiffernyckeln är för övrigt bifogad.

Driven av nyfikenhet, och kanske till och med en viss oro, börjar jag dechiffrera. Hurdan är i dag denne man vars vän jag var under många år? Det är fem år sedan jag såg honom senast. Men under denna resa har det inte gått en dag utan att jag har tänkt på honom, antingen för att någon har talat om honom eller för att man har kunnat spåra hans verksamhet i de mottagna radiomeddelandena ... Jag försöker föreställa mig honom sådan jag såg honom i Marseille vid vårt senaste sammanträffande, men med ett ansikte som utgör en sammansättning av hans successiva ansikten: stora, hårda, grå ögon nästan utan ögonbryn, en smal och lätt krökt näsa (hans mor var judinna), och framför allt dessa smala men tydliga rynkor i de insjunkna kinderna som drog ner de smala mungiporna, en detalj som man ser på så många romerska byster. Men det är inte dessa samtidigt skarpa och markerade drag som ger ansiktet liv utan munnen med dessa läppar utan mjukhet, dessa spända läppar som följer de kraftigt utvecklade käkarnas rörelser, denna energiska, nervösa mun ...

I det tillstånd av trötthet som överväldigar mig ordnar meningarna som jag dechiffrerar upp mina minnen som grupperar sig i tidsföljd. Rösten dominerar. Denna natt finns det hos mig något av drinkaren som förföljer sin dröm...

'Pierre Garin, skriver sig också Garine eller Harine. Född i Geneve den 5 november 1892, föräldrar Maurice Garin, schweizisk medborgare, och hans hustru Sophia Alexandrovna Mirsky, ryska.'

Han är född 1894... Försöker han göra sig äldre än han är?...

'Kämpande anarkist. Dömd för delaktighet i ett anarkist- mål i Paris 1914.'

Nej. Han var aldrig 'kämpande anarkist'. 1914 — han var då tjugo år gammal — stod han ännu under inflytande av de litterära studier som han nyss hade avslutat och som inte har gjort något annat intryck på honom än att han har upptäckt existensen av mot varandra fientliga stora gestalter ('Finns det några andra böcker än memoarer som är värda att skrivas?'). Han var med andra ord fullständigt likgiltig för systemen och för besluten att välja det som påtvingades honom av omständigheterna. Det som han sökte hos anarkisterna och de extremistiska socialisterna, som han uppsökte trots det stora antal polisangivare som han visste sig råka ut för hos de förra, var förhoppningen om oroliga tider. Jag hörde honom flera gånger vid återkomsten från något möte (dit han — vilken uppfinningsrikedom! — hade begett sig iförd en Barclaymössa), med föraktfull ironi tala om de människor som han nyss hade träffat och som påstod sig arbeta för människosläktets bästa. 'Dessa idioter vill till varje pris ha rätt. I detta fall finns det bara ett förnuft som inte är en parodi: ett effektivt utnyttjande av sin styrka.' Tanken låg på den tiden i luften, och den ingick en intim förening med hans fantasi som då var helt upptagen av Saint-Just.

I allmänhet ansåg man att han var ärelysten. Den enda verkliga ärelystnaden är den som man blir medveten om i form av ett trängande behov att utföra vissa handlingar, att förbereda dem, att förena sitt liv med dem. Varken hans karaktär eller hans intelligens anpassade sig ännu till de nödvändiga kombinationerna. Men han var starkt medveten om ett envist och outsläckt maktbegär. 'Det är inte så mycket andan som erövringen som skapar ledaren', sade han en dag till mig. Och sedan tillfogade han ironiskt: 'Tyvärr!' Och några dagar senare (han höll just på att läsa *Las Cases Memorial de Sainte-Hélène*), 'Framför allt är det erövringen som *upprätthåller* andan hos ledaren. På Sankta Helena går Napoleon så långt att han säger: "Vilken roman har mitt liv trots allt inte varit!" Till och med geniet ruttar bort ...'

Han visste att den kallelse som drev honom framåt inte var av den art som lyser en kort stund bland många andra i en ynglings tankevärld, eftersom han var beredd att offra sitt liv för den, att acceptera alla de risker som den förde med sig. Han hade inget intresse för de pengar och den aktning som makten kunde föra med sig, han ville ingenting annat ha än makten som sådan. Om han någon gång gav efter för en barnslig längtan att hänge sig åt drömmar, var det om makten han drömde, och på ett sätt som var nästan fysiskt. Inga 'historier' längre, bara ett slags otålighet, anspänd kraft, väntan. Den löjligen bilden av ett djur som står spant och färdigt till språng ansatte honom. Och till slut betraktade han utövandet av makten som en lättnad, en befrielse.

Han var medvetet inställd på att sätta sitt liv på spel. Han var tapper och han visste att inget nederlag kan leda längre än till döden, som han inte brydde sig så mycket om tack vare att han var så ung. Och vad den eventuella vinsten beträffar, hade han ännu inte kunnat ge den några precisa former. Så småningom ersattes emellertid ynglingaårens obestämda förhoppningar av en klartänkt vilja, utan att dock ännu dominera en karaktär vars mest utmärkande drag var våldsamheten i detta lättsinne som man grips av i tjuugoårsåldern när man tror sig vara den ende som har fattat det abstrakta.

Men snart skulle han på ett brutalt sätt komma i kontakt med det verkliga livet. En morgon i Lausanne fick jag ett brev av en av våra kamrater som meddelade mig att Pierre hade varit inblandad i en abortaffär, och två dagar senare fick jag ett brev av honom själv i vilket jag fann några detaljer.

Bland de anarkistiska sammanslutningarna bedrev man en mycket aktiv propaganda för malthusianismens principer, men däremot var de barnmorskor som av övertygelse gick med på att utföra aborter synnerligen fåtaliga, och följderna blev en kompromiss: de utförde aborten 'för sakens skull', men de tog också emot betalning. Pierre hade vid flera tillfällen, halvt av övertygelse, halvt av fåfänga, skjutit till de summor som dessa stackars fattiga kvinnor aldrig själva hade kunnat skaffa fram. Han förfogade över en liten förmögenhet som han hade ärvt av modern, vilket inte togs upp i polisrapporten, man visste att det bara var att vända sig till honom, och därför hände det ofta att man tydde sig till hans hjälp. Till följd av en angivelse blev flera av dessa barnmorskor arresterade, och han anklagades för medbrottslighet.

Hans första reaktion var en gränslös bestörtning. Han var inte omedveten om det illegala i sitt handlingssätt, men det groteska i att en domstol skulle uttala en dom över en sådan handling hade han svårt att förlika sig med. Han kunde för övrigt inte fatta vad det egentligen var som domstolen skulle fördöma. På den tiden träffade jag honom rätt ofta, domstolen hade nämligen försatt honom i frihet mot borgen. Rättens sammanträden saknade allt intresse för honom, han förnekade ingenting. Och vad beträffar förhandlingarna, som leddes av en skäggprydd och likgiltig domare vars främsta intresse var att forma om fakta till ett slags juridiska allegorier, var de enligt hans åsikt som att kämpa mot en automat som behärskade en medelmåttig dialektik.

När denne domare en dag ställde en fråga till honom, svarade han: 'Vad har det för betydelse?' — 'Det saknar visst inte sin betydelse för utmätandet av straffet!' svarade domaren ... Detta svar förbryllade honom. Han hade ännu inte satt sig in i möjligheten att han faktiskt skulle bli dömd till ett straff. Och hur modig han än var, och hur djupt han än föraktade dem som skulle uttala domen över honom, mobiliserade han nu alla som han kunde få tag på för att intervensera till hans förmån. Att riskera sitt liv på detta smutsiga och löjliga kort som han inte själv hade valt framstod för honom som outhärdligt.

Själv blev jag kvarhållen i Lausanne, och kunde sålunda inte närvara vid förhandlingarna.

Under hela processen hade han det intrycket att han bevistade ett överklagt skådespel. Det var inte en dröm, men en egendomlig komedi, lite neslig och helt och hållet vansinnig. Endast teatern kunde i samma mån som denna domstol ge ett intryck av konventionalism. Texten i den ed som arfordrades jurymedlemmarna och som med trött skolmästarröst lästes upp av rättens ordförande förvånade honom genom det intryck som den tydligen gjorde på dessa tolv fredliga köpmän som plötsligt blev rörda, som av allt att döma bemödade sig om att vara rättvisa, att inte begå några misstag, och som beredde sig att så gott de någonsin kunde avge sin dom. Tanken på att de kanske inte begrep någonting alls av de handlingar som de nu skulle döma, bekymrade dem inte ett ögonblick. Den säkerhet med vilken vissa av vittnena avgav sina vittnesmål, den tvekan som andra visade, ordförandens inställning när han förhörde (han uppträdde som tekniker i ett sällskap av lekmän), den fiendlighet som han visade mot vissa vittnen som talade till de anklagades förmån, allt visade Pierre hur föga samband det fanns mellan de verkliga fakta i målet och denna ceremoni. I början var han mycket intresserad, han följde med liv och själ med i försvarets taktik. Men snart tröttnade han, och när de sista vittnena hördes, tänkte han: 'Att döma är uppenbarligen detsamma som att inte förstå, eftersom man aldrig skulle kunna döma om man hade förstått.' Och domarens och åklagarens bemödanden att förklara händelseförloppet för jurymedlemmarna på ett sätt som skulle få dem att fatta att det verkligen rörde sig om ett brott, tycktes honom så löjeväckande att han inte kunde återhålla ett skratt. Men rättvisan var så starkt företrädd i denna sal, ämbetsmännen, gendarmerna och åhörarna besjälades i så stor utsträckning av

samma inställning till problemet att hans förtrytelse inte hade någon plats där. När leendet hade slocknat på Pierres läppar fann han sig gripen av samma smärtsamma känsla av vanmakt som man erfar inför en fanatisk folkmassa, inför alla stora uttryck för den mänskliga orimligheten.

Hans roll av bifigur irriterade honom. Han hade det intrycket att han av tvång hade drivits att medverka i ett drama som var byggt på en exceptionellt falsk psykologisk bakgrund och som accepterades av en enfaldig publik. Åcklad och uttråkad, han hade till och med tappat lusten att säga dessa människor att de misstog sig, och han väntade med en otålighet som blandades med resignation på slutet av pjäsen som skulle befria honom från hans tunga börda.

Det var först när han befann sig ensam i sin cell (han hade blivit häktad två dagar före förhandlingarna) som han fattade den rätta arten av dessa förhandlingar. Han förstod nu äntligen att det gällde att avkunna en dom, att hans frihet stod på spel, att hela denna löjliga komedi kunde sluta med att han för en obestämd tid blev dömd till detta förnedrande, spöklika liv. Fängelset oroade honom mindre sedan han hade lärt känna det, men utsikten att tillbringa en förhållandevis lång tid på detta sätt, vilka lindringar han än kunde hoppas kunna förskaffa sig, måste av tvång ge upphov till en oro som blev så mycket svårare ju mera avvärpnad han kände sig.

'Dömd till sex månaders fängelse.'

Låt oss inte överdriva. Ett telegram från Pierre lät mig veta att han hade beviljats villkorlig dom.

Så här skrev han till mig:

'Jag anser inte att samhället är dåligt, jag tror inte att man kan förbättra det, jag betraktar det som fullständigt orimligt. Det är en helt annan sak. Om jag har gjort allt vad jag kunnat för att bli frikänd av dessa dumhuvuden, eller åtminstone för att få behålla min frihet, så beror det på att jag om mitt öde — inte om mig själv utan om mitt öde — har en uppfattning som gör att jag inte kan acceptera en fängelsevistelse på så groteska grunder.

Orimligt. Jag vill emellertid inte på något vis säga oförnuftigt. Man må gärna försöka förändra detta samhälle, det intresserar mig inte. Det är inte bristen på rättvisa i samhället som plågar mig, det är någonting som ligger mycket djupare, omöjligheten för mig att acceptera någon samhällsform över huvud taget. Jag är asocial liksom jag är ateist, och precis på samma sätt. Allt detta skulle inte ha någon betydelse om jag var en människa som ägnade sig åt studier, men nu vet jag att jag i hela mitt liv kommer att finna den samhällseliga ordningen vid min sida och att jag aldrig kommer att kunna acceptera den utan att avstå från allt vad jag är.'

Och några dagar senare skrev han: 'Det finns en passion som är djupare än alla andra, en passion för vilken de föremål som skall erövrats saknar all betydelse. En passion som är fullständigt förtvivlad — ett av de mäktigaste stöden för styrkan.'

'Skickas till franska främlingslegionen i augusti 1914, deserterar i slutet av 1915.'

Fel. Han blev aldrig skickad till främlingslegionen, han tog värvning. För honom tycktes det omöjligt att uppleva kriget som åskådare. Orsaken till konflikten var för honom någonting avlägset och likgiltigt. De tyska truppernas inmarsch i Belgien var någonting som enligt hans uppfattning gav kriget ett förnuftigt innehåll, och den omständigheten att han valde främlingslegionen berodde helt enkelt på att det var så mycket lättare att bli antagen där. Av kriget hade han väntat sig kamp och strid, men han fann miljoner män som stod orörliga och

passiva i stridslarmet. Avsikten att lämna armén, vilket han länge hade ruvat på, förvandlades till ett beslut en dag då man delade ut nya vapen för upprensning av skyttegravar. Dittills hade legionärerna när behovet påkallade fått sig tilldelat korta dolkar, som ännu gjorde intryck av att vara vapen avsedda för ett krig. Men den dagen fick de nya knivar med skaft av mörkbrunt trä och breda blad, som på ett förnedrande och skräckinjagande sätt påminde om köksknivar ...

Jag vet inte hur han lyckades lämna sitt förband och ta sig över till Schweiz, men hur som helst tycks han ha förfarit mycket försiktigt, eftersom han blev rapporterad som saknad. (Därför förvånar det mig att se deserteringen omnämnd i de engelska anteckningarna. Men givetvis har han inte längre något skäl att hemlighålla den ...)

'Förlorar sin förmögenhet genom att engagera sig i olika finansiella spekulationer.'

Han har alltid varit spelare.

'Tack vare sina stora språkkunskaper blir han chef för ett förlag för pacifistiska skrifter i Zürich. Där kommer han också i kontakt med ryska revolutionärer.'

I sin egenskap av son till en schweizare och en ryska talade han flytande tyska, franska och ryska, samt dessutom engelska som han hade lärt sig i skolan. Han var inte chef för ett förlag utan chef för översättningsavdelningen i en firma som inte alls sysslade med uteslutande pacifistiska skrifter, åtminstone inte av princip.

Som polisrapporten säger hade han här tillfälle att bekanta sig med några unga män som tillhörde den bolsjevistiska gruppen. Han upptäckte snart att han den här gången inte hade att göra med predikare utan med tekniker. Denna grupp var föga tillmötesgående mot främlingar, och det var bara minnet av hans process som ännu inte var glömd i dessa kretsar, som gjorde att han inte behandlades som en utböling. Men eftersom han inte i egentlig mening deltog i gruppens verksamhet (han hade aldrig velat ansluta sig till partiet, eftersom han visste att han inte skulle stå ut med disciplinen och han inte trodde på en nära förestående revolution), var hans förbindelser med dess medlemmar endast kamratliga. De unga männen intresserade honom mer än ledarna, ty dem kände han endast genom deras föreläsningar, dessa föreläsningar i samtalston som de höll på små rökiga kaféer för ett tjugotal kamrater som satt hopsjunkna vid borden och endast genom sitt minspel visade hur uppmärksamt de slukade varje ord. Han träffade aldrig Lenin. Han kände sig visserligen dragen till bolsjevikernas teknik och deras intresse för folkresningar, men deras doktrinära vokabulär och i synnerhet deras ohämmade dogmatism gjorde honom förtvivlad. I själva verket hörde han till dem som anser att den revolutionära andan kan uppstå först sedan revolutionen har börjat, till dem för vilka revolutionen framför allt är ett sakernas tillstånd.

När den ryska revolutionen bröt ut, blev han slagen med häpnad. Den ena efter den andra av hans kamrater lämnade Zürich och lovade se till att också han fick möjlighet att komma till Ryssland. Att fara dit föreföll honom både nödvändigt och riktigt, och var gång någon av hans kamrater gav sig iväg, följde han honom till tåget, utan avund men med en obestämd känsla av att han blivit utsatt för ett rån.

Så snart oktoberrevolutionen var genomförd väntade han med den största spänning på möjligheten att resa till Ryssland. Han skrev till sina vänner, men partiledarna hade annat att göra än att svara på brev från Schweiz och tillfredsställa entusiastiska amatörers önsknings. Han rasade och led i tysthet, och till mig skrev han: 'Gud skall veta att jag har sett passionerade människor, människor som är besatta av en idé, människor som är djupt fästa vid

sina barn, sina pengar, sina älskarinnor, till och med vid sina förhoppningar, i lika hög grad som de är fästa vid sina egna lemmar. Jag har sett människor som är berusade, hemsökta, som glömmer allt när de försvarar föremålet för sin lidelse eller springer efter det! ... Om jag säger att jag vill ha en miljon, skulle man säga att jag är en avundsjuk människa, om jag säger att jag vill ha hundra, betraktas jag som en svärmare som kanske trots allt är stark, men om jag säger att jag betraktar min ungdom som ett kort på vilket jag gör mina insatser i spelet, ger man sig sken av att betrakta mig som en olycklig drömmare. Och i dag spelar jag, tro mig, precis som en stackars sate spelar i Monte Carlo när han vet att han måste skjuta sig om han förlorar det sista partiet. Om jag kunde fuska i detta spel, skulle jag fuska. Att ha en mans hjärta och inte märka att man förklarar detta för en kvinna som inte bryr sig ett dyft om det, det är fullt normalt, i det fallet kan man gärna göra en felbedömning, huvudsaken är att man har viljan. Men i spelet om livet får man inte göra några felbedömningar; i själva verket är detta spel mycket enkelt, och det är minde klokt att beslutsamt tänka på sitt kommande öde än att tänka på sina dagliga bekymmer, på sina förhoppningar och sina drömmar ... Och vad mina efterforskningar beträffar, kommer de att ge resultat, bara jag kan ta igen allt som jag i min enfald slösade bort i min ungdom!

'Skickad av Internationalen till Kanton i slutet av 1918.'

Dumheter. I gymnasiet hade han blivit bekant med en av mina kamrater, Lambert, som var flera år äldre än vi, och vars föräldrar, en fransk statstjänstemannafamilj, var vänner till mina föräldrar som hade etablerat sig som köpmän i Haiphong. Liksom nästan alla europeiska barn i denna stad hade Lambert uppfostrats av en kanonesisk amma, vars dialekt han talade, liksom jag. I början av 1914 hade Lambert återvänt till Tonkin. Men snart blev han besviken på det koloniala livet och reste till Kina där han blev medarbetare till Sun Yat-sen, och när kriget bröt ut uteblev han från sitt förband. Han hade hela tiden brevväxlat med Pierre, och redan långt tidigare hade han lovat ordna så att denne kunde komma till Kanton. Pierre var visserligen inte helt övertygad om att det låg något bakom detta löfte, men för säkerhets skull studerade han ivrigt kinesiska skrivtecken, inte utan att det föreföll honom ganska hopplöst. Men en dag i juni 1918 fick han ett brev från Lambert som skrev: 'Om du har beslutat lämna Europa behöver du bara underrätta mig. Jag kan skaffa dig en befattning här med åttahundra dollar i månaden.' Pierre svarade utan dröjsmål. Och i slutet av november, efter vapenstilleståndets undertecknande, fick han ett nytt brev som innehöll en check som var ställd på en bank i Marseille och motsvarade något mer än resekostnaderna.

Jag hade på den tiden lite pengar till mitt förfogande och beslöt att följa honom till Marseille.

En dag av sysslolöst kringströvande i staden. En typisk medelhavsstämning där allt arbete förefaller att vara en bisak, där gatorna upplyses av en blek vintersol och fläckas av de ännu inte demobiliserade soldaternas blåa kappor ... Hans anletsdrag har inte förändrats mycket, spåren av kriget syns framför allt på kinderna som är magra, spända, översållade med små vertikala rynkor och som framhäver den hårda glansen i de gråa ögonen, den smala munnens kurva och djupet i de två rynkorna som förlänger den.

Vi promenerar under livligt samspråk en lång stund. Han besjålas av en enda känsla, otålighet. Hur han än försöker dölja det, tar den sig uttryck i hans gester och i hans nervösa, stöttila sätt att uttrycka sig.

'Förstår du verkligen vad det innebär att plågas av samvets kval?' frågar han plötsligt.

Jag stannar förbryllad.

'Jag menar verkliga samvetskval, inte såna känslor som man läser om i böcker eller ser på teatern. En känsla som man hyser mot sig själv — sig själv vid en annan tidpunkt.

En känsla som endast kan framkallas av någon verkligt allvarlig handling — och allvarliga handlingar gör man sig inte skyldig till av en slump ...'

'Det beror på.'

'Nej. För en man som har ynglingaårens erfarenheter bakom sig måste samvetskval innebära att man inte har kunnat dra nytta av vissa lärdomar ...'

Och när han plötsligt märker hur häpen jag är, tillfogar han:

'Jag säger det här med tanke på ryssarna.'

Vi har nämligen just gått förbi ett bokhandelsfönster som ställer ut verk av ryska romanförfattare.

'Det brister något i allt som de har skrivit, och denna brist, det är just samvetskvallen. Alla dessa författare har det felet att de aldrig har dödat en människa. Om deras gestalter lider när de har dödat, beror det på att världen i deras ögon knappt har förändrats. Jag säger: knappt. I verkligheten tror jag att de skulle se världen förändras genomgripande, att alla perspektiv skulle förändras, att den skulle bli en värld, inte för en människa som "har begått ett brott", men för en människa som har dödat. Denna värld som inte förändras — eller låt oss säga "som inte förändras tillräckligt", om du så vill — nåja, jag kan inte tro på dess verklighet. För en mördare finns det inga brott, det finns bara mord — om han är redig i hjärnan, väl att märka.'

'En tanke som kan gå hur långt som helst om man utvecklar den ...'

Och efter en stunds tystnad fortsätter han:

'Hur trött på sig själv man än är, är man det aldrig i så hög grad som man själv säger. Att engagera sig för någon vittsyftande verksamhet, att hålla fast vid den med händer och tänder, att vara besatt av den, berusad av den, det är kanske ...'

Men sedan rycker han på axlarna och lämnar meningen oavslutad.

'Synd att du inte har tron, du skulle ha blivit en missionär av beundransvärda mått ...'

'Nej! För det första för att sådana ting som jag kallar nedrigheter inte förödmjucar mig. De utgör en del av människan. Jag accepterar dem på samma sätt som jag accepterar att frysa om vintern. Jag vill inte underkasta dem några lagar. Och jag skulle ha blivit en dålig missionär också av ett annat skäl: jag älskar inte människorna. Jag älskar inte ens de fattiga människorna, folkets stora massa, med andra ord de som jag vill kämpa för ...'

'Men du föredrar dem framför de andra, vilket går på ett ut.'

'Aldrig i livet!'

'Vad menar du med aldrig i livet? Att du inte föredra dem, eller att det inte går på ett ut? ...'

'Jovisst, jag föredrar dem, men bara därför att de är besegrade. Ja, i det stora hela måste man säga att de har mer hjärta, mer mänsklighet än de andra, det är ju de besegrades dygder ... Det som emellertid är säkert, är att jag endast hyser en hatfylld avsmak för bourgeoisien, från vilken jag själv härstammar. Men vad de andra beträffar, vet jag utmärkt väl att de skulle bli föraktliga så snart vi tillsammans har hemfört segern ... Vår kamp har vi gemensamt, och det

är betydligt enklare och klarare.'

'Varför reser du i så fall?'

Den här gången var det han som stannade.

'Du har väl inte blivit idiot?'

'Det skulle förvåna mig. Någon borde i så fall ha märkt det.'

'Jag reser därför att jag inte hade någon lust att återigen stå som en idiot inför en domstol, och den här gången för en verkligt allvarlig sak. Mitt liv intresserar mig inte. Det är klart, det är rent, det är formellt. Jag vill förskaffa mig — fattar du? — en viss form av makt, och antingen kommer jag att lyckas med det, eller också får jag skylla mig själv.'

'Vad gör du om du misslyckas?'

'Om jag misslyckas börjar jag om från början, där eller annorstädes. Och om jag blir dödad, är ju frågan avgjord.'

Hans bagage bars ombord. Vi utväxlade ett kraftigt handslag och han gick till baren där han började läsa, ensam, utan att få någon servering. På kajen sjöng några unga italienska tiggarflickor, och deras sång följde mig när jag avlägsnade mig tillsammans med lukten av målarfärg från den nymålade båten.

'Anställd av Sun Yat-sen med' titeln "juridisk rådgivare" med en lön av åttahundra dollar i månaden. Fick, efter vår vägran att ställa tekniker till Kantonregeringens förfogande, i uppdrag att omorganisera och leda propagandan (samma post som han nu innehar).'

När han anlände till Kanton blev han faktiskt utlovad en lön av åttahundra mexikanska dollar i månaden. Men när tre månader hade gått förstod han att löneutbetalningen åt de militärer och civila som var anställda av Sun Yat-sens regering var någonting mycket osäkert. Alla levde på utpressning eller på mer eller mindre ohederliga affärer. Genom att utfärda identitetskort för propagandans hemliga agenter åt ett antal opiumimportörer som sålunda var skyddade mot polisiära åtgärder lyckades han på sju månader få ihop omkring etthundratusen guldfrancs, vilket gav honom ett säkert skydd mot plötsligt uppdykande ekonomiska svårigheter. Och tre månader senare lämnade Lambert Kanton och överlät på Garin ledningen av propagandan som vid det laget endast var en karikatyr.

Pierre som inte längre behövde oroa sig för sin osäkra ställning, eftersom han numera hade en stadigvarande offentlig befattning, ville nu omorganisera propagandan och förvandla ett ämbetsverk i en opéra-comique till ett effektivt vapen. Han införde en sträng kontroll av de medel som anförtroddes honom och fordrade absolut lojalitet av sina underlydande. Följden var att han fick byta ut dem nästan alla. Men trots alla löften av Sun Yat-sen, som med intresse följde hans strävanden, fick inte heller de nyanställda ut sina löner, och under flera månader tillbragte Pierre största delen av sin tid med att fundera ut sätt att betala sina agenter. Han hade förenat den politiska polisen med propagandan, och småningom fick han också kontrollen över den hemliga polisen och ordningspolisen. Och med det allra största förakt för lagar och förordningar tryggade han propagandans existens genom att pålägga opiumimportörerna, spelhusägarna och bordellägarna inofficiella skatter. Det var därför som polisrapporten påpekade:

'Energisk, men saknar all tillstymmelse till moral.'

(Jag blev förtjust i ordet 'moral'.)

'Har vetat att omge sig med skickliga medarbetare som alla står i Internationalens tjänst.'

Sanningen är långt mera komplicerad. Eftersom han visste att han nu med sina egna händer formade det verktyg som han så länge hade drömt om, skydde han inga medel för att förhindra dess förintande. Han var på det klara med att Sun Yat-sen, hur vänlig han än var till det yttre, genast skulle kasta honom över bord om han misslyckades, och därför använde han så litet våld som möjligt, men utvecklade däremot en gränslös ihärdighet. Han omgav sig med unga män som tillhörde Kuomintang, oskickliga men fanatiska, som han småningom lyckades lura upp med hjälp av ett allt större antal ryska agenter som hungern hade jagat bort från Sibirien och norra Kina. Innan Sun Yat-sen och Borodin hade sitt sammanträffande i Shanghai hade Internationalen känt sig för hos Pierre och påmint honom om samtalen i Zürich. Han hade förklarat sig villig att tjäna denna organisation som enligt vad han förstod var den enda som förfogade över de nödiga resurserna för att ge provinsen Kanton den revolutionära organisation som han fann nödvändig och för att ersätta den kinesiska impulsiviteten med en fast vilja. Därför begagnade han det obetydliga inflytande han hade över Sun Yat-sen för att förmå denne att närma sig Ryssland, och blev sålunda Borodins självfallne medarbetare när denne begav sig till Kanton.

Under de första månaderna efter Borodins ankomst förstod jag av tonen i Pierres brev att en omfattande aktion — äntligen — var under förberedelse. Sedan blev breven sällsyntare, och det var med häpnad som jag erfor att 'den löjhga lilla regeringen i Kanton' hade tagit upp kampen mot England och drömde om att återställa Kinas enhet.

När Pierre efter mitt ekonomiska sammanbrott erbjöd mig en möjlighet att komma till Kanton, samma möjlighet som Lambert hade erbjudit honom själv sex månader tidigare, visste jag ingenting annat om kampen mellan Kanton och Hongkong än vad jag hade fått höra i radiomeddelandena från Fjärran östern, och mina första instruktioner fick jag på Ceylon av en av Kuomintangs representanter i Colombo medan vi låg i hamnen. Det regnade som det endast kan regna i tropikerna, och medan jag lyssnade till den gamle kantonesen susade vår bil fram under de låga molnen, allt medan den spruckna vindrutan med skarpa smällar slog mot de drypande palmbladen vid vägkanten. Jag måste göra våld på mig för att övertyga mig om att de ord som jag hörde verkligen beskrev reella händelser, strider, död och ångest ... När jag återvände ombord och satte mig i baren, alltjämt djupt gripnen av mitt samtal med kinesen, tog jag av nyfikenhet fram ett av Pierres senaste brev och läste om det, och nu började hans roll som ledare bli verklighet också för mig.

'Du vet hur varmt jag önskar att du kommer. Men kom inte i den tron att du här skall finna ett liv som tillfredsställer de förhoppningar jag hyste då jag lämnade dig. Den makt som jag drömde om, och som jag förfogar över i dag, förvärvar man blott genom en bondsk flit, en aldrig sinande energi, en ständig vilja att till det som vi redan har ytterligare foga den människa eller det element som vi ännu saknar. Kanske det förvånar dig att just jag skriver till dig så här. Denna aldrig sinande energi som inte hörde till mina egenskaper har jag funnit här hos mina medarbetare, och jag tror att jag också själv har förvärvat den. Min styrka kommer sig av att jag har ställt min fullständiga skrupelfrihet till andra principers förfogande än mitt eget omedelbara intresse ...'

När vi närmade oss Kanton såg jag hur man varje dag slog upp på anslagstavlan de radiomeddelanden med vilka han med sådan framgång ersatte sina brev ...

Denna polisrapport är egendomligt ofullständig. Nere på sidan ser jag två stora utropstecken som någon har ritat dit med blåkrita. Kanske det är en föråldrad rapport? De upplysningar som

den andra sidan meddelar är av helt annan beskaffenhet:

'Tryggar i dag propagandans existens genom förhandsuttag av de bidrag som sänds in av kineserna i kolonierna och de medel som fackföreningarna samlar in. Tycks verksamt ha bidragit till den entusiasm som här möter tanken på ett krig mot de trupper som stöds av oss. Har, tack vare en oupphörlig indoktrinering som utförs av hans agenter, fått arbetarna att acceptera den obligatoriska fackföreningsanslutningen — vars betydelse jag knappast behöver understryka — då Borodin krävde att fackföreningar skulle organiseras innan han ställde ut sina strejkvakter. Har förvandlat de sju olika grenarna av polisväsendet, både de offentliga och de hemliga, till organ i propagandans tjänst. Har skapat en "politisk utbildningsgrupp" som inte är något annat än en skola för folktalare och propagandister. Har lyckats göra såväl justitie- som finanskommissariatet avhängiga av politbyrån och därmed också Internationalen — också en åtgärd vars betydelse jag inte tror mig behöva framhäva. Och slutligen, ett förhållande som jag särskilt vill betona, är hans främsta mål för ögonblicket att låta utfärda ett dekret som skall tvinga oss att be Storbritannien om militär intervention, nämligen ett dekret som förbjuder alla fartyg som har anläpt Hongkong tillträde till Kantons hamn, och om vilket man har sagt att det skulle leda till Hongkongs undergång lika säkert som cancer. Denna fras finns uppspikad i flera av propagandaministeriets byråer.'

Sedan följer tre rader som är två gånger understreckade med rött:

'Jag tillåter mig att speciellt fästa er uppmärksamhet vid följande: denne man är svårt sjuk. Han blir tvungen att inom kort lämna tropikerna.'

Det betvivlar jag.

ANDRA DELEN

Maktkampen

Juli

Rop och skrik, högljudda protester, order från polismän, larmet från gårdagskvällen börjar om på nytt. Den här gången är det fråga om landstigningen. Man ägnar knappt Shamien med de små, av träd omgivna husen en blick. Alla tittar på den närbelägna bron som skyddas av skyttegravar och taggtrådshinder, och i synnerhet på de engelska och franska kanonbåtarna som ligger alldeles i närheten med kanonerna riktade mot Kanton. En taxibåt väntar på Klein och mig.

Här har vi det gamla Kina utan européer. Motorbåten glider fram som i en kanal med gult, lerblandat vatten, mellan två täta rader av sampaner som påminner om klumpiga gondoler med sina kajutor av flätad rotting. I fören ser man kvinnor, nästan alla gamla, som lagar mat på trefötter i en genomträngande lukt av vidbränt flott. Ofta ser man bakom dem en katt, en fågelbur eller en kedjad apa. De gula och nakna barnen hoppar från den ena sampanen till den andra, deras hårtofsar vajar som plymer, de är lättare på foten och livligare än kattorna trots sina stora magar som de får av den evinnerliga risdieten. De allra minsta sover insvepta i svarta tygtrasor på sina mödrars ryggar. Det dallrande solljuset spelar kring sampanernas master och kommer kvinnornas blusar och byxor att framträda som blåa, barnen som gula fläckar mot den bruna bakgrunden. På kajen de amerikanska husens och de kinesiska husens tandade profil, och överallt, lätt som ett skum, på sampanerna, på husen, på vattnet, detta ljus i vilket vi borrar oss in som i en glödande dimma.

Vi lägger till. En bil som väntar på oss för oss genast vidare i hög fart. Chauffören som är klädd i arméns uniform, låter signalhornet ljuda utan uppehåll, och folkmassan drar sig hastigt undan, som undanknuffad av en snöplog. Jag hinner knappt uppfatta en skymt av en blå och vit procession som skär vår kurs. Processionen inramas av ett perspektiv av rullgardiner med väldiga svarta skrivtecken och avbryts ideligen av gatuförsäljare och kulier som rör sig i språngmarsch med framåtlutad överkropp och ena axeln dignande under en bambustång med tunga bördor i vardera änden. Ett ögonblick skymtar man smala gränder med slitna gatstenar som slutar i gräset, framför någon hörnbastion eller någon möglande pagod. Och plötsligt susar vi i ett kraftigt luftdrag förbi en bil med någon av republikens höga funktionärer och två soldater med parabellumpistoler i händerna stående på fotstegen.

Bilen lämnar stadens butikskvarter och svänger in på en tropisk boulevard som kantas av hus, omgivna av trädgårdar. Där syns inga fotgängare, den vita brännande heta gatan fläckas endast av en soppförsäljare som snart försvinner in i en gränd. Klein som är på väg till Borodin lämnar mig framför ett hus i kolonialstil med täckta verandor, som omges av ett järnstaket liknande dem som pryder sommarvillorna utanför Paris. Det är Garins hus. Järngrinden öppnas, jag går genom en liten trädgård och kommer till nästa port som bevakas av två kantonesiska soldater i gråa linneuniformer. En av dem tar mitt kort och försvinner. Jag tittar på den andre medan jag väntar. Med den platta skärmössan och parabellumpistolen i bältet påminner han om de tsarryska officerarna, men han har skjutit mössan i nacken och har espadriller på fötterna. Den andre återvänder. Jag får lov att stiga in.

Jag går uppför en smal trappa och kommer till ett mycket stort rum, från vilket en dörr leder till ett annat rum där jag hör några män samtala med rätt hög röst. I denna del av staden råder fullkomlig tystnad, och de yviga arekapalmerna utanför fönstren dämpar ytterligare ljudet av

de avlägsna bilarnas signalhorn. Framför dörröppningen hänger en halmmatta, och jag kan urskilja varje ord i den engelska konversationen i det andra rummet. Soldaten pekar på halmmattan och lämnar rummet.

'... att Cheng Tiung-mings armé håller på att organiseras ...'

En annan röst på andra sidan förhänget tar till orda, men honom hör jag inte lika tydligt.

'Det har jag redan sagt en hel månad: Och förresten är Boro lika säker på saken som jag. Dekretet är vår enda möjlighet (nu hör jag att det är Garins röst. Han slår näven i bordet för att understryka sina ord), dekretet är vår enda möjlighet att kuva Hongkong! Det är absolut nödvändigt att den förbannade regeringen äntligen skrider till åtgärder...'

'Spöke eller inte, men han måste marschera, eftersom vi behöver honom!'

'Våra vänner där borta får nog tänka sig för. De vet lika bra som jag att det går åt helvete med deras hamn om vi utfärdar dekretet ...'

Jag hör ljudet av steg. Folk stiger in i rummet och går ut igen.

'Vad föreslår kommittéerna?'

Man hör prasslet av papper.

'De har inte mycket att föreslå ... (nu är det en ny röst som talar). Största delen föreslår i själva verket 'ingenting alls. Här har vi två som anhåller om förhöjda strejkunderstöd och om att utbetalningarna till kulierna skall fortsätta. Och här har vi en som föreslår att de första arbetare som återgår till arbetet ska avrättas ...'

'Nej. Inte ännu.'

'Varför inte?' (kinesiska röster med ett fientligt tonfall). 'Man kan inte vifta med döden som med en sopkvast!' Om någon plötsligt kom ut genom förhänget, skulle jag se ut som en spion. Men jag kan ju inte snyta mig eller plötsligt börja vissla! Bäst att skjuta förhänget åt sidan och stiga in.

Kring ett bord sitter Garin i kakifärgad officersuniform och tre unga kineser i vita jackor. Under presentationen mumlar en av kineserna:

'Det finns människor som är rädda för att smutsa ner sig om de rör vid en sopkvast ...'

'Det fanns också en hel del människor som ansåg att Lenin inte var tillräckligt revolutionär', svarar Garin och vänder sig plötsligt om med handen alltjämt liggande på min axel. Och sedan vänder han sig till mig:

'Du har inte blivit yngre ... Du kommer alltså från Hongkong?' säger han, och fortsätter utan att vänta på svar:

'Du har ju träffat Meunier? Har du papperen?'

Jag har dem i fickan. Jag tar fram dem och överräcker dem. I samma ögonblick kommer en ordonnans in och ger Garin ett tjockt kuvert. Han räcker det vidare åt en av kineserna som gör en sammanfattning:

'Rapport från sektionen i Kuala Lumpur. Den fäster vår uppmärksamhet vid de svårigheter som den för närvarande har att samla in medel.'

'Hurdant är läget i Indokina?' frågar Garin, vänd till mig.

'Jag har med mig sextusen dollar som Gérard har samlat ihop. Han säger att allt går förträffligt.'

'Fint. Kom.'

Han tar mig under armen, sätter på sig solhjälm, och vi lämnar rummet.

'Nu går vi till Borodin, han finns alldeles i närheten.'

Vi vandrar fram längs boulevarden med det brunbrända gräset, den är öde och tyst. Solljuset reflekteras från det vita dammet med en intensitet som nästan tvingar mig att sluta ögonen. Garin ställer några snabba frågor om resan och läser sedan utan att stanna igenom Meuniers rapport, varvid han lutar bladen för att mildra solreflexerna. Han har inte åldrats så mycket, men under solhjälmens gröna foder är varje drag markerat av sjukdom. Han har breda svarta ringar under ögonen, näsan har blivit ännu smalare, de två rynkorna från näsvingarna till mungiporna är inte längre de djupa, tydliga rynkorna från fordomdags, de har förvandlats till breda rynkor, man kan nästan säga veck, och alla muskler präglas av någonting febrilt, de verkar så slappa och trötta att hela hans uttryck förändras när han blir livligare och slappheten förbyts i spänning. Kring detta huvud som rör sig framåt med blicken fäst på papperet darrar luften, som alltid vid denna tid på dagen, ovanför den täta grönskan, som omger de dammiga palmerna. Jag skulle gärna prata med honom om hans hälsa, men nu har han avslutat läsningen, och med hakan stödd mot den hoprullade rapporten säger han:

'Det börjar gå ganska illa där borta också. Andan hos sympatisörerna är inte längre lika god som den har varit, många tjänare återvänder till kojorna. Och här måste man stöda sig på unga idioter som förväxlar en revolutionär aktion med tredje akten i "L'Ambigu-Chinois" ...

— Det är omöjligt att öka understöden till de strejkande, helt enkelt omöjligt! Och för övrigt skulle det inte göra någon skillnad. Det enda effektiva botemedlet för sjuka strejker är segrar.'

'Har Meunier ingenting att föreslå?'

'Han säger att andan i allmänhet ännu inte har blivit dålig, men att de svaga sviktar därför att England hotar dem genom hemliga polisen. Och vidare säger han: "Våra kinesiska kommittéer där borta föreslår att vi snabbt skall enlevera två- eller trehundra barn som tillhör de skyldiga eller de misstänkta. De skulle föras hit, vi skulle behandla dem väl, men de skulle endast återges åt föräldrarna när de personligen kommer för att hämta dem. Av allt att döma skulle det dröja en tid innan de återvände till Hongkong ... Det är just den rätta tiden för en liten sommarvistelse på landet", tillfogar han. "Och det skulle komma de andra att tänka sig för." Men med sådana metoder kommer vi inte långt ...'

Vi är framme. Huset är ungefär likadant som Garins men gult. Just som vi skall stiga in stannar Garin och hälsar militäriskt på en liten kinesisk gubbe som är på väg ut. Gubben sträcker fram handen, och vi går närmare.

'Monsieur Garin', säger han på franska med svag röst. 'Jag hade faktiskt kommit hit för att träffa er. Jag tror att vi skulle ha nytta av ett litet samtal. När kan jag få träffa er?'

'När det passar er, monsieur Cheng-Dai. Jag ska söka upp er ...'

'Nej, nej,' svarar gubben med en avvärijande gest, som om han ville lugna Garin, 'jag tittar in, jag tittar in. Passar det er klockan fem?'

'Överenskommet, jag väntar er.'

När jag hör hans namn nämnas betraktar jag honom uppmärksam. Liksom hos så många fint

bildade åldringar, påminner hans ansikte om en dödskalle. Det beror på de utskjutande kindknotorna som gör att man endast ser ögonhålornas mörka och djupa fläckar, en nästan obefintlig näsa och tänderna, i synnerhet om man ser honom på något avstånd. När man kommer närmare får de smala ögonen liv, hans leende anpassar sig till hans ytterligt artiga sätt att uttrycka sig, till den angenäma rösten; allt detta mildrar hans fulhet och framhäver hans karaktär. Han kör in händerna i de vida ärmarna som en präst och låter sina ord åtföljas av lätta axelryckningar. Jag tänker ett ögonblick på Klein som också talar med hela kroppen, men denne Cheng-Dai förefaller mig ännu mera slipad, förnämare, äldre och spetsfundigare. Han är klädd i byxor och jacka av militärt snitt med stärkt krage av vitt linne, som nästan alla Kuomintang-ledare. Hans ricksha — han har en egen, helsvart ricksha — väntar på honom. Han går mot den med korta steg, och kulien ger sig iväg långsamt och försiktigt. Själv sitter han hopkrupen i sätet, nickar värdigt och allvarligt och tycks fundera på olika argument som han i tysthet väger mot varandra ...

Efter att ett ögonblick ha stått och tittat efter honom går vi förbi vaktposterna utan att låta anmäla oss, går genom en tom hall och kommer till en ny vaktpost i kakiuniform med orangegula galoner. (Är det en gradbeteckning?) Framför oss har vi inte en halmmatta den här gången utan en stängd dörr.

'Är han ensam?' frågar Garin, vänd till vaktposten. Denne nickar jakande. Vi knackar och stiger på. Arbetsrummet är stort. Ett två meter högt porträtt i helfigur av Sun Yat-sen delar en vägg med blåskiftande rappning. Bakom ett skrivbord som är belamrat med stora mängder omsorgsfullt ordnade dokument i flera högar sitter Borodin med ljuset i ögonen. Han tittar upp, ser lite förvånad ut (av allt att döma hade han inte väntat sig min närvaro), och blinkar med ögonen. Han reser sig och kommer emot oss med utsträckt hand och krokig i ryggen. Jag kan nu se hans ansikte i förkortat perspektiv under det lockiga, yviga, bakåtkammade håret som ett ögonblick tidigare var det enda jag såg när han satt lutad över skrivbordet. Han har detta utseende av intelligent vilddjur som kommer sig av de uppåtvidna mustascherna, de utstående kindknotorna och de beslöjade ögonen. Han ser ut att vara i fyrtioårsåldern.

Under det samtal med Garin som nu följer uppför sig Borodin i det stora hela som en militär. Garin presenterar mig och ger på ryska ett sammandrag av Meuniers rapport som han sedan lägger på skrivbordet. Borodin tar papperet och lägger det genast i en hög av rapporter som kröns av ett graverat porträtt av Sun Yat-sen. Han tycks främst intressera sig för en detalj som han antecknar med några kommenterande ord. Sedan inleder de båda en diskussion, fortfarande på ryska, som förs i en livlig men av oro präglad ton.

Vi lämnar rummet och går för att äta lunch till Garins hus. Garin går med sänkt blick och rynkad panna. 'Har du bekymmer?'

'Å, det är jag så van vid ...'

Framför hans hus inväntas han av en ordonnans som räcker honom en rapport. Han läser den medan han går uppför trappan, kvitterar den vid rottingbordet på verandan och räcker den åt ordonnansen. Den ger sig springande iväg. Garin blir allt mera bekymrad. Med en viss tvekan ställer jag ännu en gång samma fråga:

'Nå?'

'Nåja ... så är det.'

Tonen är svar nog.

'Går det dåligt?'

'Ganska dåligt. Strejkerna är nog bra i och för sig, men det räcker inte. Nu måste man vidta andra åtgärder. Och åtminstone är en åtgärd absolut nödvändig: dekretet som förbjuder de kinesiska fartygen att anlöpa Honkong och de utländska fartygen att komma till Kanton om de först har varit i Hongkong måste absolut tillämpas. Det är över en månad sen dekretet undertecknades, men ännu är det inte promulgerat. Engelsmännen vet att strejken inte kan vara för evigt, och nu frågar de sig vad vi tänker göra. Jag undrar om de ställer stora förhoppningar på Cheng Tiung-mings expedition? De förser honom med vapen, med instruktörer, med pengar ... När dekretet undertecknades blev de så rädda, alla människor i Hongkong att de i alla de konstituerade kårernas namn telegraferade till London och bad om militär intervention. Men vad har det för betydelse? De kan helt enkelt inte inleda ett sådant krig! Hongkong skulle äntligen ...'

Han vrider handen som om han skruvade till en mutter.

'Genom att beröva Hongkong de kantonesiska rederierna som kunder, ingenting mer, har vi redan minskat hamninkomsterna med två tredjedelar. Rena ruinen, med andra ord.'

'Nå?'

'Vad menar du med nå?'

'Vad väntar ni på?'

'På Cheng-Dai. Än så länge är det inte vi som är regeringen. Ett krigsföretag skulle med största säkerhet misslyckas om den där gamle stollen beslutar att det ska misslyckas.'

Han funderade.

'Till och med när man är mycket väl underrättad vet man bara hälften. Jag skulle vilja veta — veta säkert — om han faktiskt inte har någon del i det som Tang och de där andra svinen av andra ordningen förbereder för oss...'

'Tang?'

'En general, som så många andra. Tang har ingen betydelse. Han förbereder en statskupp, han vill ställa oss mot väggen. Det är hans sak. Men när det kommer till kritan räknas han inte, han är bara ett nödvändigt ont som vi förr eller senare måste få att göra med. Det som är av betydelse är vad vi kommer att finna bakom honom. Först och främst England, vilket ju är helt naturligt. För ögonblicket lättar engelsmännen rundhänt på pungen till förmån för alla som erbjuder sig att bekämpa oss, och han har säkert fått ett gott pris för varenda man i sina regementen. (Och Hongkong är — tyvärr — inte långt borta, vilket ger Tang och andra av samma skrot och korn möjlighet att fly dit när de blir besegrade). Sedan har vi ännu Cheng-Dai, ”den hederlige Cheng-Dai”, som du nyss träffade. Jag är säker på att om Tang hemför segern — men det kommer han inte att göra — skulle han erbjuda honom makten för att sedan regera i hans namn. Man kan ersätta sjuannakommittén med Cheng-Dai, men absolut inte med någon annan. Både de offentliga och de hemliga sällskapen skulle acceptera honom, det är visst och säkert. Och han skulle ersätta vår verksamhet med vackra ”appeller till alla världens folk”, liknande den som han redan har utfärdat och som besvarades av Gandhi och Russell. Vi lever i en fin tidsålder, papperets! Jag kan se det för mig: komplimanger, skryt, de engelska handelsvarorna återkommer, engelsmän med feta cigarrer i munnen på kajen, allt som vi har gjort rivs ner igen. Alla dessa kinesiska städer är mjuka som maneter. Skelettet i hela den här historien, det är vi. Men för hur länge?'

Just som vi skall sätta oss till bords kommer en ny ordonnans med ett kuvert. Garin öppnar det med bordskniven, sätter sig på sin plats och läser meddelandet.

'Bra, det här går ju.'

Ordonnansen lämnar rummet.

'Det är otroligt vilka mängder skumma personer som fylkar sig kring Cheng-Dai. I förrgår hade de typer som gör sig sken av att följa honom i vått och torrt ordnat ett möte. Det skedde på en öppen plats inte långt från floden. Han kom dit själv också. Värdig och trött, precis som du nyss såg honom, men han kom inte dit för att tala, den saken var klar. Och det var sannerligen en syn, dessa skrikande talare som stod på bord, som höjde sig över den fyrkantiga massan av inte alltför entusiastiska huvuden mot en fond av korrugerad plåt, av pagodspiror och av förvridna plåtbitar. Kring Cheng som stod litet avsides, men inte alltför långt borta, hade en respektfull grupp samlats. Då blev han anfallen av några ligister. Men han hade med sig några utvalda slagskämpar som försvarade honom. Polischefen lät genast finka både angripare och försvarare. Och i dag anhåller den främste försvararen — det är hans förhörsprotokoll som jag nu studerar — om att den förhörande kommissarien ska ge honom en befattning inom polisen. Vackert, i sanning! Och vad det andra papperet beträffar, kan du titta på det ...'

Han räcker mig papperet. Det är en kopia av en lista som general Tang har gjort upp: Garin, Borodin, Nikolajev, Hong, några kinesiska namn. *De första som skall arkebuseras.*

Under hela frukosten fortsätter vi vårt samtal om Cheng-Dai, Garin tänker bara på honom. Motståndaren.

Strax innan Sun Yat-sen dog hade han sagt: 'Borodins ord är mitt ord.' Men Cheng-Dais ord är också hans ord, och det var inte nödvändigt för honom att säga det.

Han började sitt offentliga liv i Indokina. Vad hade han i Cholon att göra? Det kan inte ha funnits någonting i denna risets huvudstad som kunde attrahera denne högt bildade man ... Jo, han etablerade sig där som en av Kuomintang's organisatörer, ja, han var till och med mer än en organisatör, han var den som göt liv i rörelsen. Varje gång regeringen i Indokina, antingen på uppmaning av de rika köpmannagillena eller på eget initiativ, ingrep mot någon av partiets medlemmar, uppenbarade sig Cheng-Dai på scenen. Han skaffade arbete eller pengar åt dem som regeringen eller polisen försökte svälta ut, och han förskaffade de utvisade möjligheter att återvända till Kina med sina familjer genom att ställa de nödiga summorna till deras förfogande. Och när sjukhusens portar stängdes för partimedlemmarna, grundade han ett nytt.

Han var på den tiden ordförande i partiets underavdelning i Cholon. När han fann det omöjligt att samtidigt fortsätta hjälpverksamheten och samla de nödiga medlen till sjukhuset, vädjade han till de kinesiska bankerna som emellertid vägrade att bevilja honom några lån. Han erbjöd då som säkerhet sin egendom i Hongkong — två tredjedelar av hans förmögenhet. Bankerna accepterade, och sjukhuset började byggas. Tre månader senare blev han till följd av en valteknisk manöver berövad ordförandeskapet för partiets underavdelning, och samtidigt lät entreprenörerna honom veta att de till följd av vissa förändringar i den ursprungliga planeringen såg sig tvungna att höja de avtalade priserna. Bankerna vägrade att ge några ytterligare krediter, och dessutom började de, utsatta för hot från den kochinkinesiska regeringen som inom tjugofyra timmar kunde utvisa alla direktörerna, ställa svårigheter också beträffande utbetalningen av de tidigare utlovade summorna. Cheng-Dai lät då sälja de fastigheter som han hade ställt som säkerhet, och sjukhuset sköt i höjden, men det måste

också inredas. En tyst kampanj mot honom inleddes inom Kuomintang's innersta kretsar, men hur han än led av den, lät han inte hejda sig, och samtidigt som valagenterna i sina vita bomullströjor efter siestan sökte sig till de kinesiska restaurangerna för att inleda en viskningskampanj mot hans 'egendomliga inställning' bland de föga upplysta och av hettan förslöade arbetarna, bjöd han ut sin fäderneärvda firma i Kanton till försäljning. När sjukhuset var färdigt fanns det ännu en hel del mutor att betala, och efter att ha förberett Grosjean, den store antikvitetshandlaren i Peking, gjorde han sig av med sina rullar med målningar och sin berömda samling av jade från Sung-perioden. Vad hade han nu kvar av sina rikedomar? Knappt så mycket att han kunde bekosta en anspråkslös tillvaro. Han var den ende bland de inflytelserika partimedlemmarna som inte hade bil. Det var därför jag såg honom stiga upp i sin ricksha, förmodligen ganska belåten över denna uppvisning av fattigdom som inte tillät någon att glömma hans frikostighet.

Ty även om hans ädla sinnelag är äkta saknar han inte slughet och beräkning. Liksom Lau-Yit, liksom general Hsu, är han poet, men det var han som satte i gång en bojkott för att försvara några skickliga köpmän mot japanerna, ett vapen vars effektivitet vi känner så väl till i dag. Det var han som började använda detta vapen mot engelsmännen, han som tack vare sin kännedom om de västerländska affärsmetoderna (han uppfostrades av munkar och läser, talar och skriver flytande franska och engelska), som orienterade Sun Yat-sens propaganda så skickligt att han lyckades inge engelsmännen förtroende. Det var också han som såg till att det var underrättelsetjänsten som fick bestämma om inköpsförbudet, varvid han alltid lämnade engelsmännen i Hongkong så mycket hopp att de samlade vissa varor på lager, bara för att konstatera att kineserna plötsligt vägrade att befatta sig med just dessa varor.

Men hans auktoritet är framför allt moralisk. Det är i själva verket inte alls orimligt att jämföra honom med Gandhi, säger Garin. Ehuru hans verksamhet är mycket mera begränsad, påminner den i många stycken om mahatmans. Den står över politiken, den vänder sig till själen, den är en mästare i att försaka världen. Båda dessa män verkar genom skapandet av en legend som gör djupt intryck på människorna av deras egen ras. Men även om deras verksamhet löper parallellt, är de båda männen mycket olika. I centrum för Gandhis verk står den smärtyfulla, lidelsefulla strävan att lära människorna att leva, men något sådant kan man inte spåra hos Cheng-Dai. Han vill varken vara exemplet eller ledaren, han inskränker sig till att vara rådgivare. Vid Sun Yat-sens död, då Cheng upplevde några av de dystraste timmarna i sitt liv, blandade han sig knappast i den politiska agitationen, men ändå tillfrågades han om han ville efterträda diktatorn i egenskap av partiordförande. Han vägrade. Det berodde inte på att han ville undandra sig ansvaret, men rollen som medlare tycktes honom ädlare, mera lämpad för hans karaktär än någon annan. Dessutom ville han ogärna acceptera en befattning som skulle uppta hela hans tid och göra honom till någonting annat än han själv ville vara: revolutionens väktare. Hela hans liv har varit en moralisk protest, och hans förhoppning om att kunna segra med hjälp av rättvisan uttrycker ingenting annat än den mest betydande kraft varmed den djupt liggande, obotliga svaghet som är så utbredd bland hans stamfränder kan ersättas.

Det är kanske just denna svaghet som gör det möjligt att förstå hans nuvarande inställning. Är det verkligen så att han sedan många år lidelsefullt har arbetat för att befria södra Kina från den engelska ekonomiska dominansen? Ja. Men genom att försvara och leda ett folk av förtryckta vars sak obestridligen var rättvis, hade han utan att själv märka det levt in sig i sin roll, och en vacker dag fann han att han föredrog denna roll framför att leda dem som han försvarade till seger. Omedvetet, det kan man inte bestrida, men denna känsla är stark hos ho-

nom. Han är i långt högre grad fäst vid sina protester än angelägen om att segra, det passar honom bäst att uppträda som det förtryckta folkets själ och som ett uttryck för dess vilja.

Han har inga barn. Inte ens en dotter. Han har en gång varit gift, men hans hustru dog. Han gifte om sig. Flera år senare dog också hans andra hustru. Efter hennes död finns det ingen som firar födelsedagsfesten för honom. Detta bereder honom en stilla, lugn smärta som han inte kan befria sig från. Han förblir ateist, eller tror åtminstone att han är det, men denna ensamhet både i livet och i döden ansätter honom. Sin ära och sitt rykte skall han testamentera åt det återupprättade Kina. Ack! . . . Han som var rik kommer att dö nästan utfattig, och storheten i denna död kommer att strös ut bland miljoner människor. Den sista ensamheten ... Detta är någonting som alla vet, och alla vet också att denna ensamhet för var dag som går binder honom allt fastare vid partiets framtida öden.

'Ett ädelt offer som med största omsorg vårdar sig om sin biografi', säger Garin. Om han själv försökte tillfredsställa sina innersta önskemål, skulle han betrakta det som ett förräderi. Eftersom han samtidigt behärskas av sitt temperament, sina under ett långt liv förvärvade vanor och sin ålder, har han till och med glömt bort möjligheten att dra de logiska konsekvenserna av sin inställning. Han tänker lika litet på att ta upp och leda en avgörande kamp som en varm katolik tänker på att bli påve. Garin avslutade en dag en diskussion om Tredje Internationalen med orden: 'Men Tredje Internationalen, den gjorde faktiskt en revolution.' Cheng-Dai svarade endast med en gest som samtidigt var undvikande och avvärjande, med båda händerna för bröstet, och Garin sade att han aldrig har varit så klart medveten om det avstånd som skilde dem åt.

Man tror att han är förmögen till handling, men i själva verket är han endast förmögen till handlingar av en viss typ, de som kräver att människan kan hemföra seger över sig själv. Han lyckades visserligen bygga sitt sjukhus, men det berodde på att de hinder som han hade att övervinna, lyckades han, hur svåra de än var, övervinna just tack vare sin oegennyttighet. Han var tvungen att utarma sig, och det gjorde han. Kanske det inte ens föll sig svårt för honom därför att han kände sig stolt vid tanken på att det inte var många som skulle ha gjort som han. Hos honom liksom hos de kristna går handlingen hand i hand med välgörenheten, men välgörenheten som hos de kristna kommer sig av medlidande är hos honom en starkt utvecklad solidaritetskänsla; endast sådana kineser som tillhör partiet blir mottagna på hans sjukhus. Storhet i hans liv kommer sig av ett förakt för det timliga som skänker en ännu större glans åt hans offentliga verksamhet, men även om detta förakt är uppriktigt, försummar han inte att utnyttja det, och den oegennyttiga Cheng-Dai har minst av allt för avsikt att hemlighålla denna oegennyttighet som är så sällsynt i Kina. Denna oegennyttighet som till att börja med tycks ha varit uteslutande mänsklig, har tack vare en skickligt genomförd komedi blivit motivet för hela hans existens, i den söker han beviset för sin överlägsenhet över alla andra människor. Hans självupppoffring är uttrycket för en klartänkt och allt annat än brutal ärelystnad, en ärelystnad som inte är oförenlig med hans milda karaktär och hans kulturella bakgrund.

Liksom alla människor som har lätt att göra intryck på massorna, är denne artige åldring med de små och avmätta gesterna besatt av en fix idé. Och denna fixa idé är den rättvisa som han tror sig vara utsedd att upprätthålla, och som han numera knappast kan skilja från sina egna tankar, de problem som hans försvar påtrugar honom, precis på samma sätt som sensualiteten eller ärelystnaden har blivit en fix idé hos andra. Han tänker endast på denna fixa idé, världen existerar som en funktion av den, den är det högsta av de mänskliga behoven, och den är också den gud som först måste få sina behov tillfredsställda. Han har förtroende för den på

samma sätt som ett barn har förtroende för en staty i pagoden. Förr hade han ett djupt, mänskligt och enkelt behov av denna fixa idé, men i dag dominerar den honom som en fetisch. Kanske den också är hans hjärtas främsta behov, men den är också en skyddsgudom utan vilken inga företag kan inledas, som man inte kan glömma bort utan ta risken av en hemlighetsfull hämnadeaktion ... Hans storhet har åldrats med honom, och av den ser man numera bara den blodlösa kroppen. Besatt av en deformerad gud som är väl dold under hans mildhet, hans leende och hans mandarinala belevnhet, lever han utanför dagens revolutionära värld vid vilken vi, som Garin säger, är så intimt fästa, i en monoman dröm som alltjämt innehåller korta glimtar av ädelhet, och denna monomani ökar hans inflytande och hans prestige. Känslan för rättrådighet har alltid varit mycket starkt utvecklad i Kina, men den har också varit samtidigt lidelsefull och oklar. Cheng-Dais liv som redan har börjat anta karaktären av en legend gör honom, tillsammans med hans ålder, till en symbol. Kineserna håller styvt på att han skall respekteras, lika styvt som de håller på att de goda egenskaperna hos deras folk skall erkännas. Och den entusiasm som propagandan har väckt och som är riktad mot England, kan inte förändra hans inriktning utan att han förlorar i styrka. Han måste kunna dra allt med sig, men ännu är det för tidigt ...

Under måltiden kommer den ena rapporten in efter den andra. Garin som blir allt oroligare går igenom dem så snart han får dem i sina händer och lägger dem efter hand på golvet bredvid sin stol.

Den värld av gamla mandariner, opiumsmugglare och fotografer, av vetenskapsmän som har förvandlats till cykelhandlare, av advokater som har fått sin juridiska utbildning i Paris, av alla dessa olika typer som längtar efter uppskattning, som nu kretsar kring Cheng-Dai, vet att det endast är Internationalens delegation och propagandan som kan upprätthålla det nu rådande läget, som ensamma underhåller detta väldiga angrepp som förlamar England, som ensamma med kraft opponerar sig mot en återgång till förhållanden som de inte har kunnat upprätthålla, mot ett återupprättande av denna republik vars två stöttepelare var den gamle mandarinerna och den nye: läkaren, advokaten och ingenjören. 'Skelettet, det är vi', hade Garin nyss sagt. Och enligt rapporterna förefaller det som om alla dessa, kanske Cheng-Dai ovetande, han skulle ju motsätta sig en militärkupp, hade samlat sig kring denne general Tang som man hittills inte har talat ett ord om i Kanton, och som är dem såtillvida överlägsen att han har mod. Tang har under de senaste dagarna tagit emot betydande summor. De engelska agenterna i Cheng-Dais närmaste omgivning är talrika. ... När jag förvånar mig över att en sådan rörelse kan förberedas utan att gubben vet någonting om det, trummar Garin med fingrarna på bordet och svarar: 'Han vill inte veta någonting. Han vill inte sätta sitt moraliska ansvar på spel. Men jag tror nog att han misstänker ...'

*

Vi beger oss till propagandastyrelsen, till det arbetsrum som Garin har reserverat för mig. På väggen hänger ett porträtt av Sun Yat-sen, ett av Lenin och två kolorerade affischer. Den ena föreställer en liten kines som kör in bajonetten i den runda bakdelen på en John Bull som ligger med alla fyra fötterna i vädret medan en ryss i pälsmössa tittar upp över horisonten, omgiven av strålar, som en sol. Den andra visar en europeisk soldat med en kulspruta, som skjuter på en skara kinesiska kvinnor och barn som står med uppräckt händer. På den förra ser man med europeiska siffror årtalet 1925 och det kinesiska skrivtecknet för 'I dag', på den andra årtalet 1900 och skrivtecknet 'då'. Ett stort fönster med nerdragna rullgardiner på vilken solen kastar sina gula strålar. På golvet en hög med kinesiska tidningar som en ordonnans kommer för att hämta. Sekreterarna på denna avdelning klipper ut alla politiska karikatyrer ur

dem och ordnar in dem tillsammans med sammandrag av de viktigaste artiklarna. På det rekvirerade skrivbordet i Louis XVI-stil hittar jag också en hand som på de fem fingrarna har texten: Ryssar, Kvinnor, Studenter, Soldater, Bönder, och i handflatan: Kuomintang. Garin (har han verkligen blivit ordentlig?) knycklar ihop den och slänger den i papperskorgen. På väggen ett lådfack för handlingar och en dörr genom vilken man kommer till Garins arbetsrum, också det uppfyllt av detta silade, gula och täta ljus som rullgardinerna släpper igenom. Men på den väggen finns inga affischer, och lådfacket ersätts av ett kassaskåp. Vid dörren står en vaktpost.

Kommissarien vid hemliga polisen Nikolajev sitter i en fätölj med putande mage och utbredda ben. Han är mycket fet med det uttryck av älskvärdhet som en uppnäsa ofta förlänar blonda och feta personer. Han lyssnar på Garin med slutna ögon och händerna korslagda knäppta på magen.

'Hur är det', säger Garin, 'har du läst alla rapporter som du har fått dig tillskickade?'

'Allt som hittills har kommit ...'

•'Fint. Tror du att Tang kommer att marschera mot oss?' 'Utan att tveka. Här har du en förteckning på de kineser som han tänker låta häkta. För att inte tala om dig.' 'Tror du att Cheng-Dai är informerad?'

'De vill begagna sig av honom, det är alltsammans ...'

Den store mannen talar franska med en mycket lätt brytning. Hans ton — trots de korta och exakta svaren skulle man säga att han talar med en kvinna eller att han har för avsikt att tillfoga: min käre vän — det lugna ansiktsuttrycket, salvelsefullheten, kommer mig att tänka på en före detta präst.

'Disponerar du över många agenter i den hemliga polisen?'

'Jag disponerar över så gott som allesamman ...'

'Fint. Skicka ut hälften av dem i stan för att sprida ryktet att Tang som står i engelsmännens sold förbereder en statskupp som ska förvandla Kanton till en engelsk koloni. Du väljer givetvis de fattigare kvarteren. En fjärdedel skickar du till fackföreningarnas permanenta delegationer, och det bör vara av dina bästa agenter. Det är mycket viktigt. Resten sprider du bland de arbetslösa med exemplar av *Gazette de Canton* för att visa att Tangs vänner har krävt indragandet av de strejkunderstöd som vi har låtit dela ut.'

'Antalet registrerade arbetslösa är, låt oss se ...'

'Du behöver inte snoka i dina papper. Tjugosextusen.' 'Fint, vi har tillräckligt med folk.'

'Dessutom bör du skicka några agenter till partiets sammankomst i kväll med uppgift att insinuera att Tang kommer att bli avsatt, att han vet det, och att han nu ställer alla sina förhoppningar till krafter utom partiet. Men det här måste göras ganska vagt.'

'Uppfattat.'

'Du är alltså absolut säker på att det inte finns några möjligheter att sy in den här Tang?'

'Tyvärr!'

'Synd. Han kommer inte att låta någon tid gå förlorad.'

Den storväxte mannen avlägsnar sig med sin dossier under armen. Garin ringer. Ordonnansen

kommer med en packe visitkort som han placerar på bordet samtidigt som han tar en cigarett ur Garins öppnade ask.

'Låt fackföreningsdelegaterna komma in.'

Sju kineser stiger in, den ene efter den andre — jackor med höga kragar och vita linnebyxor — utan ett ord. Några är gamla, andra unga. De ställer sig i en halvcirkel framför skrivbordet. En av de äldsta halvsitter på bordskanten, det är tolken. Alla lyssnar på Garin:

'Det förefaller troligt att en statskupp mot oss kommer att iscensättas under veckans lopp. Ni känner ju lika väl som jag till general Tangs och hans vänners åsikter? Jag behöver inte påminna er om hur många gånger vår kamrat Borodin har varit tvungen att intervensera i rådet för att understöden till de strejkande i Kanton inte skall dras in. Ni representerar framför allt våra arbetslösa som vid de senaste fackföreningsmötena uppoffrade sig utan att räkna vad det kostade dem för att alla kamrater skulle erkänna era goda egenskaper. Jag vet alltså att jag kan lita på er. Här har ni för övrigt en förteckning över dem som Cheng-Dai och hans vänner betraktar som opålitliga, och som skall häktas så snart kuppen har tagit sin början.'

Han överränner förteckningen. De läser igenom den och utbyter oroliga blickar.

'Såg ni att era namn också fanns där? I och med att ni lämnar det här rummet ska ni alltså ...'

I slutet av varje mening översätter tolken med tonlös röst, och de andra svarar med ett mumlande. Det låter som en kyrklig litania.

'... inte återvända till era hem. Alla ska bege sig till sina fackföreningslokaler och tillbringa natten där. Och vad er beträffar

Han pekar på tre av kineserna.

'... som har era fackföreningar så långt borta att de inte kan försvaras, ska ni när ni lämnar det här rummet bege er dit, hämta arkiven och föra hit dem. Jag har låtit göra i ordning arbetsrum åt er. Dessutom ska ni alla ge era strejkpatruller² noggranna instruktioner. Vi måste ha möjlighet att samla alla våra styrkor inom en timme.'

Medan han talar låter han cigarettasken gå runt, och nu står den på bordet igen. Han stänger den med en liten smäll och reser sig. Kineserna lämnar rummet i gåsmarsch, på samma sätt som de kom in och skakar hand med honom när de går förbi. Han ringer.

'Be den här mannen anteckna skälet för sitt besök', säger han till ordonnansen och räcker honom ett av visitkortet. 'Och släpp under tiden in Lo-Moi.'

Det är en småväxt kines, slätrakad och med finnt ansikte, som ställer sig framför Garin med respektfullt sänkt blick.

'De senaste gångerna då strejker utlöstes i Hongkong och här förekom det alldeles för många onödiga tal. Om kamraterna tror att de sitter i något slags parlament, misstar de sig! Och, kom ihåg det en gång för alla, de måste ha någon verklig avsikt med sina tal. Om arbetsgivarens hus ligger för långt borta eller om det är för anspråkslöst, kan man alltid slå ner på hans bil. Jag upprepar för sista gången att talarna måste visa vad de angriper. Jag vill inte ta upp den här frågan en gång till!'

Den lille kinesen bugar sig och går ut. Ordonnansen kommer in igen med kortet som Garin nyss gav honom och räcker fram det.

---

² Fackföreningarnas väpnade milis.

'Jaså, det är fråga om stridsvagnar?'

Garin höjer ögonbrynen.

'Det är när allt kommer omkring Borodins sak.'

Han tar kortet och skriver ner Borodins adress och några ord(troligen en introduktion). Någon knackar på dörren, två knackningar.

'Stig in'.

En kraftigt byggd europé med en smal amerikansk mustasch och klädd i samma kakifärgade officersuniform som Garin öppnar dörren.

'Goddag, Garin.'

Han talar franska, men man hör att han också är ryss. 'Goddag, general.'

'Nå, har den gode Tang beslutat sig?'

'Är du informerad?'

'I det stora hela. Jag kommer just från Boro. Tro mig, han lider, den stackars gossen. Doktorn säger att han fruktar en feberattack.'

'Vilken doktor, Myrov eller kinesen?'

'Myrov. Nå, hur är det med Tang?'

'Om ett par, tre dagar ...'

'Har han inte mer än sina ettusen man?'

'Plus det han kan värva med sina och engelsmännens pengar. Femton- till artonhundra, allt som allt. Hur länge dröjer det innan röda arméns³ kan vara här? Går det på sex dagar?'

'Vi måste räkna minst åtta. Har propagandan bearbetat Tangs trupper?'

'Mycket obetydligt. Karlarna är nästan alla från Honan och Yunnan.'

'Det kan inte hjälpas. Hur många kulsprutor har de?' 'Ett tjugotal.'

'Du kan få disponera mellan fem- och sexhundra kadetter i staden, Garin, inte mer.'

'Så snart striderna har börjat får ni komma igen.'

'Vi är alltså överens: så snart Tang har alarmerat sina trupper skickar du de kadetter som du har till ditt förfogande tillsammans med kulspruteavdelningen, och efter dem följer polisen. Vi kommer övre vägen.'

'Överenskommet.'

Mannen avlägsnar sig.

'Garin, var det där stabschefen?'

'Ja, det var Galen'.

'Märkvärdigt så han påminner om en tsarofficer ...'

'Det gör de andra också ...'

---

³ Den kantonesiska röda armén.

En ny kines med bakåtstruket, stubbat vitt hår stiger in. Han stiger närmare rör vid skrivbordet med yttersta fingerspetsarna och väntar.

'Har ni alla era arbetslösa under kontroll?'

'Ja, monsieur.'

'Hur många kan ni samla ihop på en halvtimme?' 'Med vilka metoder?'

'De snabbaste metoderna. Ni behöver inte tänka transportererna.'

'Drygt tiotusen.'

'Bra. Jag tackar.'

Kinesen med det vackra vita håret drar sig tillbaka.

'Vad var det där för en?'

'Han är chef för arbetslöshetskassan. En bildad karl. En före detta mandarin som har fått sparken. Snuskiga historier ...'

Han kallar in ordonnansen.

'Skicka alla som fortfarande väntar till kommissarien vid allmänna polisen.'

Men genom dörren som stod på glänt har en ny kines lugnt smugit sig in sedan han i förbifarten knackat två gånger. Han är lika fet som Nikolajev, slätrakad med tjocka läppar och ett ansikte utan framträdande drag. Han ler ett brett leende som blottar hans guldbelagda tänder och har en väldig cigarr mellan fingrarna. Han talar engelska.

'Har båten från Vladivostok anlänt, mr Garin?'

'Ja, den kom i morse.'

'Hur mycket bensin har den med sig?'

'Femtonhundra ... (och sedan följer namnet på en kinesisk måttenhet som jag inte känner till).

'När får vi den levererad?'

'I morgon. Och checken kan ni hämta här som vanligt.' 'På återseende, mr Garin. Vi ses i morgon.'

'På återseende', säger Garin och vänder sig till mig när mannen har gått:

'Det är han som köper de produkter som Sovjetunionen skickar till oss', säger han med dämpad röst medan kinesen går mot dörren. 'Internationalen är inte rik för ögonblicket, och dessa försändelser av viktiga råvaror är av stor betydelse för oss. Och de gör faktiskt vad de kan, vi får bensin, oljor, vapen, instruktörer ...

Han reser sig går till dörren och tittar ut. Ingen finns kvar i väntrummet. Han återvänder till sitt skrivbord, sätter sig och öppnar en dossier som är betecknad Hongkong. Den innehåller de senaste rapporterna. Alltemellanåt räcker han mig ett papper som han vill registrera skilt för sig. För att få lite svalka drar jag i handtaget till fläkten, men i samma ögonblick flyger papperen omkring. Garin stannar fläkten, ordnar upp de kringspridda papperen igen och fortsätter att strecka under vissa meningar med rödkrita. Rapporter, rapporter och åter rapporter. Medan jag gör i ordning ett sammandrag av dem som han har valt ut, lämnar han rummet. Rapporter ...

Strejken som lamslår Hongkong kan inte i sin nuvarande form fortsätta mer än på sin höjd tre dagar till.

Om man antar att de arbetare som inte längre får några strejkunderstöd ännu väntar tio dagar innan de återgår till arbetet, kan man alltså räkna med att strejken kan fortsätta inalles tretton dagar. Om Borodin alltså inte har funnit på någon ny verksamhetsform inom de närmaste femton dagarna, kommer de engelska fartygen att löpa in i Kantons hamn. Hongkong kommer att resa sig på nytt, och alla de lärdomar som denna strejk har gett oss, har varit förgäves. Det slag som har riktats mot Hongkong har varit mycket svårt, bankerna har förlorat enorma summor och förlorar fortfarande varje dag. Kineserna har sett att England inte är osårbart. Men för ögonblicket ger våra bidrag och de engelska bankernas subventioner en stad med trehundra tusen invånare där ingen arbetar möjligheter att leva vidare. Vem kommer först att tröttna på denna lek? Naturligtvis vi. Och i riktningen Waichow bereder sig

Cheng Tiung-mings armé att dra i fält ...

Återstår förbudet för alla kaptener som anlöper Hongkong att fortsätta till Kanton. Men för att förverkliga det behövs det ett dekret, och så länge Cheng-Dai besitter den makt som han har i dag, kommer detta dekret inte att undertecknas.

Bakom Hongkong står England, bakom Cheng Tiungmings armé står England, bakom den svärm av gräshoppor som omger Cheng-Dai står också England.

*

På skrivbordet ligger några böcker: jesuiternas kinesisk-latinska lexikon, två medicinska handböcker på engelska: *Dysentery* och *Paludism*. När Garin återvänder frågar jag om det är sant att han inte sköter sig.

'Naturligtvis sköter jag mig! Det skulle bara fattas! Jag har visserligen inte alltid gjort det med tillräcklig omsorg därför att jag har haft så mycket annat att göra, men det har inte så stor betydelse. Om jag vill bli fullkomligt frisk, måste jag återvända till Europa, det vet jag. Jag kommer att stanna där en så kort tid som möjligt. Men hur vill du att jag ska kunna göra det som situationen ser ut just nu?'

Jag bryr mig inte ens om att insistera, jag ser att det här samtalet irriterar honom. Och dessutom kommer ordonnansen med ett brev som han läser mycket uppmärksam. Sedan räcker han det åt mig och säger endast: 'Det är Nikolajev som har skrivit anmärkningarna med rödkrita.'

Det är en ny lista, lik den som Garin fick under lunchen, men längre: Borodin, Nikolajev, Semjonov, Hong och flera kineser som jag inte känner. I ett hörn har Nikolajev skrivit med rött: Kompletta förteckning över de personer som skall arresteras och ARKEBUSERAS PÅ FLÄCKEN. Och under detta har han hastigt klottrat med bläck: De håller på att trycka proklamationer.

*

Klockan fem kommer ordonnansen med ett nytt visitkort. Garin reser sig, går fram till dörren och stiger åt sidan för att låta Cheng-Dai passera. Den lille gubben stiger in, sätter sig i fåtöljen, sträcker på benen, sticker in händerna i ärmarna och tittar på Garin som har satt sig vid sitt skrivbord med en lite ironisk välvilja. Men han säger ingenting.

'Ni ville träffa mig, monsieur Cheng-Dai?'

Han böjer huvudet till bekräftelse, drar långsamt ut händerna ur ärmarna och säger med sin svaga röst:

'Javisst, monsieur Garin, javisst. Jag tror knappt att jag behöver fråga er om ni känner till de attentat som har följt det ena på det andra under de senaste dagarna?'

Han talar mycket långsamt och omsorgsfullt med ena pekfingret höjt.

'Jag hyser alltför stor beundran för era framstående egenskaper för att tro att ni skulle vara omedveten om dem, tagande i betraktande de förbindelser som ni till följd av er

befattning måste upprätthålla med monsieur Nikolajev ...

Monsieur Garin, dessa attentat följer på varandra i alltför rask följd.'

Garin svarar med en gest som betyder: 'Vad kan jag göra åt den saken?'

'Vi förstår varandra, monsieur Garin, vi förstår varandra...'

'Monsieur Cheng-Dai, ni känner ju general Tang?' 'Herr generalen Tang är en både lojal och rättrådig människa.'

Han placerar långsamt högra handen på skrivbordet, liksom för att understryka vad han har sagt.

'Jag räknar med att förmå Centralkommittén att vidta effektiva åtgärder för att förhindra dessa attentat. Jag tror det vore bra att åtala de män som alla känner i deras egenskap av ledare för terroristgrupperna. Monsieur Garin, nu vill jag veta hur ni kommer att ställa er och hur era vänner kommer att ställa sig till de förslag som jag kommer att framställa.'

Han drar undan handen och sticker in den i ärmen igen.

'Monsieur Cheng-Dai', svarar Garin, 'sedan någon tid har, det måste jag erkänna, de instruktioner som ni har gett era vänner på ett avgörande — och mycket olyckligt sätt — stått i opposition mot alla våra önskningar.'

'Man har fört er bakom ljuset, monsieur Garin. Det måste utan tvivel bero på att ni antingen har dåliga rådgivare eller att era informationskällor inte är tillförlitliga. Jag har inte gett några instruktioner.'

'Vi kan kanske säga antydningar.'

'Inte ens det ... Jag har utvecklat mitt sätt att tänka, förklarat min ståndpunkt, det är allt ...'

Hans leende blir allt mera markerat.

'Jag hoppas att ni inte har någonting att invända mot att jag gör det?'

'Jag sätter stort värde på era åsikter, monsieur, men jag skulle föredra — vi skulle föredra — att Centralkommittén blev informerad om dem på ett annat sätt ...'

än genom sina polisagenter, menar ni, monsieur Garin? Det skulle jag också. Den hade till exempel kunnat skicka någon av sina medlemmar till mig, en kvalificerad person. Den skulle förvisso ha kunnat göra det (han bugar sig lätt) och det bästa beviset är att vi nu har sammanträffat.'

'För några månader sen fann centralkommittén det inte nödvändigt att avdela mig för att ta reda på era åsikter. Ni upplyste oss själv om dem ...'

'Frågan är alltså att ta reda på om det är jag som har förändrats, eller om det är ni ... Jag är inte

så ung längre,

monsieur Garin, och ni erkänner kanske att mitt liv ...'

'Ingen har ens kommit på tanken att betvivla er goda karaktär, för vilken vi har den allra största respekt. Vi är starkt medvetna om vad ni har gjort för Kina. Men ...'

Cheng-Dai hade bugat sig lätt med ett leende på läpparna. Men när han hörde ordet *men* rätade han upp sig och riktade en orolig blick på Garin.

'... men jag tror inte heller att ni betvivlar värdet av vår verksamhet. Inte desto mindre strävar ni att försvaga oss.'

Cheng-Dai sitter tyst i förhoppning om att denna tystnad skall bringa Garin ur fattningen och att han ska se sig tvungen att fortsätta. Men strax bestämmer han sig.

'Ni har kanske rätt att det vore önskvärt att klargöra vårt inbördes förhållande ... Flera av centralkommitténs medlemmar, och i synnerhet ni, monsieur Garin, är utrustade med de mest förträffliga egenskaper. Men ni fäster stor vikt vid en anda som vi omöjligt kan ge vårt fulla gillande. Vilken betydelse tillmäter ni militärskolan i Whampoa?'

Han slår ut med händerna, som en katolsk präst som beklagar sina trognas synder.

'Man kan inte beskylla mig för att till ytterlighet hålla på gamla kinesiska seder och bruk, tvärtom har jag bidragit till att avskaffa många av dem. Men jag tror, och jag tror det fullt och fast, jag går till och med så långt att jag säger att jag hyser den fasta övertygelsen att partiets verksamhet inte kommer att motsvara det som vi har rätt att vänta oss av detta parti om den inte också i fortsättningen grundar sig på lag och rätt. Vill ni verkligen gå till angrepp?'

Och med ännu svagare röst fortsätter han:

'Nej ... Vi måste låta imperialisterna bära hela ansvaret. Några nya mord på olyckliga offer kommer att göra mer för den gemensamma saken än kadetterna i Whampoa.'

'Det är att sätta föga värde på människoliv.'

Cheng-Dai kastar huvudet bakåt och tittar stint på Garin, vilket kommer honom att se ut som en gammal kinesisk skolmästare som harmas över en elevs olämpliga fråga. Jag väntar mig ett vredesutbrott, men ingenting händer. Han har fortfarande händerna instuckna i ärmarna. Tänker han på arkebuseringarna i Shamien? Till slut säger han, som om han hade framlagt en sammanfattning av sina tankar:

'Kanske det ändå är bättre än att skicka dem för att mejas ner av de frivilliga i Hongkong, eller vad tycker ni själv?'

'Det är en fråga som aldrig kommer att bli aktuell. Ni vet lika bra som jag att kriget inte kommer att bryta ut, att England helt enkelt inte kan gå i krig! Var dag som går visar hela det kinesiska folket — och till detta bidrar partiet — enfalden i den europeiska bluffen, ineffektiviteten hos en styrka som stöder sig på bajonetter som hänger på väggen och förnaglade kanoner.'

'Jag är inte så säker på den saken som ni tycks vara. Jag tror att ni i själva verket inte har något emot ett krig. Det skulle visa er förmåga — som är betydande — för hela världen, det skulle visa monsieur Borodins organisationsförmåga och general Galens framstående militära talanger.'

(Vilket tonfall av dolt förakt i ordet 'militära!')

'Anser ni inte att det är en ädel och rättvis sak att arbeta för hela Kinas befrielse?'

'Ni är mycket värtalig, monsieur Garin ... Men vi ser inte sakerna på samma sätt. Ni längar efter nya erfarenheter. Och för att förskaffa er dem, begagnar ni er av, hur ska jag uttrycka mig? ... det som ni behöver. I föreliggande fall rör det sig om befolkningen i denna stad. Och jag medger gärna att jag helst ser att den inte används för detta ändamål. Jag är mycket förtjust i att läsa sagor med tragiskt slut, och jag kan också beundra dem, men däremot vill jag ogärna bevittna ett motsvarande skådespel inom min egen familj. Om jag vågade ge uttryck för mina tankar i en alltför våldsam form, som egentligen går längre än jag har avsett, och använda ett uttryck som också ingår i er vokabulär, men apropå helt andra saker, skulle jag säga att jag inte utan beklagande vill se mina landsmän förvandlade till ... försökskaniner ...'

'Om någon nation har tjänat som experimentfält för hela världen, så är det, enligt vad jag förstår, inte Kina utan Ryssland.'

'Utän tvivel, utan tvivel ... Men Ryssland kanske *behövde* det. Och samma behov erfar ni och era vänner. Jag är fullt medveten om att ni inte kommer att undfly faran ...'

Han bugar sig.

'Men det är inte — åtminstone inte enligt min åsikt, monsieur Garin — ett tillräckligt vägande skäl för att uppsöka den.

Jag vill — jag önskar — att kineserna överallt i Kina ska dömas av kinesiska domstolar, att de ska åtnjuta effektivt beskydd av kinesiska gendarmer, att de verkligen och inte bara i princip ska inneha en jord vars legitima herrar de är. Men vi har inte rätt att rikta ett effektivt angrepp mot England med hjälp av en regeringsakt. Vi är inte i krig. Kina är Kina och den övriga världen är den övriga världen ...'

Garin känner sig märkbart brydd och svarar inte genast. Cheng-Dai fortsätter:

'Jag vet alltför väl till vad detta angrepp syftar ... Jag vet alltför väl att avsikten är att upprätthålla den fanatism som har kommit in i vårt land med er ...'

Garin tittar på honom.

'En fanatism vars värde jag inte vill ifrågasätta men som jag tyvärr inte kan acceptera, vilket jag på det allra livligaste beklagar, monsieur Garin. Det är på sanningen, och endast på sanningen som man bör stöda sig.'

Han slår ut med händerna, liksom för att ursäkta sig. 'Monsieur Cheng-Dai, tror ni att England bekymrar sig om rättvisan i lika hög grad som ni?'

'Nej ... Och det är därför som vi till slut kommer att segra ... utan våldsåtgärder, utan öppen strid. Senast inom fem år kommer inga Engelska produkter längre att transporteras till Kina.'

Han tänker på Gandhi ... Garin trummar med pennan på bordet och svarar långsamt:

'Om Gandhi inte hade intervenerat — och han talade också i rättvisans namn — för att krossa den senaste Hartal, skulle engelsmännen inte längre vara kvar i Indien.'

'Om Gandhi inte hade intervenerat, monsieur Garin, skulle Indien, som i dag ger världen det vackraste exempel som vi över huvud taget kan tänka oss, inte vara något annat än en del av Asien där upprorslågan flammar ...'

'Vi har inte kommit hit för att ge vackra exempel på nederlag!'

'Jag ber att få tacka er för en jämförelse som hedrar mig mer än ni någonsin kan tro, men som jag inte är värdig. Gandhi vet att genom sina egna lidanden återlösa sina landsmäns misstag.'

'Och de piskrapp som de inhöstar tack vare hans dygder.'

'Ni är en lidelsefull människa, monsieur Garin. Varför måste ni hetsa upp er? Låt Kina själv välja mellan era och mina principer ...'

'Det är vår uppgift att göra Kina till det som detta land ska vara! Men kan vi göra det om vi inte är eniga sinsemellan, om ni lär Kina att förakta det som är absolut oundgängligt för oss, om ni inte vill medge att det som först och främst erfordras är att EXISTERA!'

'Kina har alltid assimilerat sina besegrare. Det har gått långsamt, det är sant. Men så har det alltid gått ...'

Monsieur Garin, om det är meningen att Kina ska bli något annat än det rättvisans Kina som jag i min anspråkslöshet har arbetat på att bygga upp, om det ska bli någonting som liknar ...'

(En paus. Underförstått: Ryssland.)

'... inser jag inte att det är nödvändigt att det över huvud taget existerar. Må det efterlämna ett stort minne. Trots alla mandchudynastins missbruk, är Kinas historia värd respekt...'

'Ni tror alltså att de blad som vi nu håller på att skriva ger intryck av en moralisk tillbakagång?'

'Man kan inte skriva femti sekels historia utan att några mycket sorgliga blad ingår i den, monsieur Garin. Det finns säkert bland dem några som är långt sorgligare än dem som ni nu talar om någonsin kommer att bli. Men åtminstone är det inte jag som har skrivit dem ...'

Han reser sig, inte utan möda, och går mot dörren med korta steg. Garin följer honom ut, och så snart han har stängt dörren efter honom vänder han sig till mig:

'Å, herregud, förskona oss från helgon!'

*

De senaste rapporterna: Tangs officerare rör sig ute på stan. Ingenting att frukta för natten.

'Inte ens inom idéernas, eller låt oss snarare säga lidelsernas värld, står vi försvarslösa mot Cheng-Dai', förklarar Garin medan vi äter middag. 'Hela det moderna Asien håller på att få en stark känsla av det individuella livet, att upptäcka döden. De fattiga har förstått att deras elände är utan hopp, att de ingenting har att vänta sig av ett nytt liv. De spetälska som upphörde att tro på Gud förgiftade brunnarna. Varje människa som lyckas lösgöra sig från det kinesiska livet, från dess riter och obestämda trosartiklar, och som samtidigt gör uppror mot kristendomen, blir en god revolutionär. Detta kommer du tydligt att se på Hong och nästan alla de andra terroristerna när du blir bekant med dem. Samtidigt med skräcken för en död utan betydelse, en död som varken förlöser eller belönar, föds tanken på en möjlighet för varje människa att besegra de olyckligas kollektiva liv, att komma fram till detta enskilda, individuella liv som de på ett lite oklart sätt betraktar som de rikas dyrbaraste gendom.

Det är dessa känslor som de ryska institutioner som Borodin har infört här har att tacka för sin framgång. Det är de som driver arbetarna att kräva valda kontrollkommissioner i fabrikena, inte av fåfänga men för att de ska få känslan av en existens som på ett påtagligt sätt är mänskligare ... Var det inte en liknande känsla, den att äga sitt eget enskilda liv, som i Guds

ögon var något särskilt och bestämt, som utgjorde kristendomens styrka? Att det inte är långt från sådana känslor till hatet, ja till och med det fanatiska hatet, det ser jag alla dagar ... Om man visar en kuli hans herres bil, kan det ge upphov till flera olika reaktioner, men om kulin får benen brutna ... Och det finns väldigt mycket brutna ben i Kina ...

Det som verkligen är svårt, är att förvandla kinesernas viljeansatser till verkliga beslut. Det har varit mycket viktigt att lära dem självförtroende, och detta har måst göras gradvis, för att självförtroendet inte ska vara försvunnet efter några dagar. Man måste kunna visa dem segrar, talrika och snabbt på varandra följande segrar, innan man kan leda dem till militär kamp.

Striden mot Hongkong, som vi har inlett av många olika orsaker, har i detta fall varit ett förträffligt hjälpmedel. Resultaten har varit lysande, och de ska bli ännu mera lysande. Den slutliga ruin som, det måste de se, nu hotar denna Englands symbol, den vill de alla vara med om att åstadkomma. De ser sig själva som segrare, och som segrare utan att de har behövt fylkas kring de krigiska sinnebilder som inger dem avsmak därför att de endast påminner dem om deras forna nederlag. För dem liksom för oss är det i dag Hongkong, i morgon Hankow, i övermorgon Shanghai, och sedan Peking...

Det är den framåtanda som har skapats av denna kamp som kommer att besjåla — och som måste besjåla — vår armé i kampen mot Cheng Tiung-ming, och det är också den som skall möjliggöra expeditionen mot norra Kina. Det är därför som vår seger är absolut nödvändig, det är därför som vi med alla medel måste förhindra att den folkliga entusiasm som nu håller på att bli en legendarisk kraft, återigen ska upplösas i intet i rättvisans och andra struntsakers namn!

'Skulle det vara så lätt att förintna en sådan kraft?'

'Inte att förstöra den, men att förintna den. Det var tillräckligt med en inopportun predikan av Gandhi (för att indierna kantänka hade likviderat några engelsmän, oj, oj, oj då!) för att krossa deras senaste Hartal. Entusiasmen tål inte vid någon tvekan, åtminstone inte här i Kina. Det som behövs är att varje man känner att hans liv är förenat med revolutionen, att det förlorar sitt värde om vi blir besegrade, att det återigen förvandlas till en värdelös trasa ...'

Efter ett ögonblicks tystnad tillfogar han:

'Och för övrigt kan en beslutsam minoritet ...'

Efter middagen går han till Borodin för att förhöra sig om de senaste nyheterna. Feberattacken som läkarna fruktade har brutit ut, och Internationalens utsände ligger till sängs och kan varken läsa eller diskutera ens de viktigaste frågor. Sjukdomen oroar Garin, och hans oro har kommit oss att prata en stund om honom själv. På en av mina frågor svarade han:

'Jag bär innerst inne på gammalt agg, och det var en starkt bidragande orsak till att jag slöt mig till revolutionen...'

'Men man kan knappast säga att du har varit fattig ...'

'Å, det är inte det som är frågan. Min fientlighet riktar sig inte så mycket mot den ägande klassen som mot de idiotiska principer i vilkas namn de försvarar sin egendom. Och sedan har vi också en annan sak: i ynglingaåren var mina tankar ganska diffusa, jag behövde egentligen ingenting för att hysa självförtroende. Och jag har fortfarande självförtroende, men på ett annat sätt: i dag fordrar jag bevis. Det som förenar mig med Kuomintang ...'

Han lägger handen på min arm: 'För det första är det vanan, men framför allt är det behovet av en gemensam seger...'

Följande dag

Terroristerna är alltså i livlig verksamhet. I går blev en rik köpman, en domare och två före detta ämbetsmän mördade, de två förra på gatan, de två senare i sina hem.

Cheng-Dai kommer i morgon att kräva att Centralkommittén utan dröjsmål låter arrestera Hong och alla kända ledare för de anarkistiska och terroristiska sammanslutningarna.

Följande dag

'Tang har samlat sina trupper.'

Vi har knappt börjat med vår middag. Vi lämnar bordet och ger oss genast iväg. Bilen susar i högsta fart fram längs floden. I staden ser man ännu ingenting. Men inne i de hus framför vilka vi stannar är kulspruteserviserna beredda. Så snart vi har kört förbi jagar den ordinarie hamnpolisen och strejkpatrullerna undan folkmassorna och hejdar all trafik på broarna, varefter kulsprutemanskapet går i ställning för att försvara dem. Tangs trupper befinner sig på andra sidan floden.

När vi kommer till propagandan står Nikolajev och en ung kines med okammat hår och rätt vackert ansikte utanför Garins arbetsrum och väntar på oss. Kinesen är Hong, terroristernas ledare. Det är först när jag hör hans namn som jag lägger märke till hans ovanligt långa armar, en detalj som Gérard talade om och som ger honom ett lite aplikt utseende. Talrika agenter uppehåller sig redan i korridorerna. De har stått på post utanför de hus där de av våra vänner som väckt Tangs misstankar bodde och som hade till uppgift att underrätta oss så snart patrullerna med arresteringsorder infann sig. De berättar att de har sett soldaterna med våld förskaffa sig tillträde till husen, och att de, rasande över att finna fåglarna utflugna, har fört med sig kvinnor och tjänstefolk ... Garin tystar ner dem. Sedan frågar han dem en och en var de har varit utplacerade och antecknar på en karta över Kanton de platser som patrullerna har visiterat ...

'Nikolajev?'

'Här.'

'Ge dig iväg. Ett meddelande till Galen. Du ska föra fram det själv, fattar du? Och sedan en agent i bil till alla fackföreningslokaler. Varje fackförening ska avdela femti frivilliga mot varje patrull. Patrullerna kommer att söka sig tillbaka mot floden. Volontärerna ska dirigeras mot kajen. Två avdelningar kadetter för att leda dem, vardera med en kulspruta.'

Nikolajev ger sig av i hast, han flämtar och ruskar tungt på sin väldiga kropp. Nu har ett stort antal agenter samlats i korridoren, och de utfrågas snabbt av en kantonisk officer och en högväxt europé (Klein, skulle jag tro ... men han står i skuggan) innan de släpps fram till Garin. En annan, mycket ung kantonisk officer tränger sig fram genom denna vita massa av människor i linnekostymer eller mantlar.

'Ska jag ge mig iväg, herr kommissarie?'

'Ja, som vi kom överens, överste. Ni får era meddelanden vid bro nummer 3.'

Han ger honom en karta på vilken han med rött har antecknat de platser där patrullerna har iakttagits, Tangs utgångspunkt och de rutter som han kan tänkas följa. Flodens blåa sicksacklinje skär genom staden, och det är där, liksom alltid i Kanton, som striden kommer att utkämpas. Jag minns Galens ord: 'Kniptången. Om de inte lyckas komma

över pontonbroarna, är det ute med dem ...'

En ung sekreterare kommer springande med nya rapporter.

'Vänta ett tag, överste, här har ni en rapport från säkerhetstjänsten: Tang har fjortonhundra man.'

'Jag har bara femhundra.'

'Galen sa att ni hade sexhundra.'

'Nej, fem. Har ni observatörer utposterade längs floden?' 'Ja. Ingen risk för att ni blir kringgången.'

'Bra. Och broarna ska vi hålla.'

Officeren går utan att tillfoga någonting. I det allmänna sorlet hör vi gnisslandet av hans bil när den sätter sig i rörelse och signalhornet som tutar utan avbrott när den avlägsnar sig. Hettan är olidlig. Vi är alla i skjortärmarna, våra jackor ligger huller om buller i en vrå.

En ny rapport kommer in, det är en kopia av en order av Tang:

'Anfallsomål: bankerna, järnvägsstationen, posten', läser Garin med hög röst. Han fortsätter att läsa, men under tystnad, och sedan återtar han: 'De måste först komma över floden...'

'Garin, Garin! Feng Lia-dongs trupper ...'

Det är Nikolajev som återvänder. Han torkar av det breda ansiktet med näsduken, håret är genomsvettigt, hans ögon rullar som biljardkolor i huvudet på honom.

'... förenar sig med Tangs! Vägarna från Whampoa är avskurna.' 'Säkert?' 'Säkert.' Och sedan sänker han rösten: 'Vi kommer aldrig att kunna hålla ut utan hjälp ...'

Garin tittar på kartan som ligger utbredd på bordet. Sedan rycker han nervöst på axlarna och går fram till fönstret.

'Det finns inte så många olika möjligheter ...'

Han höjer rösten:

'Klein!' Han sänker den igen: 'Hong, stick till chaufförernas fackförening och samla ihop ett femtital av dem.'

Han vänder sig till Nikolajev igen:

'Telegrafan? Telefonen?'

'Avskurna, förstås.'

Klein kommer in.

'Nå, vad nytt?'

'Feng lämnar oss i sticket och avskär vägarna till Whampoa. Ta med dig en patrull från röda gardet och det nödiga antalet agenter. Rekvirera — och låt det gå undan — alla bilar som du kan få tag på. I varje kärra placerar du en agent och en chaufför. (Chaufförerna hittar du här nere, Hong är på väg för att hämta dem.) De ska sedan cirkulera i hela staden — men utan att passera broarna — och skicka hit så många arbetslösa och strejkande som möjligt. Sedan övergår du till fackföreningslokalerna. Funktionärerna ska skicka hit varenda man som de kan undvara. Och se till att du får tag på översten och att du ber honom ge dig hundra kadetter.'

'Han kommer att föra ett jäkla liv!'

'Han har inget val, idiot! Och sedan kommer du själv hit med dem.'

Klein försvinner. Långt i fjärran hör man spridd gevärseld...

'Och nu måste vi akta oss för trafikstockningar! Om vi till exempel får tretusen man till att börja med ...'

Han kallar på den kadett som nyss tillsammans med Klein förhörde agenterna innan de släpptes in:

'Skicka en agent till sjömannens fackförening. Jag behöver tretti kulier genast.'

Återigen en bil som sätter sig i rörelse. Jag kastar en blick ut genom fönstret. Utanför propagandan står ett tiotal bilar med chaufförer och väntar. Varje sekreterare som ger sig iväg tar en av dem, bilen lämnar gnisslande den djupa sneda skuggan framför byggnaden och försvinner i ett moln av solbelyst damm. Man hör ingen skottväxling längre, men medan jag tittar ut hör jag en röst bakom mig som säger till Garin:

'Tre patruller är tagna. De tre rapportkarlarna från respektive avdelningar väntar.'

'Låt arkebusera officerarna. Och vad de meniga soldaterna beträffar ... var finns de, förresten?'

'I fackföreningslokalerna.'

'Bra. Avväpnade och bundna, förstås. Om Tang kommer över broarna, ska de arkebuseras.'

I samma ögonblick som jag vänder mig om lämnar mannen som nyss talade rummet, men han kommer genast in igen.

'De säger att de inte har några handklovar.'

'För helvete!'

Den interna telefonen ringer.

'Hallå? Kapten Kovak? Ja, det här är propagandakommissarien. Brinner de? Hur många hus? På andra sidan floden? ... Låt dem brinna ...'

Han lägger ner luren.

'Nikolajev? Vad har vi för bevakning utanför Borodins hus?'

'Fyrti man.'

'För ögonblicket får det räcka. Finns det någon bår hos honom?'

'Jag lät föra dit en för en stund sedan.'

'Bra.'

Han tittar i sin tur ut genom fönstret, knyter nävarna och vänder sig till Nikolajev igen:

'Se så där, nu börjar det trassla till sig ... Gå ner. För det första ska du ordna bilarna i en enda rad, alla efter varandra. Sedan bygger du en barrikad och ställer upp de arbetslösa på ordnade led.'

Nikolajev skyndar ner, han viftar med armarna, man ser hans ansikte i förkortat perspektiv under den vita solhjälm. Bilarna sätter sig i rörelse med buller och bång och ställer upp sig enligt hans instruktioner. Två eller trehundra man i trasor sitter i skuggan och väntar, nästan alla på huk. Nytt folk anländer utan avbrott. De frågar ut de först anlända med uttryckslösa miner och hukar sig ner bakom dem för att också få njuta av skuggan. Jag hör en röst bakom

mig:

'De har gått till angrepp mot pontonbroarna ett och tre.' 'Var du där?'

'Ja, kommissarie, vid trean.'

'Hur gick det?'

'De höll inte stånd för kulspruteelden. Nu gör de i ordning sandsäckar.'

'Bra.'

'Översten skickade den här rapporten åt er.'

Jag hör kuvertet sprättas upp.

'Mer folk? Ja, ja', säger Garin med förtvivlan i rösten. Och med lägre röst: 'Han är rädd för att inte klara det.'

Trashankarna där nere blir allt talrikare. Där skuggan tar slut trängs och munhuggs man redan.

'Garin, det finns minst femhundra man där nere.'

'Har det ännu inte kommit någon från sjöfolkets fackförening?'

'Nej, kommissarie', svarar sekreteraren.

'Synd.'

Han drar upp rullgardinen och ropar genom fönstret: 'Nikolajev!'

Den storväxte mannen tittar upp så att man ser hans ansikte och ställer sig under fönstret.

Garin slänger åt honom ett paket med armbindlar som han har tagit ur en låda i skrivbordet.

'Välj ut tretti gubbar, ge dem armbindlar och börja dela ut vapen.'

Han återvänder.

Där nere hör man Nikolajevs röst:

'Nycklarna, herregud, var är nycklarna?'

Garin tar fram en liten nyckel ur ett skrin och slänger ut den genom fönstret. Nikolajev kupar händerna och tar lyra. I ändan på gatan uppenbarar sig sjukvårdare som bär sårade på bårar.

'Två rödgardister till gatumynningen nu genast! Absolut inga sårade hit just nu!'

Trött av solreflexerna från gatudammet och husväggarna vänder jag mig om för ett ögonblick. Allt syns som i en dimma. Färgfläckarna från propagandaaffischerna på väggarna, Garins skugga som vandrar rastlöst av och an i rummet ... Mina ögon vänjer sig snabbt vid halvdunklet. I samma ögonblick får affischerna liv ... Garin återvänder till fönstret.

'Nikolajev! Ingenting annat än gevär!'

'Uppfattat.'

Skaran av arbetslösa som blir allt tätare och som omges av uniformerade poliskonstaplar och en strejkpatrull som Klein tydligen har skickat rycker i kilformation fram mot porten. Gevären ligger nere i källaren. En väldig skara, alltjämt skyddad av skuggan. I solen uppenbarar sig på ordnade led ett tjugotal man med bårar under ledning av en sekreterare.

'Garin, här kommer en ny trupp med armbindlar.' Han tittar ut.

'Kulierna från sjömansunionen. Allt tycks ordna sig.'

Tystnad. Så snart man börjar vänta på att någonting skall hända, blir man på nytt medveten om hettan, som om den var ett sår. Där nere hör man ett svagt sorl; mummel, klappret av träskor, oro, en gatuförsäljares ringklocka, ropen från en soldat som jagar honom. Utanför fönstret det bländande ljuset. Ett lugn fyllt av oro. Det allt tydligare rytmiska ljudet av marscherande män som kommer närmare. Den skarpa smällen när avdelningen gör halt. Tystnad. Sorl ... En ensam mans steg i trappan. Sekreteraren.

'Sjömansunionens kulier är här, kommissarie.'

Garin skriver och viker ihop papperet.

Sekreteraren räcker fram handen.

'Nej!'

Han knycklar ihop papperet och slänger det i papperskorgen.

'Jag går själv.'

Men i samma ögonblick kommer nya sekreterare med rapporter. Han läser: 'Hongkong, det får vänta till senare', och slänger rapporterna i en låda. En kadett stiger in.

'Kommissarie, översten ber om förstärkningar.'

'Om en kvart.'

'Han frågar hur mycket han får.'

Vi tittar ut genom fönstret. Nu sträcker sig folksamlingen ända till gatumynningen — den håller sig fortfarande i skuggan — en vågrörelse går igenom den och dör långsamt ut.

'Minst femtonhundra man.'

Sekreteraren väntar fortfarande. Garin börjar skriva igen, och den här gången ger han honom ordern.

Den interna telefonen ringer igen.

'Vilka demonstranter för tusan?' 'Det borde du veta!'

'Ja, ja, jag förstår, men hur har de lyckats?'

'Flera banker? Bra. Låt dem anfalla.'

Han lägger ner luren och lämnar rummet.

'Ska jag följa med?'

'Ja', svarar han, redan ute i korridoren.

Vi går nerför trappan. En grupp av män med röda armbindlar som Nikolajev nyss har valt ut bär upp gevär från källaren, och deras kamrater delar sedan ut dem bland de arbetslösa som står på trottoaren, nästan i ordnade led. Men nu har också kulierna från sjömansunionen kommit upp från källaren med patronlådor. De beväpnade männen blandas med andra som försöker tränga sig förbi och ta patroner innan de har fått gevär ... Garin ropar på dålig kinesiska, men de hör honom inte. Han går till den öppnade lådan och sätter sig på den. Utdelningen avbryts. Rörelsen avstannar, från de bakre leden hör man frågor ... Han låter hastigt fösa undan männen utan vapen och placera de beväpnade framför dem. Dessa ordnar

sig på tre led och tar emot sin ammunition när de passerar förbi patronlådan. Det går skrämmande långsamt ... I källaren öppnar kulierna nya lådor med väldiga saxhugg och hammarslag ...

Vi nås av ett militäriskt tramp av fötter, precis som för en stund sedan. Trängseln är så stor att vi inte ser någonting. Garin hoppar upp på trottoaren för att titta.

'Kadetterna!'

Det är faktiskt kadetterna som kommer under Kleins ledning. Kulier kommer flämtande från källaren, de dignar under bambustängerna som i vardera änden bär upp nya tunga patronlådor ... Klein står framför oss.

'Du tar två kadetter till din hjälp', säger Garin. Alla som har fått både gevär och ammunition ställer du upp tjugo steg härifrån. De som bara har fått gevär tio steg framför oss. En låda och tre man mellan de båda grupperna sköter distributionen.'

När allt detta är gjort utan skrik och bråk, i ett tätt och illaluktande, solbelyst damm, fortsätter han:

'Nu tar vi först gevären, och sedan ammunitionen, tre meter från dem. Kadetterna ställer sig främst. Ordna upp männen i grupper om tio. En chef för varje grupp, en aktiv partimedlem om det finns någon, om inte den som står främst i ledet. Varje kadett tar befälet över hundrafemti man och skyndar till kajen för att begära instruktioner av översten.'

Vi går upp igen, och det första vi gör är att kasta en blick ut genom fönstret. Gatan är nu till trängsel fylld med folk. Både i solen och i skuggan har talare klättrat upp på sina kamraters axlar och skriker för full hals ... i fjärran hör man kulspruteeld. En bit ifrån är den första beväpnade gruppen i språngmarsch på väg mot kajen under ledning av en kadett.

Den passiva ångesten, spänningen i alla de nerver som inte har något annat att göra än att vänta, sätter in. Vänta. Vänta. Nedanför fönstret formeras avdelningarna den ena efter den andra och ger sig iväg med klapprande träskor. Rapporter från Hongkong kommer in. Garin slänger dem i en låda. Man hör fortfarande kulspruteelden, den låter som när man river tyg, och allt emellanåt enskilda gevärsskott. Men allt detta sker nånstans långt borta, och i våra tankar smälter det nästan samman med ljudet från de ryska smällarna som vi hörde i går. Vi håller fortfarande broarna. Fem gånger har Tangs trupper försökt forcera dem, men de har aldrig kommit över broändarna som våra kulsprutor bestryker med korseld. Och varje gång kommer en kadett med en rapport: 'Anfall mot bro nr ... tillbakaslaget.' Och vi börjar vänta igen, Garin går med långa steg av och an i rummet eller ritar de mest fantastiska kurvor och figurer på sitt läskpapper, jag står vid fönstret och följer med organisationen av stridsavdelningarna, ett enformigt enahanda. Två av våra spioner har tagit sig simmande över floden. På andra sidan plundrar och bränner soldaterna. Över gatan ligger en lätt rökslöja som dämpar glansen från den mycket lugna himlen.

*

Garin och jag åker i bil mot kajen. Gatorna är folktomma. De större butikernas järnmarkiser är nerfällda, småbutikerna är förspikade med bräder. När vi kör förbi uppenbarar sig gestalter i fönstren, bakom ett förspikat tygstycke eller en upprest säng, men de försvinner lika snabbt. I ett gathörn försvinner en kvinna med förkrympta fötter som springer med ett barn i famnen och ett annat på ryggen.

Vi stannar några meter från kajen på en parallellgata för att inte utsättas för den fientliga elden

från den borte flodstranden. Översten har sin stabsplats i ett hus inte långt från den viktigaste bron. På gården står grupper av officerare och barn. En trappa upp ser vi ett bord på vilket en stadsplan över Kanton ligger utbredd, och de tre sängarna som står uppresta mot fönstret lämnar endast en smal springa öppen genom vilken solljuset strömmar in och bildar en ljusare fläck på överstens knä.

'Nå, hur går det?'

'Har ni fått den här?' frågar översten och räcker fram en rapport.

Rapporten är skriven på kinesiska, och Garin och jag läser igenom den tillsammans. Han tycks ungefär uppfatta innehållet, men för säkerhets skull översätter jag med dämpad röst. General Galen har gått till anfall mot de trupper som skiljer oss åt och marscherar mot staden. Chiang Kai-shek, chefen för militärskolan i Whampoa, har tagit befälet över de bästa kulsprutegrupperna och skall nu anfälla Tangs trupper i ryggen.

'Nej. Den måste ha kommit efter vår avfärd. Är ni säkra på att ni kan hålla ställningarna här?'

'Givetvis.'

'Galen kommer att kasta undan Feng som om han var en hög med damm. Det blir inte svårt när han har artilleri till sitt förfogande. Tror ni att Fengs trupper kommer att dra sig tillbaka mot staden?'

'Det är sannolikt.'

'Fint. Har ni tillräckligt folk för ögonblicket?'

'Mer än jag behöver.'

'Kan ni ge mig tio kulsprutor och en kapten?'

Översten läser igenom några rapporter.

'Ja.'

'Jag låter barrikadera gatorna och bygger kulsprutenästen i gatumynningarna. Om de slagna trupperna retirerar i den riktningen kommer de att skingras och ta till flykten.'

'Det tror jag också.'

Han ger sin ordonnansofficer en order, och denne ger sig springande iväg. Vi tar avsked och träffas båda i tur och ordning av solstrålen som lyser genom springan. Eldgivningen där ute är sporadisk.

Där nere väntar tjugo kadetter på oss, de suger sig som flugor fast i två bilar. De sitter sammanträngda i sätena, klamrar sig fast vid stänkskärmarna, står på fotstegen. Kaptenen stiger i vår bil. Bilarna sätter sig i rörelse och ökar farten, kadetterna skakas om vid varje avloppsränna.

I Garins arbetsrum ligger nya rapporter på skrivbordet, han kastar knappt en blick på dem. Han överlåter åt kaptenen ledningen av stridsavdelningarna som alltjämt organi seras. Ute på gatan som den sjunkande solen redan uppfyller med skugga ser man bara huvuden.

'Ni får rekvirera allt som ni behöver till barrikaderna!'

Klein överlämnar åt Nikolajev organiserandet och beväpnandet av stridsavdelningarna och går själv ner i källaren, följd av tjugo kadetter. En stund senare kommer gruppen upp igen och

uppenbarar sig i korridoren där solstrålarna kommer kulsprutepiporna att glänsa. Och återigen sätter sig bilar i rörelse i ett larm av gnisslanden från växlarna och tutande av signalhorn. Varje bil är överfylld av omskakade soldater, och mellan hjulspåren ser man bortblåsta och herrelösa kakifärgade mössor.

Två timmars väntan. Allt emellanåt får vi en ny rapport ... Ett enda alarm: vid fyratiden lyckades fienden forcera den andra bron. Men nästan i samma ögonblick hejdades Tangs trupper av den armé av arbetare som överallt låg i reserv en bit bakom kajen, vår rörliga kulspruteavdelning fick tid att komma till platsen och bron återerövrades. Sedan följde arkebuseringen av fångarna på de gator som löpte parallellt med kajen.

Vid halvsextiden uppenbarade sig de första flyende hoparna från general Fengs division. De mottogs med kulspruteeld och fortsatte genast flykten ut mot landsbygden.

Vi inspekterar posterna. Bilen stannar på något avstånd, och vi fortsätter till fots, Garin, en kantonesisk sekreterare och jag, ända till mynningen av de gator vilkas perspektiv i midjehöjd bryts av låga barrikader uppförda av bjälkar och träsängar. Bakom dem sitter kulspruteserviserna och röker långa inhemska cigarrer, samtidigt som de emellanåt kastar en blick ut genom skjutöppningarna. Garin betraktar det hela under tystnad. Hundra meter från barrikaderna sitter de av oss beväpnade arbetarna på huk och väntar, de pratar eller lyssnar till instruktioner av de improviserade underofficerarna som har valts ut bland fackföreningarnas förtroendemän och utrustats med röda armbindlar.

När vi återvänder till propagandan börjar samma väntan igen. Men det är inte längre en ångestfylld väntan. Vid den sista posteringen som vi inspekterade anlände en sekreterare till Garin och gav honom en rapport från Klein. Chiang Kai-shek har forcerat Tangs barrikader och dennes trupper är nu också skingrade och söker sig ut mot landsbygden. Gevärselden som har upphört vid broarna fortsätter, den hörs som en avlägsen hagelskur på bortre stranden. Allt emellanåt hör man en granatkrevad, de låter som väldiga smällare. Stridslarmet avlägsnar sig snabbt, lika snabbt som natten faller på. Medan jag äter middag i Nikolajevs arbetsrum och ordnar upp de senaste rapporterna från Hongkong börjar ljusen tändas, och när mörkret är fullständigt hör jag endast enstaka, isolerade detonationer ...

När jag går ner i bottenvåningen tränger ett sorl av samtal och vapenslammer in genom fönstren från den nattliga gatan. I de triangelformade ljuskonerna från bilarnas strålkastare ser man svarta silhuetter som går förbi varandra och glimtar av reflexer från vapnen. Det är kadetterna som rör sig i närheten av bilarna. En av Chiang Kai-sheks bataljoner har redan samlats på gatan. Man ser ingenting utanför ljuskonerna från strålkastarna, men man har på känn att en rörlig folkmassa ger liv åt mörkret, och att den har detta behov av att tala med hög röst som alltid följer med en strid.

Garin som sitter vid sitt skrivbord tuggar på ett långt rostat batongbröd som knastrar mellan tänderna på honom och talar med general Galen som lyssnar medan han vandrar av och an i rummet.

'... I detta skede kan jag ännu inte dra några definitiva slutsatser. Men enligt de fåtaliga rapporter som jag har fått, står åtminstone en sak klar: det finns fortfarande isolerade motståndsnästen överallt, och man kan inte bortse från möjligheten av ett nytt försök av samma typ som general Tangs.'

'Är Tang tagen?'

'Nej.'

'Är han död?'

'Det vet jag inte ännu. Men i dag var det Tang, i morgon är det en annan. De engelska pengarna finns alltid där, liksom de kinesiska finansiärernas. Man slåss, eller man slåss inte. Men ...'

Han reser sig, blåser på bordsskivan, ruskar på sig för att skaka bort brödsmulorna, går till kassakistan, öppnar den och tar fram ett flygblad som han räcker Galen.

'... här har du kontentan av det hela.'

'Nej men titta på det där gamla aset! ...'

'Nej, nej. Han har säkert inte själv en aning om att det här flygbladet existerar.'

Jag tittar över axeln på Galen. Flygbladet meddelar att en ny regering har bildats och att Cheng-Dai har erbjudits ordförandeskapet i den.

'De vet att han är ett starkt namn att sätta upp mot oss. Han har rätt stora möjligheter att motverka vår propaganda.'

'Har du haft det här flygbladet länge?'

'En timme.'

'Hans inflytande ... Ja, han är sannerligen vår absoluta motpol. Tycker du inte att det har pågått tillräckligt länge?' Garin funderar.

'Det är svårt ... Så mycket mer som jag har börjat hysa vissa misstankar mot Hong ... han har till exempel på eget initiativ börjat ta livet av folk som har gjort betydande donationer till partiet ...'

'Ersätt honom med någon annan ...'

'Det är en sak som tål att tänka på. Han är skicklig på sitt område, och ögonblicket är inte väl valt. Och dessutom måste vi räkna med att han går mot oss om han inte är med oss.'

'Än sen?'

'Utan oss kan han ingenting uträtta av varaktigt värde. Terroristerna är alltid oförsiktiga, alltid dåligt organiserade ... men under de närmast följande dagarna ...'

Följande dag

'Naturligtvis!' säger Garin när han på morgonen stiger in i sitt arbetsrum och ser de höga staplarna av rapporter. 'Efter avgörandet ser det alltid så här ut ...' Och vi tar genast itu med arbetet. En ytterst livlig verksamhet avspeglar sig i dessa rapporter, som vi ordnar upp som om de var döda ting. Önskemål, viljeyttringar från i förrgår och i går, våldsdåd av män om vilka jag endast vet att de är döda eller på flykt. Och förhoppningar hos andra män som i morgon vill försöka det som Tang inte lyckades med i går.

Garin arbetar under tystnad och samlar ihop alla dokument — och de är många — som rör Cheng-Dai. Ibland när han väljer ut ett papper eller gör sina anteckningar med rödkrita, säger han halvhögt: 'Jaså nu igen.' Alla våra fiender orienterar sig mot denne åldring. Tang, som trodde att han skulle kunna forcera broarna så snabbt att han kunde lägga vantarna på vapenförrådet i propagandans källare ville överlåta ordförandeskapet i den nya regeringen åt honom. Alla som har motvilja mot eller oroas av resolut handling, alla som lever på att beklaga sig, som samlas kring ledarna för de hemliga politiska sällskapen, åldringar som i

yngre dagar samarbetade med Cheng-Dai, bildar en massa åt vilken hans, Cheng-Dais liv, ger en viss form och ordning ...

Här har vi rapporterna från Honkong: Tang har kommit till staden. England som vet hur knappa medel propagandan har till sitt förfogande får nytt mod. Jag förstår nu, kanske bättre än när jag befann mig i själva Hongkong, vad denna nya form av krig innebär, där kanonerna ersätts av slagord, där den besegrade staden inte utlämnas åt lågorna utan åt denna de asiatiska strejkernas djupa tystnad, denna de övergivna städernas skrämmande tomhet där någon enstaka gestalt hastigt försvinner med ett dämpat klappande av ensamma träskor ...

Sgern kan inte längre uttryckas med namnet på ett slagfält utan i dessa grafiska kurvor, dessa rapporter, i de sjunkande priserna på fastigheter, i böner om subventioner, i detta överflöd av tomrum som i entréerna till byggnaderna i Hongkong småningom ersätter de engelska företagens firmaskyltar ... Det andra kriget, kriget av den gamla typen, är också under förberedelse. Cheng Tiung-mings armé utbildas under ledning av engelska officerare.

'Pengar, pengar, pengar!' tigger rapporterna om, den ena efter den andra. 'Vi blir annars tvungna att inställa utbetalningarna av strejkunderstöden ...' Och Garin ritar nervöst ett stort 'D' i marginalen på varje sådan begäran: dekretet måste utfärdas. Ett stort antal firmor i Kanton, som detta dekret definitivt skulle ruinera, och som tidigare har erbjudit Borodin betydande summor, vänder sig nu till Cheng-Dais vänner ... Vid elvatiden lämnar Garin rummet.

'Vi måste absolut blotta den där hemligheten. Om Galen kommer hit, ska du säga att jag är hos Cheng-Dai.'

*

När han gått arbetar jag tillsammans med Nikolajev. Denne chef för säkerhetspolisen är en före detta ohranaagent vars dossier är känd för Borodin, och som nu har övergått i Tjekans tjänst. Tack vare sina förbindelser med de terroristiska organisationerna före kriget lyckades han få ett stort antal partimedlemmar häktade. Han var mycket väl underrättad, beroende på att han till sina egna upplysningar lade dem som han fick av sin hustru, en uppriktig och respekterad terrorist som dog på ett egendomligt sätt. En mängd olika omständigheter bidrog till att han förlorade sina kamraters förtroende, men inte i så hög grad att opinionen skulle ha fordrat hans likviderande. Följden var givetvis att ohranan betraktade honom som bränd, och han fick inte längre ut någon betalning. Han var oförmögen till ordnat arbete. Han sjönk allt djupare, han försökte sig som guide, som försäljare av pornografiska bilder ... Alltemellanåt vände han sig med sina böner till polisen som skickade honom lite pengar för att hjälpa honom, han levde i förakt för sig själv, vind för våg, men fortfarande var det ett slags kamratskap som förenade honom med polisen. När han anhöll om femti rubel 1914 — det var sista gången som han bad om pengar — angav han, liksom för att göra rätt för sig, sin granne, en gammal kvinna som dolde vapen ...

Kriget räddade honom. Han deserterade 1917, hamnade slutligen i Vladivostok och sedan i Tientsin där han tog hyra som tvättkarl på en båt som gick till Kanton. Där återupptog han sin gamla syssla som angivare och visade sig så framstående i denna egenskap att Sun Yat-sen fyra år senare anförtrorde honom en av de viktigaste befattningarna i sin hemliga polis. Ryssarna tycks ha föredragit att glömma hans tidigare meriter.

Medan jag ordnar upp posten från Honkong, studerar Nikolajev undertryckandet av gårdagens resning. 'Och då, förstår du, min unge vän, väljer jag den största salen. Den är stor, mycket

stor. Men jag sätter mig i ordförandestolen, ensam, helt ensam på estraden; alldeles ensam, fattar du? där finns bara en notarie i ett hörn och bakom mig sex rödgardister som bara förstår kantonesiska, med dragna revolverar, givetvis. När typen stiger in, slår han ofta ihop klackarna (det finns modiga män, som vår vän Garin säger), men när de är på väg ut slår de inte ihop klackarna längre. Om det fanns folk i salen, åhörare, skulle jag aldrig få något ur dem, då skulle de anklagade inte tappa huvudet. Men nu är vi där alldeles ensamma ... Du fattar nog inte riktigt det där, alldeles ensamma ...' Och med ett slappt leende, ungefär som när en gammal orkeslös gubbe lystet betraktar en ung naken flicka, tillfogar han med halvslutan ögon: 'Om du visste hur fega de plötsligt blir ...'

*

När jag återvände för att äta lunch finner jag Garin i färd med att skriva.

'Ett ögonblick, bara, jag är strax färdig. Jag måste anteckna det här genast, annars glömmar jag det. Det gäller mitt besök hos Cheng-Dai.'

Efter några minuter hör jag pennans skrapande ljud när han drar ett streck. Han skjuter papperen ifrån sig.

'Han tycks nu ha sålt sitt sista hus. Han är inlogerad hos en fattig fotograf, och det var antagligen därför som han föredrog att söka upp mig här häromdagen. Jag visades in i en ateljé, ett litet och ganska mörkt rum. Han skjuter fram en stol och sätter sig i soffan. Någonstans på en gård i närheten hamrar en försäljare av lyktor på bleckplåt — vilket tvingar oss att tala med mycket hög röst. För övrigt behöver du bara läsa ...'

Han räcker mig papperen.

'Börja vid: "Utan tvivel ..." Ch.-D. är han, och G. är förstås jag. Nej, förresten, jag ska läsa det för dig. Du kan ändå inte begripa alla mina många förkortningar.'

Han böjer huvudet, men just som han skall börja läsa tillfogar han:

'Jag ska förskona dig från de onödiga artighetsfraserna i början. Han var mandarinal och distingerad som vanligt. När jag ställde honom mot väggen genom att fråga om han skulle rösta för eller emot dekretet, sade han:

'Monsieur Garin (Garin imiterar rätt skickligt gubbens svaga, modulerade och lite pedantiska röst), får jag kanske ställa några frågor till er? Jag vet att det inte är brukligt ...'

'Varsågod.'

'Jag skulle vilja veta om ni minns de tider då vi grundade militärskolan?'

'Mycket väl.'

'I så fall har ni kanske inte heller glömt, att när ni hade vänligheten att söka upp mig för att göra mig förtrogen med ert projekt, sade ni — försäkrade ni mig — att denna skola grundades för att ge Kwantung möjligheter att försvara sig?'

'Ja, det stämmer, och vidare?'

'Att försvara sig. Ni minns kanske också att jag tillsammans med er och den unge skolchefen Chiang Kai-shek sökte upp ett stort antal framstående personer. Jag gick till och med ensam ibland. Många talare smädade mig, de kallade mig militarist, mig! ... Jag vet att ett hur hedervärt liv man än lever, kan man inte undgå smädelser, och jag, föraktar dem. Men jag sade till de respektabla och aktningvärda människor som hyste förtroende för mig: "Ni har

den vänligheten att tro att jag är en rättrådig människa. Jag ber er skicka ert barn — er son. — till denna skola. Jag ber er glömma det som våra förfäders visdom har lärt oss: krigaryrkets ärelöshet”. Monsieur Garin, har jag inte sagt detta?’

’Finns det någon som förnekar det?’

’Förträffligt. Etthundratjugo av dessa barn är nu döda. Av dem var tre sina fäders enda söner. Monsieur Garin, vem är ansvarig för deras död? Jag.’

Med händerna instuckna i ärmarna bugar hans sig djupt och reser sig med orden:

’Jag är en gammal man, jag har för länge sedan glömt min ungdoms förhoppningar — som jag hyste i ett skede då ni ännu inte var född, monsieur Garin. Jag vet vad döden vill säga. Jag vet att det finns nödvändiga offer ... Av dessa unga män var tre sina fäders enda söner — enda söner, monsieur Garin — och jag har återsett dessa fäder. Varje ung officer som inte stupar när han försvarar sin hotade hemprovins har dött förgäves. Och det är jag som har rått dem till denna död.’

’De argument som ni framställer är förträffliga, och jag beklagar att ni inte framställde dem för general Tang.’

’General Tang kände till dem, men han hade glömt dem, liksom så många andra ... Monsieur Garin, jag har mycket ringa intresse för partistriderna, men eftersom sjuannakommittén, liksom också en stor del av folket, fäster ett visst avseende vid mina åsikter, kommer jag inte att dölja dem.’

Och han tillfogar mycket långsamt:

’Vilka faror det än kan innebära för mig ...

Tro mig när jag säger att det är mycket ogärna som jag talar till er så här. Men ni tvingar mig till det. Jag beklagar det av hela mitt hjärta. Monsieur Garin, jag kommer inte att förorda ert projekt. Jag kommer troligen till och med att bekämpa det ... Jag tror inte att ni och era vänner kan betraktas som goda herdar för detta folk ...’

(Det är jesuitfäderna som har lärt honom franska, inskjuter Garin här med sin vanliga röst).

’... jag tror till och med att ni utgör en fara för det. Jag anser att ni är ytterst farliga, därför att ni inte älskar.’

’Vilkendera skall barnet föredra, en amma som älskar det och låter det drunkna, eller en som inte älskar det, men som kan simma och räddar det?’

Han funderar en stund, böjer huvudet bakåt för att betrakta mig och svarar respektfullt:

’Det beror kanske på vad barnet har i fickorna, monseur Garin ...’

’Det är ju en sak som ni bäst borde veta, eftersom ni redan i tjugo år har hjälpt detta barn och fortfarande är fattig.’

’Jag har inte försökt ...’

’Det kan man inte säga om mig! När man ser mina skor som har hål på sulorna (jag lutar mig mot väggen och visar upp ena sulan), kan man se att jag har blivit rik på korruptionen.’

Det är förvirrande men idiotiskt. Han skulle kunna genmäla att våra resurser, hur obetydliga de än är, skulle tillåta mig att köpa ett par nya skor. Är det så att han inte kommer att tänka på det, eller vill han inte fortsätta en diskussion som sårar honom? Liksom alla kineser av sin

generation är han rädd för våld, för irritation, för minsta tecken till vulgaritet ... Han drar ut händerna ur ärmarna, slår ut med händerna och lämnar rummet.

'Det var alltsammans.'

Garin lägger ner sista bladet på bordet, knäpper händerna över det och upprepar:

'Det var alltsammans.'

'Nå, vilka slutsatser drar du?'

'Jag tror att frågan är avgjord. Det enda som vi för ögonblicket kan göra är att vänta med att ta upp frågan om dekretet tills vi är färdiga med honom. Lyckligtvis gör han själv allt som behövs för att komma oss till hjälp.'

'På vilket sätt?'

'Genom att kräva att terroristerna ska arresteras (inom parentes sagt må han gärna framställa detta krav. Om det går så långt att de blir åtalade, kommer polisen helt enkelt inte att få tag på dem). Hong har redan länge avskytt honom ...'

Följande morgon

När jag, som jag brukar när Garin är försenad, stiger in i hans rum, tas jag emot av höga rop. Två unga kinesiskor som ligger på sängen — de hårlösa kropparna ligger där som långa, glatta fläckar — och som överraskas av min ankomst stiger skrikande upp och gömmer sig bakom en skärm. Garin som knäpper sin vapenrock kallar på boyen och ber honom följa ut flickorna och betala dem när de har klätt på sig.

'När man har vistats här en tid blir man ganska enerverad av dessa kinesiskor, det kommer du också att märka, säger han i trappan. För att i fred få syssla med viktigare saker är det i så fall bäst att ligga med dem och sedan låta bli att tänka på dem.'

'Och när man gör det med två åt gången, är man alltså dubbelt så mycket i fred?'

'Om du känner att du längtar efter det, så ska du låta dem (eller låta henne, om du så vill) komma till ditt rum. Vi har visserligen en hel del angivare i bordellerna längs floden, men jag litar inte på dem ...'

'Besöker vita människor de där syltorna?'

'Om! Kinesiskorna är mycket skickliga ...'

Vid foten av trappan väntar Nikolajev på oss. När han får syn på Garin ropar han:

'Ja, ja, det fortsätter! Hör på det här!'

Han drar fram ett papper ur fickan, och medan vi till fots beger oss till propagandan (det har inte hunnit bli alltför hett ännu), långsamt på grund av hans fetma, läser han:

'Missionernas utländska män och kvinnor tog till flykten för en oskyldig kinesisk folkmassa. Varför, om de inte kände sig skyldiga? Och i missionens trädgård har man funnit benen av otaliga små barn. När det nu är till full evidens bevisat att dessa lastbara människor under sina orgier på det grymmaste slaktar oskyldiga kinesiska barn ...'

'Det där är av allt att döma från Hong?' säger Garin.

'Ja, och som vanligt är det dikterat, eftersom han inte kan skriva kinesiska ... Det här är det tredje meddelandet...'

'Ja, jag har redan förbjudit de där dumheterna. Han börjar gå mig på nerverna, den där Hong!'

'Och jag tror att han har för avsikt att fortsätta ... De enda gånger jag har sett honom arbeta med verklig glöd på propagandan är när han har haft att redigera antikristna kommunikéer. Han säger att folket är lyckligt när de får läsa sådana kommunikéer ... Kanske ...'

'Det är inte den saken vi ska tala om nu. Skicka in honom när han kommer hit.'

'Han ville träffa dig redan i morse, jag tror att han väntar...'

'Bra, men akta dig noga för att fråga honom om hans avsikter beträffande Cheng-Dai. Du måste skaffa dina upplysningar på annat håll.'

'Bra. Men säg mig en sak, Garin?'

'Vad skulle det vara?'

'Vet du att bankiren Sia-Cheou är död?'

'Knivhuggen?'

'En kula i huvudet när vi gick över broarna.'

'Och du tror att Hong? ...'

'Jag tror inte, jag vet.'

'Du hade ju sagt honom att han skulle lämna ...'

'Ja, jag hälsade honom både från dig och från Borodin

(Borodin mår för övrigt bättre, han kommer nog snart hit).

Hong gör numera precis vad som faller honom in.' 'Visste han att Sia-Cheou stödde oss?'

'Ja, det visste han mycket väl. Men det gav han tusan i! Sia-Cheou var för rik ... Men ingen plundring, precis som vanligt ...'

Garin nickade utan att svara. Vi är framme.

Jag går med Nikolajev till hans arbetsrum, tar hand om de sista rapporterna från Hongkong och går ner igen. När jag stiger in i Garins rum stöter jag ihop med Hong som just är på väg ut. Han talar med mycket stark brytning, med låg röst där man kan spåra ett återhållet raseri:

'Ni måste givetvis bedöma vad jag skrivit, det är inte mer än rätt. Men inte mina känslor. Tortyren — det tycker jag åtminstone — är fullt berättigad i det här fallet. Därför att om en människa lever i elände så är hela hennes liv en enda lång tortyr. Och de som lär de människor som lever i elände att de ska stå ut med det måste straffas, de må sedan vara kristna präster eller nånting annat. De vet inte. De vet inte. Man borde — det tycker jag — tvinga dem (han understryker sina ord med en gest, som om han delade ut ett slag) att förstå. Man ska inte släppa loss soldaterna på dem. Nej. De spetälska. En mans arm förvandlas till gyttja och rinner bort, och mannen, han kommer till mig och talar om resignation, då är det bra. Men den här mannen, han säger nånting helt annat.'

Och han ler när han lämnar rummet, med ett leende som blottar tänderna och plötsligt ger hans ansikte ett nästan hatfyllt uttryck.

Garin ser bekymrad och grubblande ut. När han tittar upp möter hans blick min ...

'Jag har varnat biskopen för den fara som hans missionärer löper', säger han. 'Det är absolut

nödvändigt att de beger sig härifrån, men det är inte nödvändigt att de blir massakrerade.'

'Nå, vad sa han?'

'De nödiga försiktighetsmått kommer att vidtas, lät han svara mig. Och vad det övriga beträffar, kommer Gud att bevilja oss martyrskapet eller förvägra oss denna nåd! Några av missionärerna har faktiskt rest ...'

Medan han talar går hans blick till skrivbordet och fastnar på en av de vita rapportblanketter som ligger på läskpapperet.

'Aha', säger han, 'Cheng-Dai har lämnat sin fotograf och installerat sig i en villa som en bortrest vän har ställt till hans disposition! ... Och denne vise man lät i går tilldela sig en militär säkerhetsvakt ... Hur fördelaktigt skulle det inte vara att ersätta sju mannakommittén med en kommitté med diktatorisk makt, att skapa en Tjeka, att inte behöva räkna med sådana medhjälpare som Hong! ... Det finns ännu mycket att göra!'

'Vad är det nu? Javisst, stig in!'

Ordonnansen kommer in med en sidenrulle från en representant i Shanghai en sidenrulle på vilken lyckönskningar är textade med tusch och vackra kinesiska skrivtecken.

Nederst finns ett postskriptum som är skrivet med ljusare bläck och otydligare stil.

'Vi (sedan följer fyra namn) har undertecknat detta med vårt blod efter att var och en av oss har skurit sig i fingret, för att visa vår beundran för våra kantoniska landsmän som på detta beundransvärda sätt vågar kämpa mot det imperialistiska England. Vi betygar dem alltså vår aktning och räknar med att kampen skall fortsätta till den slutliga segern. Och efter oss har detta undertecknats av (följer otaliga kollektiva underskrifter, en för varje underavdelning).

'Ända till den slutliga segern', upprepar Garin. 'Dekret, dekret, dekret! Allt beror på dekretet. Om vi inte slutgiltigt hindrar fartygen från Hongkong att komma hit, slutar det med att vi trots allt har tagit oss vatten över huvudet. Dekretet måste absolut utfärdas. Det är ett ofrånkomligt krav. Vad har vi här att göra om vi inte kan genomdriva det ...?'

Han går igenom en hög rapporter från Hongkong. Allesamman innehåller böner om pengar.

'Medan vi väntar finns det bara en lösning', återtar han, 'och det är att avlyssna generalstrejken. Hela Asien följer med den kamp som vi nu har inlett, och det räcker att Hongkong i allas ögon förblir paralyserat. Om vi kan genomföra en fullständig strejk för sjöfolket, hamnarbetarna och kulierna, en strejk som står under övervakning av fackföreningarna, så är det fullt tillräckligt. Hongkong utan ar- mar är lika värdefullt som ett helt öde Hongkong, och vi har stort behov av Internationalens pengar här, ett mycket stort behov! ...'

Han börjar omedelbart skriva en rapport, alla de beslut som berör Internationalen fattas nämligen av Borodin. Ljuset framhäver fördjupningarna och rynkorna i det framåtlutade ansiktet. Här framträder återigen ett av Asiens äldsta och mest betecknande drag: sjukhusen i Hongkong som står övergivna av sin personal är fulla av sjuka, och på detta papper som färgas gult av solljuset är det återigen en sjuk som skriver till en annan sjuk ...

Klockan 2

Hongs nya inställning oroar Garin till det yttersta. Han räknar på Hong för att bli kvitt Cheng-Dai, men även om rapporterna från hans agenter visar att Hong inte har för avsikt att vänta på någon order för att skrida till handling, och att vissheten om att han inte ännu har polisen emot

sig manar honom till snabb aktion, vet Garin ingenting om hur denne oförsonlige aktivist tänker genomföra sina planer. Det finns hos Hong, säger Garin, egendomliga karaktärsdrag som sedan någon tid har börjat ta sig uttryck. Under den tunna fernissan av kultur som han har förskaffat sig uteslutande genom att meditera över vissa livskraftiga idéer som han av en slump har kommit på i böcker och under samtal, tränger den obildade kinesen, kinesen som inte kan läsa de inhemska skrivtecknen, upp till ytan och börjar dominera den man som läser franska och engelska böcker. Och denna nya personlighet står helt under inflytande av sitt våldsamma sinnelag och sin ungdom, samt den enda erfarenhet som verkligen är hans: eländet ... Som yngling levde han bland människor vilkas hela värld var eländet, bland de stora kinesiska städernas drägg, bland sjuka och åldringar och krymplingar av alla tänkbara slag, bland människor som varje dag dog av svält, och bland dem, ännu talrikare, som en otillräcklig föda höll vid liv i ett slags slöhetstillstånd och i en konstant svaghet.

För dessa människor, vilkas enda bekymmer var att försäkra sig om ett torftigt uppehälle, är förfallet nästan alltid så fullständigt att det inte ens lämnar någon plats för hatet. Känslor, hjärta, värdighet, allt har störtat samman, och tillfälliga utbrott av groll och förtvivlan gör sig knappt bemärkta, här och där, enstaka huvuden som höjer sig över massan av trasor och kroppar som rullar sig i stoftet och med öppna ögon stirrar på de köttben som missionärerna delar ut bland dem ...

Men för andra, för dem som vid tillfälle blir soldater eller rövare, för dem som ännu har förmågan till en kraftansträngning, som smider invecklade planer för att förskaffa sig lite tobak, för dem existerar hatet, ihållande och broderligt. De lever med detta hat, i väntan på den dag då de retirera trupperna är beredda att kalla marodörer och mordbrännare till sin hjälp.

Hong har lyckats befria sig från eländet, men han har inte glömt sin läxa, inte heller den bild av världen som denna läxa har gett honom, en grym värld, färgad av det maktlösa hatet. 'Det finns bara två raser', säger han, 'de eländiga och de andra.' Den avsky som han hyser för de mäktiga och de rika, som han har förvärvat redan i barndomen, är så stor att han varken längtar efter rikedomar eller makt. Småningom, ju mer han avlägsnade sig från sin 'Cour des Miracles', upptäckte han att det inte var de rikas lycka som han hatade, utan den respekt som de hyste för sig själva. 'En fattig', sade han också, 'kan inte hysa aktning för sig själv.'

Detta skulle han kunna acceptera om han i likhet med sina förfäder hade trott att hans existens inte var begränsad till hans nuvarande liv. Men eftersom han var fäst vid det närvarande med hela den kraft som hans upptäckt av döden ger honom, accepterar han inte längre, han söker inte längre, han diskuterar inte längre, han hatar. Han ser i eländet ett slags inställsam demon som oupphörligen är upptagen med att bevisa för människan hennes låghet, hennes feighet, hennes svaghet, hennes benägenhet att förnedra sig. Utan tvivel är det framförallt människan som respekterar sig själv, som är självsäker, som han hatar, man kan helt enkelt inte stå i större motsatsförhållande till sin egen ras. Det är hans avsky för respektabiliteten, en av de mest utmärkande kinesiska dygderna, som har lett honom till revolutionärernas led.

Liksom alla som leds av sina lidelser uttrycker han sig med kraft, vilket ger honom auktoritet, och denna auktoritet förstärks av den extrema karaktären hos hans hat till idealisterna — speciellt till Cheng-Dai — som man med orätt tillskriver politiska bevekelsegrunder. Han hatar idealisterna därför att de tror sig kunna 'ordna saken'. Han vill inte ha ordning på saken. Han vill inte avstå från sitt nuvarande hat till förmån för en osäker framtid. Han talar med förakt om dem som glömmer att vi lever ett enda liv och anser att människorna skall uppoffra sig för sina barn. Han, Hong, hör inte till dem som har några barn, inte heller till dem som

existerar för någon annan än sig själva.

Måtte Cheng-Dai, säger han, också han en gång få leta efter sin föda i rännstenarna och ha nöjet att lyssna till en vördnadsvärd gubbe som talar med honom om rättvisa! I denne gamle och besvikne ledare vill han endast se en människa som i rättvisans namn vill beröva honom hans hämnd. Och när han tänker på de oklara förtroenden som Rebecchi en gång gav honom, anser han att alltför många människor har låtit skuggan av något obestämbart ideal avleda sig från sin kallelse. Han har inte för avsikt att avsluta sitt liv under prisande av mekaniska fåglar, han tänker inte låta sig imponeras av tiden. Han hörde en gång en dikt av en skald från Nordkina:

*Jag kämpar ensam, och segrar eller besegras,
Jag behöver ingen för att göra mig fri,
Jag vill inte att någon Jesus Kristus skall tro,
Att han har dött för min skull*

och skyndade att lära sig den utantill.

Rebecchi och Garins inflytande har hos honom endast utvecklat det behov som han har av en överdriven realism, en realism som helt är underställd hatet. Han betraktar sitt liv på samma sätt som man kan tänka sig att en lungsiktig som ännu är full av kraft men som inte har något hopp gör det, och i den synnerligen oklara helheten av hans känslor bringar hatet en vild och brutal ordning och antar karaktären av en ofrånkomlig plikt.

Endast de handlingar som utförs för att tjäna hatet, som inte är lögn eller feighet eller svaghet, det är endast dessa handlingar som kan resa ett effektivt motstånd mot orden. Det är detta behov av handling som har gjort honom till sin bundsförvant, men han anser att Internationalen arbetar för långsamt, att den tar för stor hänsyn till människorna. Redan två gånger denna vecka har han låtit mörda människor som Internationalen ville skydda. 'Varje mord ökar hans självförtroende', säger Garin, 'och han blir småningom medveten om vad han innerst inne är: en anarkist. Brytningen mellan oss är nära förestående. Jag hoppas bara att den inte sker för snart.'

Och efter en kort tystnad:

'Det finns få fiender som jag förstår bättre ...'

Följande dag

När jag stiger in i Garins arbetsrum sitter Klein och Borodin mittemot varandra strax bredvid dörren och samtalar. De följer med ett halvt öga med Hong som står mitt i rummet med händerna i fickorna och diskuterar med Garin. Borodin har lämnat sängen i morse, han är gul i ansiktet och mager och liknar mest av allt en kines. Det ligger någonting i atmosfären, i dessa mäns uppträdande, som varslar om fientlighet, nästan om öppet gräl. Hong talar med sin starka brytning, orden kommer stötvis, men han rör sig inte. När jag ser käkarnas häftiga rörelser (han talar som om han tuggade), tänker jag plötsligt på en av hans fraser, som Gérard hade citerat: 'När jag blir dömd från livet ...'

'I Frankrike', säger han just som jag kommer in, 'var de rädda för att hugga huvudet av kungen, inte sant? Men till slut gjorde de det ändå. Och Frankrike gick inte under. Man måste alltid börja med att giljotinerar kungen.'

'Inte när han betalar.'

'Både när han betalar och när han inte betalar. Vad angår det förresten mig om han betalar?'

'Oss angår det i allra högsta grad. Lägg märke till det här, Hong, en terroristaktion är beroende av den polis som den har emot sig ...'

'Vasa?'

Garin upprepar meningen. Hong tycks ha förstått, men han står fortfarande orörlig, lite framåtlutad, och tittar ner på kakelgolvet.

'Allt har sin tid', tillfogar Garin. 'En revolution är ingen enkel historia.'

'Å, revolutionen!'

'Revolutionen', inskjuter Borodin plötsligt och vänder sig om, 'det är att betala armén.'

I så fall är den inte värd något intresse. Välja? Varför? Därför att det inte längre finns någon rättvisa hos er? De bekymren lämnar jag åt den respektable Cheng-Dai. Hans ålder ursäktar honom. Det passar för denne gubbe som bara är till skada. Politiken intresserar mig inte.'

'Just så, just så', svarar Garin. 'Ord och ingenting annat än ord! Vet du vad direktörerna för de stora kontoren i Hongkong gör just nu? De står i kö hos guvernören för att utverka subventioner, och bankerna vägrar att bevilja de begärda summorna. I hamnen släpar "distingerade människor" på paket (de uppför sig för övrigt synnerligen tafatt). Vi håller på att ruinera Hongkong, vi förvandlar en av de rikaste kronkolonierna till en andra rangens hamn — för att inte tala om exemplet. Men du, vad uträttar du?'

Hong står först tyst. Men på hans sätt att stirra på Garin ser jag att han snart tar till orda. Och till slut beslutar han sig:

'Alla samhällsordningar är rena svineriet. Ens enda liv. Att inte förlora det. Det är hela saken.

Men det är bara ett slags förberedelse ...'

'Nå, och sen?' frågar Borodin.

'Du frågar vad jag uträttar?'

Han vänder sig mot Borodin, och den här gången ser han honom rätt i ögonen.

'Jag gör det som ni inte vågar göra. Att tvinga fattiga människor att arbeta ihjäl sig, det är skamligt, att låta stackars satar döda partiets fiender, det är lovvärt. Men att akta sig väldigt noga för att smutsa händerna med såna sysslor, det är också lovvärt, eller hur?'

'Du menar kanske att jag är rädd?' svarar Borodin, och man ser att hans tålmod snart kommer att brista.

'Inte för att gå i döden.'

Sedan nickar han jakande.

'Men för det övriga.'

'Var och en har sin uppgift.'

'Jaså? Och det här skulle alltså vara min?'

Han håller också på att ilska till, och brytningen blir allt tydligare.

'Tror ni att det här inte är mig motbjudande? Men just för att det är mig motbjudande, låter jag inte alltid andra göra det i mitt ställe, fattar ni? Ja, ja, ni tittar på Klein. Han har likviderat en som tillhörde den högsta aristokratin, det vet jag. Jag har frågat honom ...'

Han avbryter sig mitt i meningen, tittar turvis på Borodin och Klein och skrattar nervöst.

'Alla borgare tycks inte vara fabriksägare', mumlar han. Plötsligt rycker han häftigt på axlarna, lämnar rummet nästan springande och slår igen dörren med en smäll. Tystnad.

'Det tycks inte bli bättre', säger Garin.

'Vad tror du att han kommer att göra?' frågar Klein. 'Beträffande Cheng-Dai? Cheng-Dai har så gott som krävt hans huvud på ett fat.'

Och efter en stunds funderande fortsätter han:

'Han förstod mig när jag sa att en terroristorganisation måste räkna med den polis som dessa terrorister har emot sig. Följaktligen kommer han att försöka göra sig av med Cheng-Dai så fort som möjligt ... Det är åtminstone sannolikt. Men från och med i dag kommer vi själva att befinna oss i blickpunkten ... Och den förste av dessa herrar...'

Borodin biter sig i mustaschen, spänner till sitt koppel som besvärar honom, reser sig och lämnar rummet. Vi följer efter. En stor fjäril som sitter på glödlampan kastar en stor svart fläck på väggen.

Klockan 9

Av allt att döma har Myrovs uttalande oroat Garin, det här är nämligen första gången som han talar om sin sjukdom utan att jag frågat honom om den.

'Sjukdomen, gamle gosse, sjukdomen är en sak som man inte kan bedöma när man inte är sjuk själv. Man tror att det är nånting som man kan kämpa emot, nånting främmande. Men så är det inte, sjukdomen är man själv ... Men så snart det kommer till ett avgörande i Hongkong ...'

Efter middagen kommer ett telegram: Cheng Tiung-mings armé har lämnat Waichow och marscherar mot Kanton.

När jag vaknar får jag veta att Garin som under natten drabbats av en kris har förts till sjukhuset. Klockan sex får jag besöka honom.

Hong och anarkisterna meddelar att sammankomster skall äga rum på eftermiddagen i de största fackföreningarnas samlings-salar. Hong kommer själv att hålla ett tal vid ett möte som hålls av 'Djonken', den största sammanslutningen av hamnkulier i Kanton, samt också hos några mindre fackföreningar. Borodin har utsett Mao Ling-wu, en av Kuomintang's bästa talare, att bemöta honom.

I morgon kommer våra agenter att kungöra inställandet av generalstrejken i Hongkong. Och för att den oro som vilar över staden inte måtte skingras, kommer den engelska säkerhetspolisen att få veta av dubbelagenterna att kineserna, som är rasande över att generalstrejken inte har kunnat upprätthållas, förbereder en resning. De engelska handelshusen har de senaste dagarna försökt skapa en speditionstjänst i Swatow för att på så sätt trygga transporten av de varor som lossas i denna hamn till det inre av Kina. På vår order har emellertid fackföreningarna i Swatow i går utlyst kulistrejk, och i morse gavs order om beslag av de engelska varorna. Och slutligen har en extraordinarie domstol rest till platsen. Alla köpmän som tar emot leveranser av engelska varor kommer att arresteras och bestraffas med böter, uppgående till två tredjedelar av deras förmögenhet. De som inte betalar dessa böter inom tio dagar blir avrättade.

Klockan 5

Jag blev sent färdig med mitt arbete, och 'Djonkens' möte hade säkert redan börjat.

Nikolajevs sekreterare, en kines från Yunnan, och jag stannar framför ett slags fabriksbyggnad. Vi stiger in i ett garage, går vidare längs en gång mellan två rader av ford-bilar och passerar sedan en gård. Återigen ett platt tak, en vägg där det nerströmmande regnvattnet har bildat långa gröna strimor, som om man på måfå hade slängt ut hela hinkar med syra, och sedan en dörr. Framför denna dörr sitter en vakt med espadriller på fötterna på en packlåda och demonstrerar sin automatpistol för några barn, av vilka de minsta är nakna. Min följeslagare visar honom ett kort, och för att titta närmare på det reser han sig och knuffar likgiltigt undan barnaskaran med sina guppande hårtofsar högst uppe på hjässan. Vi stiger in. Ett lågmält sorl, i vilket man här och där kan urskilja enstaka meningar, stiger mot taket tillsammans med ett tätt blåaktigt dis. Jag urskiljer bara de två glittrande solprismorna som projiceras av fönstren och tränger genom halvdunklet i salen som sneda ljusbjälkar. Ljus, damm, rök, en tjock flytande materia där tobaksröken tecknar sina ornament. Av de församlade förnimmer vi ännu ingenting annat än detta sorl som svävar över dem liksom dammet. Men plötsligt får den flämtande talaren som står där någonstans i skuggan ordning på publiken, och sorlet förvandlas till taktfasta rop: 'Ja, ja. — Nej, Nej', som från rycks auditoriet efter varje mening, och som ger talen en rytm av dämpade gonggongslag, ungefär som när menigheten svarar på litanian.

Mina ögon vänjer sig småningom vid halvdunklet. Det finns inga dekorationer i salen. Tre estrader, en för ett skrivbord vid vilket ordföranden och två bisittare sitter framför en stor tavla fylld med skrivtecken (möjligen Sun Yat-sens testamente? Jag kan inte läsa på så långt håll); en annan för talaren som vi hör och ser lika otydligt. På den tredje estraden står en liten kateder och i den sitter en gammal kines med fint tecknad, böjd näsa och snaggat grått hår. Han sitter framåtlutad med hakan stödd mot händerna och väntar. Jag ser honom rätt tydligt, det måste vara Mao Ling-wu.

Bland åhörarna som jag nu börjar urskilja ser jag inte en rörelse. I den lilla salen sitter mellan fyra och femhundra män, och närmast skrivbordet också några studentskor med kortklippt hår. De stora fläktarna i taket föser långsamt undan den tjocka luften. Åhörarna sitter tätt tryckta mot varandra, soldater, studenter, småhandlare och kulier skjuter fram huvudet och uttrycker hörbart sitt bifall, de kommer mig att tänka på skällande fågelhundar. Inga korslagda armar, inga armbågar som lutar sig mot knäna, inga hakor stödda mot händerna, bara stela, uppsträckta överkroppar, lidelsefulla ansikten med framskjutna hakor, och sedan detta bifall i form av ett rytmiskt skällande.

Nu hör jag redan så pass bra att jag förstår vad talaren säger. Det är Hongs röst, inte tvekan som när han talar franska utan fyllig och flytande. Han har kommit till slutet av sitt anförande:

'De säger att de har kommit till oss med friheten. Redan för fem år sedan krossade vi imperiet som ett ägg, då de ännu kröp på alla fyra under sina militära mandariners piskor !

De låter genom sina betalda agenter och sina boyer säga att det är de som har lärt oss revolutionen!

Behövde vi dem?

Hade Taipings ledare några ryska rådgivare?

Hur var det med boxarna?'

Allt detta, som framförs med det mest vulgära kinesiska ordval, men med en oändlig lidelse,

avbryts av åhörarnas allt oftare återkommande gutturala: 'Ja, Ja!' För varje mening blir Hongs röst gällare. Nu ropar han:

'När våra förtryckare beredde sig att skära halsen av de kantonesiska proletärerna, hur var det då, var det ryssarna som skakade om bensindunkarna? Vem var det som

kastade dessa svin, de frivilliga köpmännen, i floden? ...'

'Ja, ja! Ja, ja! Ja, ja!'

Mao stöder sig alltså mot armbågarna, han sitter orörlig och tigger. Det är tydligt att nästan hela salen står på talarens sida, och det skulle inte löna sig att förklara för de närvarande att det inte var de ensamma som besegrade de frivilliga köpmännen.

Hong har uppnått vad han ville, av allt att döma har han talat ganska länge. Han stiger ner, och eftersom han skall tala på flera andra möten avlägsnar han sig snabbt, följd av ett aktningssyllt sorl. Mao har redan tagit till orda, men han har svårt att göra sig hörd. Man hör faktiskt inte ett ord. Mötet är tydligen väl förberett, protesterna och ropen tycks höjas av sju eller åtta kineser, ständigt desamma, som är utspridda i salen. Mao är en berömd talare och dessutom en gammal man. Men han höjer inte rösten. Han fortsätter att tala trots ropen och larmet och iakttar uppmärksamt salen för att se var han har sina fiender. Till slut tycks han ha fått klart för sig att det bara är ett litet antal agitatorer som drar med sig den stora massan. Han för ut handen i en svepande gest och ropar med stark och plötsligt fullt tydlig röst:

'Titta på dem som förolämpar mig genom att avbryta mig, som är rädda för mina ord!'

En plötslig omsvängning, Mao har segrat, allas blickar riktas mot anarkisterna. Han har inte längre hela salen emot sig, bara sina fiender.

'De som lever av engelska pengar medan våra strejkande dör av svält är föraktligare än ...'

Det är omöjligt att höra avslutningen. Mao står framåtlutad med munnen på vid gavel. Från alla delar av salen hör man otydliga smädelser hagla på alla tänkbara kinesiska dialekter, det är som ett skällande hundkoppel. Men några ord hörs tydligt över det allmänna larmet.

'Hund! Mutkolv! Förrädare! Förrädare! Kuli!'

Mao talar kanske, men jag hör honom inte. Men så småningom lägger sig larmet. Några enstaka skällord, som de sista spridda applåderna efter ett ridåfall ... Då drar han plötsligt uppmärksamheten till sig genom att lyfta båda händerna över huvudet och höja rösten:

'Kuli? Javisst, en kuli. Jag har alltid sökt upp de olyckliga. Men inte för att som ni ropa deras namn samtidigt som tjuvars och förrädares! Jag var nästan ett barn ...'

(Det uppstår slagsmål mellan anarkisterna och dem som vill lyssna, men ändå hör man honom.)

'... Jag har svurit att förena mitt liv med deras, och ingen kan befria mig från denna ed, därför att de som tog emot den av mig är döda ...'

Och med båda armarna framsträckta och utspärrade fingrar:

'Ni som inte har några bostäder, ni som inte har något ris, ni alla! Ni som inte har något namn, ni som man känner igen på era såriga axlar, ni prämdragare, ni som lossar ved! Ni hamnarbetare med era såriga höfter, lyssna, lyssna på dessa som skaffar sig ära och berömmelse med ert' blod! Hör bara hur fint de får fram ordet kuli, dessa fina herrar, med samma tonfall som jag nyss använde när jag kallade dem hundar!'

'Ja, ja! ..

Bifallet blir taktfast igen.

'Ja ja!'

'Död åt dem som förolämpar folket! ...'

Vem var det som ropade? Det vet man inte. Rösten var svag och tvekande.

Men i samma ögonblick stämmer hundra röster in:

'Död åt ...'

Ett mullrande, ett otydligt rop som stegras till en mäktig manifestation. Man hör knappt orden, men tonfallet säger allt.

Några anarkister försöker tränga sig fram till talarstolen, men Mao har inte kommit ensam, och nu hindrar hans män med hjälp av åhörarna angriparna från att komma fram. En anarkist som klättrar upp på en kamrats axlar försöker göra sig hörd. Han blir genast angripen, nerdragen och slagen sönder och samman. Tumult. Vi lämnar salen. I dörren vänder jag mig om. I den allt tätare röken blandar sig de ljusa kostymerna, de vita kåporna, hamnarbetarnas blåa och bruna trasor, bilden är livlig och suddig, över de knutna nävarna flyger några smutsgrå solhjälm...

Ute på gatan ser jag Mao som är på väg bort. Jag försöker hinna upp honom utan att lyckas. Kanske han inte vill bli sedd i sällskap med en vit just i dag ..

Jag går till sjukhuset, ensam, till fots. Maos sätt att dra sig ur den hotande situationen gör honom all heder, men hur skulle det ha gått för honom om inte någon tanklös motståndare hade ropat: 'Kuli!' En seger som man hemför tack vare en sådan slump har man ingen nytta av. För övrigt försvarade ju Mao bara sig själv ... När min följeslagare från Yunnan lämnade mig, sade han: 'Monsieur, ni måste också ta i betraktande att om Hong hade varit kvar, skulle monsieur Mao kanske inte ha triumferat så lätt ...'

Triumferat?

När jag kommer till sjukhuset har mörkret redan fallit på. I alla fyra hörnen av paviljongen står soldater med dragna parabellumpistoler på post under palmerna. Jag stiger in. Korridorerna är öde den här tiden på dygnet. En ensam sjukvårdare som låg och sov på den snidade träsoffan i entrén vaknar när han hör mina klackar mot stengolvet och visar mig vägen till Garins rum.

Linoleum, vitkalkade väggar, en stor fläkt, en stank av mediciner, i synnerhet eter. Moskitnätet är halvt frånda- get. Garin ser ut att ligga i en säng med tyllgardiner. Mina fuktiga händer har svårt att få grepp om rottingstolen. Min trötta kropp slappnar av, där ute surrar de evinnerliga moskiterna ... En palm ser ut att växa ner från taket, en stel och metallisk silhuett mot den mjuka, formlösa natten. Lukten av förmultning och en söt doft av blommor från trädgården stiger upp från marken och tränger in med den ljumma luften. Ibland uppfattar man också andra lukter: skämt vatten, tjära och järn. I fjärran hörs ljudet av mahjongbrickor, enstaka rop på kinesiska, signalhorn, ryska smällare, och när vinden från floden sveper in som ett tidvatten, och när vi sitter tysta hör man en ensträngad fiol. En kringvandrande teater, eller någon hantverkare som sitter halvsovande framför sin förbommade butik och spelar. Ett rödskimrande, rökblandat ljus stiger upp bakom träden, som om där försiggick någon jättelik marknadsfest: staden.

Garin ligger med håret i pannan, halvslutna ögon och trötta drag. När jag stiger in frågar han genast:

'Något nytt?'

'Ingenting av vikt.'

Jag meddelar honom några nyheter och sitter sedan tyst. I korridoren och i rummet brinner lamporna, omgivna av insekter, som om det var meningen att de alltid skulle brinna. Sjukvårdarens steg avlägsnar sig ...

'Vill du att jag ska gå?'

'Nej, tvärtom. Jag vill inte vara ensam. Jag tycker inte om att tänka på mig själv, och när jag är sjuk gör jag det ständigt ...'

Tröttheten i hans röst som i vanliga fall är så klar och tydlig, men som skälver lite i kväll, som om hans tankar knappt hade kontroll över orden, passar bra ihop med dessa trista lampor, denna tystnad, denna lukt av svettiga kroppar som ibland tränger genom eterlukten och dofterna från trädgården där soldaterna marscherar, med hela detta sjukhus där de enda levande tycks vara de surrande insekterna som svärmar kring glödlamporna.

'Det är egendomligt, men efter min process hade jag en känsla — och den var mycket stark — av hur fåfängligt livet egentligen är, hur orimligt det är att mänskligheten skall ledas av dessa vansinniga krafter. Och nu har den känslan kommit tillbaka ... Egentligen är det rena vansinnet att vara sjuk ... Men ändå har jag en känsla av att jag kämpar mot människornas orimlighet när jag gör det som jag gör här ... Det orimliga återfinner sina rättigheter ...'

Han vänder sig i sängen och jag känner den sura lukten av febern.

'Å, denna ogripbara helhet som låter en människa känna att hennes liv domineras av nånting ... Det är egendomligt vilken kraft minnena har när man är sjuk. Hela dagen har jag funderat på min process, och jag frågar mig faktiskt varför. Det var efter processen som mitt intryck av hela samhällsordningens orimlighet småningom utsträcktes till nästan allt mänskligt ... För övrigt ser jag ingenting anstötligt i detta ... Men ändå, men ändå ... Hur många människor sitter inte just i detta ögonblick och drömmer om segrar som de inte ens trodde vara möjliga för två år sedan? Det är jag som har skapat deras förhoppningar. Deras förhoppningar. Jag tycker inte om fraser, men när allt kommer omkring är det ju förhoppningarna som ger människornas liv och död sitt berättigande ... Och sedan? ... Naturligtvis borde man inte prata så mycket när man har hög feber ... Det är idiotiskt ... Att ligga och tänka på sig själv hela dagen! ... Varför grubblar jag på denna process? Varför? Det var ju så länge sen! Det är idiotiskt med feber, men man ser saker ...'

Sjukvårdaren har ljudlöst öppnat dörren. Garin vänder på sig igen, sjukdomens mänskliga lukt tar återigen överhanden över etern.

'Tänk på den där egendomliga processionen i Kasan julnatten 1919 ... Borodin var där, som alltid ... Vad det var? ... De bär sina gudar till katedralen. Figurer, stora som karnevalsvagnar, en fiskgudinna med kroppen täckt av fjäll, som en siren ... Tvåhundra, trehundra gudar ... Luther är också med. Musikanter insvepta i pälsverk åstadkommer ett helveteslarm med alla instrument som de kan få tag på. Ett bål brinner. Burna på dessa människors axlar kretsar gudarna kring platsen, svarta mot bålet, mot snön ... En triumfal helvetesdans! De trötta bärarna kastar sina gudar på bålet, ett klart sken kommer det torra träet att knastra, katedralen framträder vit i natten ... Vad? Revolutionen? Ja, så där pågick det i sju eller åtta timmar. Jag

skulle ha velat vara där i gryningen! ... Förruttnelse! ...

Man ser saker. Revolutionen är nånting som man inte kan kasta på elden; allt som inte är revolution är värre än revolution, det måste man säga, fast man är utled på alltsammans ... Som man själv. Varken med eller utan. I gymnasiet fick jag lära mig det där ... på latin. Man ska låta kvasten gå. Och sopa bort vad? Kanske där fanns snö också ... Vad?'

Han är på gränsen till delirium. Upphetsad av sin egen röst har han talat i en lite gäll ton som dör bort i sjukhuset. Sjukvårdaren lutar sig mot mitt öra:

'Doktorn har sagt att propagandakommissarien inte får prata så mycket ...'

Och sedan med hög röst:

'Herr kommissarie, vill ni ha kloral för att få sömn?'

Följande dag

Robert Norman, regeringens amerikanske rådgivare, har lämnat Kanton i går kväll. Sedan några månader har ingen

längre rådfrågat honom, utom i helt betydelselösa frågor. Kanske han ansåg att han inte längre var trygg, inte helt utan skäl ... Borodin har äntligen officiellt blivit utsedd till regeringens rådgivare samt till chef för armé- och flygförvaltningen. Följden blir att Galen som är den kantonesiska arméns stabschef nu endast är ansvarig inför Borodin och att nästan hela armén är i händerna på Internationalen.

TREDJE DELEN

Människan

Hongkongs radio försäkrar hela världen att staden i full utsträckning har återupptagit sin verksamhet. Men den tillfogar: 'Endast hamnarbetarna har ännu inte återgått till arbetet.' De kommer inte heller att göra det. Hamnen är fortfarande öde, staden påminner alltmera om den stora, tomma svarta silhuett som avtecknade sig mot himlen när jag lämnade den. Hongkong måste snart försöka komma underfund med vad det finns för arbeten som passar för en isolerad ö. Och dess främsta inkomstkälla, rismarknaden, går den ur händerna. De stora producenterna har inlett underhandlingar med Manila och Saigon. 'Hongkong', skriver en medlem av handelskammaren i ett brev som vi har snappat upp, 'kommer om ett år att vara den mest osäkra hamnen i hela Fjärran östern om engelska regeringen inte beslutar att ingripa med vapenmakt ...'

De frivilligas patruller cirkulerar i staden. Ett stort antal bilar som tillhör förmögna köpmän har bestyckats med kulsprutor. I natt har telefoncentralen — utan telefoner är inget försvar möjligt — omgivits med taggtrådshinder. Fältbefästningar uppförs också kring vattenreservoarerna, guvernörspalatset och arsenalen. Och trots det förtroende som den engelska säkerhetstjänsten har för sin frivilliga milis, har den gripits av oro och skickar kurir efter kurir till general Cheng Tiung-ming för att påskynda hans marsch mot Kanton.

*

'Du inser ju själv, min vän', säger Nikolajev med sin salvelsefulla röst, 'att det klokaste Garin kan göra är att resa härifrån, absolut det klokaste ... Myrov har pratat med mig om honom. Om han stannar här två veckor till kommer han att vara borta mycket längre än han någonsin önskar ... Men förresten kan man bli lika bra begravd här som nån annanstans ...'

'Han säger att han inte kan resa just nu ...'

'Ja, ja, jag vet ... De sjuka är inte sällsynta här ... Med vårt sätt att leva klarar man sig aldrig helt och hållet undan tropikerna ...'

Han visar leende på sin mage.

'Hur som helst föredrar jag den här ... Och dessutom, när inga stora frågor står på spel är han lite obeslutsam, den gode Garin ... Som alla människor ...'

'Tror du att livet inte betyder nånting för honom?'

'Inte mycket, åtminstone ...'

*

Det har just kommit in en rapport från en av Cheng-Dais boyer — en av våra agenter.

Cheng-Dai vet att terroristerna har beslutat att mörda honom. Man har rått honom att fly, men han har vägrat. Men agenten har hört honom säga till en vän: 'Om mitt liv inte har tillräckligt kraft att hejda dem, kommer kanske min död att göra det ...' Den här gången var det inte längre fråga om mord utan om självmord. Om Cheng-Dai tar sitt liv för att befrämja en sak, som den asiatiska seden bjuder, skulle han ge denna sak en kraft som det vore svårt att bekämpa. 'Han kan mycket väl vara i stånd till det', säger Nikolajev. Hur som helst hopar sig bekymren över säkerhetstjänsten...

Garin har nyss lämnat sjukhuset. Han skall alla mornar få en spruta, antingen av Myrov eller

av den kinesiske läkaren.

*

Följande dag

Det är inte bara Cheng-Dai som oroar Nikolajev. I går intog Cheng Tiung-ming Chowchow och marscherar nu mot Kanton efter att ha slagit de kantonesiska trupperna. Dessa trupper som består av Sun Yat-sens gamla soldenärer anses av Borodin värdelösa och oförmögna till effektiva operationer om de inte får stöd av röda armén och kadetterna. Men kadetterna som står under befäl av Chiang Kai-shek stannar i Whampoa, och den röda armén som leds av Galen lämnar inte sina förläggningar. Det är endast propagandaavdelningarna, som kan förbereda segern men inte hemföra den, som i morgon skall lämna staden. 'Sjumanna-kommittén måste absolut besluta sig', säger Garin. 'Nu gäller det röda armén *och dekretet*, eller också Cheng Tiung-ming. Och av Cheng Tiung-ming har de ingenting annat att vänta sig än exekutionsplutonen. Det är bara att välja!'

*

På natten

Klockan elva på kvällen, hos Garin. Klein och jag står vid fönstret och inväntar hans återkomst. På ett litet bord bredvid Klein står en flaska risbrännvin och ett glas. En ordonnans från säkerhetspolisen har kommit med den blå affischen, den ligger slarvigt hopvikt på bordet som boyerna har glömt att duka av. I staden klistras liknande affischer upp.

Den upptar de sista meningarna i Cheng-Dais testamente:

'Jag, Cheng-Dai, har sålunda frivilligt valt döden för att inpränta detta i alla mina landsmän: vår dyrbaraste ägodel, FREDEN, får inte äventyras genom de villfarelser som dåliga rådgivare försöker kolportera ut till hela det kinesiska folket ..

Dessa affischer som ensamma kan göra oss större skada än alla Cheng-Dais predikningar, vem kan det vara som sätter upp dem vid den här tiden på dygnet?

Har han begått självmord? Har han blivit mördad?

Garin for genast till säkerhetspolisen och till Borodin. Han hade först bett om bekräftelse på Cheng-Dais död, men han måste ge sig iväg innan han fick svar, men han fick säker bekräftelse hos säkerhetspolisen. Vi har nämligen nyss fått detta meddelande: Cheng-Dai har dött av ett knivhugg i bröstet. Vi står otåliga och väntar, vid minsta moskitbett slår vi oss med knytnävarna på låren. Jag hör Kleins röst, svag och avlägsen, som genom en stark feber:

'Jag känner honom, jag. Och därför säger jag att det inte är möjligt ...'

Jag hade just sagt att jag inte betraktade självmordet som osannolikt, men Klein protesterar med en häftighet som han anstränger sig att behärska. Jag har aldrig riktigt kommit underfund med denne egendomliga man som under sitt utseende av militär och boxare döljer en djupt liggande kultur. Garin som hyser varm vänskap för honom upprepade, när jag frågade honom om Klein, en mening som jag redan hade hört av Gerard: 'Här hos oss är det ungefär som i främlingslegionen, och det enda jag vet om hans tidigare liv är vad alla andra också vet.' I kväll sitter han med sina väldiga armar stödda mot stolskarmarna, som en kraftfull staty, han har svårt att få fram vad han vill säga, och det beror av allt att döma inte bara på att han talar franska. Med slutna ögon och lätt vaggande överkropp talar han som om han kämpade mot sina egna ord. Han är berusad, men berusad på ett klartänkt sätt — både hans muskler och

hans tankar är spända — och denna sinnesstämning ger hans röst en lidelsefull och hård klang.

'Omöj-ligt.'

Jag tittade på honom, liksom besatt av fläktens brummande sång.

'Du kan inte veta hur det är! ... Det är nånting som man inte kan förklara. Man måste känna människor som har försökt. Det är en lång historia. Först säger man sig: om en timme — en halvtimme — man är alldeles lugn. Och sedan tänker man: nu är tiden inne, nu ska det ske. Och sedan blir man långsamt alldeles förslöad, man tittar mot ljuset. Man är belåten för att man ser ljuset, man småler som en idiot, och man vet att man inte längre tänker på det där ...
Inte

alltför mycket, åtminstone ... Men ändå ... Och sedan kommer det tillbaka. Och i det ögonblicket är tanken starkare än en själv. Inte gesten men tanken. Man säger sig: "Herregud, varför ska man ställa till en sån historia!"'

Jag frågar, liksom av en slump:

'Tror du att man börjar älska livet på nytt?'

'Livet, döden, man vet inte längre vad det är. Men man måste helt enkelt göra den där gesten. Jag tryckte armbågarna mot höfterna, med båda händerna fattade jag om knivskaftet. Det var bara att stöta till. Nej ... Du kan inte föreställa dig, jag tror nästan att jag ryckte på axlarna ... Idiotisk, hela historien, idiotisk! Jag hade till och med glömt mina motiv. Men jag måste, bara för att jag måste, så enkelt var det ... Plötsligt stod jag där alldeles förbluffad.

Och jag skämdes, framför allt skämdes jag. Jag greps av sådan avsmak för mig själv att jag tyckte att det enda som återstod var att kasta mig i kanalen. Det låter dumt, va?

Ja, just dumt. Och det pågick länge ... Det var först när det dagades som det började lätta. Man kan inte begå självmord mitt på ljusa dagen. Begå självmord med berätt mod, menar jag. Helt plötsligt, utan att fundera på saken, skulle det kanske gå ... Men inte ...

Det dröjde länge innan jag återfann mig själv ...'

Han skrattar, och skrattet är så skärande falskt att jag måste gå fram till fönstret, liksom för att se efter om Garin inte ännu syns till. Trots fläkten hör jag hans naglar som trummar mot stolens rottingkarmar. Han talade för sig själv ... Tungt, liksom för att skingra de obehagliga känslorna genom att insistera, genom att visa mig att han kan se klart och lidelsefritt på alltsammans, fortsätter han:

'Det är svårt ... för dem som gör det därför att de har nog av det, och det finns sätt att göra det utan att man själv vet om det ... Men Cheng-Dai, han begår självmord för en sak som ligger honom varmt om hjärtat, fattar du, en sak som är viktigare än nånting annat för honom. Om han skulle lyckas skulle det alltså vara den ädlaste handling han nånsin har utfört. Det är därför som han helt enkelt inte kan använda vissa metoder. Det är otänkbart. Om han gjorde det, skulle det inte längre vara värt ...'

'Exemplet skulle vara detsamma ...'

'Det där fattar du inte! ... Du talar om exemplet. Herregud, så svårt det är! Det här är lite grann som japanerna, fattar du? Cheng-Dai gör inte det här för att bevara sin självaktning. Inte heller för att framstå som en hjälte. Nej, Cheng gör det för att förbli trogen sin — hur säger ni på franska — sin mission. Och därför kan han inte, det måste du inse ... begå självmord helt

plötsligt och oförberett!

Men ändå ...'

Plötsligt avbryter han sig och lyssnar.

En bil stannar, man hör sorlet av röster: 'Jag väntar dig klockan sex.' Bilen startar. Det är Garin.

'Klein, Borodin väntar dig.'

Han vänder sig till mig. 'Vi går upp.' Och så snart han har satt sig vid skrivbordet frågar han:

'Vad berättade han nyss?'

'Han sa att det var otänkbart att Cheng skulle ha begått självmord.'

'Ja, jag vet, han sa alltid att han aldrig skulle spela oss ett sådant spratt. Men vi får väl se hur det har gått till.' 'Vad tror du själv?'

'Jag har ännu ingen klar uppfattning.'

'Och han?'

'Vilken han? Borodin? Nej. Du behöver inte alls småle, vi har ingenting med saken att göra, det är jag övertygad om Inte ens medelbart, inte ens av en olyckshändelse. Han var lika häpen som jag.'

'Nej, men? ... Hur är det med de fina vinkar som Hong har fått?'

'Å, det är en helt annan sak. Enligt den första rapporten är det inte alls säkert att Hong har haft något med saken att göra. Den militära skyddsvakten stod hela tiden på post, och ingen har gått in. Men det är inte så viktigt. Vi har mycket annat att uträtta. För det första affischerna. Anteckna och översätt det här:

Vi skall aldrig glömma att en man som hela Kina respekterade, den vördnadsvärde Cheng-Dai, i går blev fegt lönnmördad av fiendens agenter.

Och sedan en annan affisch, som ska sättas upp bredvid den första:

Skam över England, skam över lönnmördarna från Shanghai och Kanton!

Och i ena hörnet av den andra affischen ska det stå med små bokstäver: 20 maj-25 juni (historierna i Shanghai och i Shamien).

Fint. Det här kommer de att förstå. Och nu tar vi kommunikén till underavdelningarna: Cheng-Dai begick inte självmord, han lönnmördades av engelska agenter. Ingenting kan hindra politbyrån från att utkräva rättvisa.

Talande men kort.'

'Tänker du överge terroristerna?'

'Först ska vi syssla med Hongkong. Det här gör det ännu svårare att få igenom dekretet.'

Han sätter sig. Medan jag översätter ritar han de mest fantastiska fåglar på läskpapperet, reser sig, går av och an i rummet, sätter sig vid skrivbordet igen, ritar en stund, slänger pennan ifrån sig, undersöker noggrant sin revolver och försjunkar till slut i tankar med hakan stödd mot händerna. Jag ger honom de båda översättningarna.

'Är du absolut säker på båda texterna?'

'Absolut säker. Men säg, kan du inte tala om vad det här ska vara bra för?'

'Det borde du se.'

'Inte riktigt.'

'De här ska ju sättas upp på väggarna.'

Jag tittar förbryllad på honom.

'Men inser du inte att alla kineser har läst den första affischen innan du hinner få de här tryckta?'

'Nej.'

'Tänker du låta riva ner dem? Det blir ett tidsödande jobb.'

'Nej! Jag låter täcka över dem. De trupper som följer oss kommer att användas på olika sätt, och de kommer inte in i staden förrän vid middagstiden. Klockan fem kommer de irreguljära att ströva omkring och avlossa gevärsskott. Polisen är förberedd. Borgarna kommer inte att våga lämna sina hus på flera timmar. De andra kan inte läsa. För övrigt kommer största delen av affischerna att vara övertäckta före klockan tre. I morgon — eller snarare i dag, klockan är redan ett — klockan åtta har vi redan femtusen av våra affischer uppsatta. Vi låter trycka hundratusen i form av fjärilar. Några tiotal affischer som vi har glömt att täcka över kan inte göra något till saken, så mycket mindre som de inte kommer att läsas förrän våra redan är uppe.'

'Men om de skulle begagna sig av detta dödsfall för att sätta i gång nånting?'

'De kan ingenting göra. Det är för tidigt, de har nästan inga trupper, och själva vågar de inte. Och vad folket beträffar, skulle det tveka också om vi inte blir reservationslöst trodda. Man kan inte sätta i gång en folkrörelse med tveksamma människor. Nej, det går nog bra.'

'Om han inte begick självmord ...'

'Om han hade begått självmord, skulle det finnas bra mycket annat som talade mot oss.'

'... men man måste ju förutsätta att det är de som drar nytta av den blåa affischen som försöker få det att framstå som ett självmord?'

'De som har gjort den affischen är i precis samma ställning som vi. De fick sina upplysningar före oss, det är hela skillnaden. Och de drog nytta av dem så fort som möjligt. Men vi gör ju också affischer. Var inte orolig, snart vet vi vad vi har att hålla oss till. Men för ögonblicket måste vi ta itu med det mest brådskande. Man kan mycket väl tänka sig att detta dödsfall kan utveckla sig till nånting ...'

Vi rusar nerför trappan.

'Hur är det med Borodin?'

'Jag såg honom i förbifarten. Han är sjuk. Var och en sin tur. Jag undrar om han inte har varit utsatt för ett förgiftningsförsök. Hans boyer är pålitliga, och dessutom ...'

Meningen avbryts tvärt. Han sprang strax bakom mig, och i den höga farten missade han ett trappsteg och kunde i sista ögonblicket återvinna balansen genom att gripa tag i ledstången. Han stannar ett ögonblick, återtar andhämtningen, kastar håret bakåt med en knyck på huvudet, och fortsätter att springa lika snabbt som före fallet.

och dessutom är de övervakade', avslutar han meningen.

Vi stiger i bilen.

'Till tryckeriet.'

Vi placerar revolverarna inom räckhåll på sätet. Det verkar att vara ovanligt lugnt i staden ... Vi kör så fort att vi knappt uppfattar de elektriska ljusen som susar förbi som smala streck, och de längre bort belägna salustånden som är förbommade med glesa bräder som låter ett svagt ljus passera genom springorna. Ingen måne, inga hus som avtecknar sig mot himlen. Livet är bundet till marken, gaslyktor, gatuförsäljare, kinesiska syltor, lampor som brinner med rakt uppstigande låga i den heta och kvava natten, snabbt försvinnande skuggor, orörliga silhuetter, grammofoner, grammofoner ... Nånstans långt i fjärran några gevärsskott.

Här har vi tryckeriet. Vårt tryckeri. En lång barack ... Där inne är ljuset så intensivt att vi måste sluta ögonen för att vänja oss. Här arbetar bara utvalt folk, alla tillhör partiet, men ändå är dörrarna i natt bevakade av soldater. Vår ankomst är väntad. En mycket ung löjtnant — en kadett — kommer för att få sina order av Garin. 'Ni får varken släppa in eller ut någon.'

De redan pågående arbetena avbryts. Jag räcker chefen för tryckeriet de båda översättningarna — en kines — och han klipper omsorgsfullt sönder dem i vertikala remsor och ger en remsa åt varje sättare.

'Rätta det här', säger Garin och ger mig det första avdraget. 'Jag finns hos säkerhetspolisen. Om du inte får tag på mig där ska du vänta. Jag skickar dig en bil.'

Det dröjer inte länge förrän de två texterna är satta. Direktören limmar ihop de vertikala remsorna och ger mig korrekturavdraget. Ingen av arbetarna känner till innebörden i den affisch som de har varit med om att skapa.

Två tryckpressar stannas, och deras tryckare väntar på de 'formar' som vi skall ge dem. Mycket få fel. Ännu två minuter går åt till rättelser. Formarna bärs till pressarna och kilas fast, varvid arbetarna tar både händerna och de bara fötterna till hjälp.

Jag tar det första exemplaret och ger mig iväg.

En bil väntar, och den för mig i högsta fart till säkerhetspolisen. I fjärran hör man spridda skott. I porten tas jag emot av en kadett som visar mig vägen till ett rum där Garin väntar på mig. Vi går genom folktomma korridorer, de fåtaliga glödlamporna omges av ljusglorior, ljudet av våra steg hörs tydligt och klart som ljud i natten. Jag börjar känna en trötthet som blandas med upphetsning, och i halsen känner jag de sömnlösa nätternas smak: feber och sprit.

Ett stort, väl upplyst arbetsrum. Garin vandrar rastlöst av och an med händerna i fickorna, han ser uttröttad ut. Vid väggen står en snidad kinesisk fältsäng, och på den ligger Nikolajev.

'Nå?'

Jag räcker Garin affischen.

'Akta dig, trycksvärtan är färsk, jag har händerna fulla av den.'

Han rycker på axlarna, viker upp affischen, tittar på den och drar in läpparna, som om han gnagde. Det irriterar honom att han varken kan kantonesiska eller de kinesiska skrivtecknen, eller snarare att han kan båda mycket dåligt, och nu har han inte längre tid att lära sig.

'Är du säker på att det här är bra?'

'Du kan vara lugn. Men vet du att de har börjat slåss gatorna?'

'Slåss?'

'Ja, jag vet faktiskt inte, men jag hörde skottväxling vägen hit.'

'Var elden livlig?'

'Nej, några spridda skott.'

'Bra. Då går allt efter beräkning. Det är vårt folk som har börjat pricka dem som sätter upp de blå affischerna.'

Han vänder sig till Nikolajev som ligger på sidan med huvudet stött mot armbågen:

'Vi fortsätter. Vet du om det bland dem finns någon som inte är särskilt modig, men som är väl informerad?'

'Jag tror nästan jag vet vad du menar med en som inte är särskilt modig? ...'

'Just det.'

'Enligt min uppfattning finns det ingen som är särskilt modig under såna förhållanden ...'

'Visst.'

Garin står med slutna ögon och korslagda armar, och Nikolajev tittar på honom med ett egendomligt, nästan hatfyllt uttryck.

'Visst. Hong skulle inte säga ett ord.'

'Man kan alltid försöka ...'

'Lönar sig inte!'

'Du har vänskapliga känslor för dina gamla vänner. Men det är ju vackert. Som du vill ...'

Garin rycker på axlarna.

'Ja eller nej!'

Nikolajev står tyst. Vi väntar.

'Ling skulle eventuellt ...'

'Nej, nej, det duger inte med eventuellt!'

'Det är du som lockar mig att säga eventuellt. Själv tror jag inte att det finns minsta tvivel. När man ser dem leta efter sina föräldrar eller sina kvinnor bland paketen kvällarna efter upplopp och oroligheter, när man har sett kineser förhöra fångar, vet man vad man har att hålla sig till ...'

'Den här Ling, är han fackföreningsledare?'

'Han är från hamnkuliernas fackförening.'

'Tror du att han är väl informerad?'

'Vi får väl se ... Men jag skulle tro det ...'

'Nåväl, försök med honom.'

Nikolajev sträcker på sig, tar stöd mot stolskarmen och reser sig inte utan möda.

'Jag tror att vi kan få tag i honom i morgon ...'

Och med ett litet småleende och en egendomlig, samtidigt undfallande och ironisk min säger han:

'Vilka metoder får vi använda?'

Garin svarar med en gest som säger. 'Det kvittar.' Ett ögonblick tittar Nikolajev på honom med förakt i blicken. Garin återgäldar den med framskjuten haka och säger: 'Rökelse.'⁴

Den fete mannen sluter ögonen som tecken på medgivande, tänder en cigarrett och avlägsnar sig med tunga steg.

Följande dag

Jag stiger ur bilen vid salutorget, vars långa vitrappade byggnader avtecknar sig mot den klara himlen, de ser skrovliga ut i det flödande ljuset. Alla stånd som säljer något att dricka är till trängsel fyllda med män i hamnkuliernas bruna eller blåa bomullskläder. När bilen stannar höjs höga och utdragna rop som bärs fram av den genomskinliga luften som av en rinnande flod. Och männen lämnar salustånden hastigt, samtidigt som de stoppar ner växeln som de har fått i fickorna, de knuffas och trängs i brådskan. En och en stiger de upp i de rekvirerade bussarna och lastbilarna som väntar på dem i änden av den vita väggen. Återigen ropar ledarna upp dem och konstaterar att några saknas. Men här kommer de redan springande, de ropar också, några av dem har en korb mellan tänderna, andra knäpper byxorna ... Och med dånande motorer sätter sig den ena bilen efter den andra långsamt i rörelse.

Propagandakommissariatets andra sektion ger sig iväg som förtrupp för Röda armén.

Våra affischer är uppklistrade på alla husväggar. Cheng-Dais förfalskade testamente — numera övertäckt överallt — som trycktes i hopp om en spontan folkresning men utan att några förberedelser hade vidtagits, kom för sent, det verkar som om inga oroligheter alls vore att vänta. Har Tangs nederlag varit en läxa för dem? Eller är det fruktan för Cheng Tiung-mings ankomst till Kanton som motverkar alla nya revoltförsök?

Kadetterna patrullerar i staden.

Under hela förmiddagen har den ene agenten efter den andre fått företräde hos Garin som ser ännu mera hållögd ut efter ytterligare en genomvakad natt. Hopsjunken över skrivbordet med huvudet lutat mot vänstra handen dikterar han och ger sina order med nerverna på helspänn. Han har låtit trycka nya affischer: *Slut med Hongkong*. Affischen berättar att engelsmännen i stora skaror lämnar staden och att bankerna har meddelat att de slutgiltigt skall stänga sina avdelningskontor. (Det stämmer inte, på order från London fortsätter bankerna att efter bästa förmåga — men inte utan knot — hjälpa de engelska företagen.) Men för att tvinga sjumannakommittén att följa oss, meddelar han å andra sidan genom våra agenter att Chowchow har fallit, och att Röda armén — den enda som är populär hos folket — ännu inte liar satts in i striderna.

Vid middagstiden har tidningarnas specialupplagor, nya affischer och stora anslag på bomullstyg som bärs genom staden meddelat att köpmännen och industriidkarna i Hongkong (nästan hela den europeiska befolkningen) vid ett dagen förut avhållet möte i den stora teatern har telegraferat till kungen och bett om engelska trupper till Kina. Det överensstämmer med

---

⁴ När man begagnar metoden med långsam strypning, använder man rökelse till att väcka upp avsvimmade delinkventer.

sanningen.

Borodin har förklarat för kommittén att han inte har någonting emot promulgeringen av de dekret mot terroristerna som Cheng-Dai har föreslagit, och dessa dekret kommer från och med i dag att tillämpas. Men våra agenter försäkrar att inget anarkistiskt möte kommer att anordnas. Ling är ännu inte arresterad, och Hong har försvunnit. Terroristerna har beslutat att de härnäst endast skall ingripa genom 'direkta aktioner' — det vill säga avrättningar.

Senare samma dag

Cheng Tiung-mings framryckning fortsätter.

I Hongkong ropar löpsedlarna ut med stora bokstäver: 'Den kantonesiska arméns sammanbrott.' Engelsmännen står i hotellens hallar och framför tidningarnas depeschbyråer och väntar oroligt på nyheter från kriget, men i hamnen som endast krusas av de långsamma djonkernas kölvatten ligger ångfartygen orörliga, som om de vore på väg att sjunka.

De maktavande kineserna i Kanton lever i en ständig ångest som tilltar för var dag som går. Om Cheng lyckas erövra staden har de bara att vänta sig antingen att bli torterade eller arkebuserade i ett gathörn av dessa avrättningsplutoner vilkas officerare har så bråttom att de inte ens hinner kontrollera de avrättades identitet. Tanken på döden uppfyller samtalen, den står att läsa i deras ögon, den fyller luften, den finns ständigt där, precis som dagsljuset ...

Garin förbereder sitt tal på Cheng-Dais begravning i morgon.

Följande dag klockan elva

Ett avlägset muller av trummor och gonggonger som ibland överröstas av tonerna från ensträngade fioler och flöjter, modulerade, plötsligt gälla och sedan ner-tonade igen; ljudet av säckpipor, fina och lineära trots de gälla tonerna, allt detta mittibland det klappande och samtidigt dämpade bullret av träskor och ord som får sin rytm av gonggongerna. Jag lutar mig ut genom fönstret, processionen passerar inte förbi mig utan förbi gatumynningen. En svärm av barn som springer och vrider på huvudet som ankor för att kunna titta bakom sig, ett konturlöst dammoln som glider framåt, en obestämd massa av vitklädda kroppar i vilka man tycks ha stuckit ner standar av illande rött, purpurfärgat, skärt, granatrött, varmt rött, karminrött siden; alla tänkbara nyanser av rött är representerade. Folkmassan bildar häck, och jag ser ingenting annat, processionen döljs av den. Nej, inte riktigt, nu passerar två höga master som uppbär en vit kalikåbanderoll, de vaggar som fartygsmaster, och böjer sig i takt efter de dystra slagen på de stora bastrummorna som överröstar alla rop. Jag kan urskilja skrivtecknen på banderollen: 'Död åt engelsmännen ...' Sedan ser man bara åskådarskarorna i gatumynningen, dammet som långsamt stiger uppåt och hör de taktfasta gonggongslagen. Sedan kommer offergåvorna: frukter, väldiga tropiska stilleben som kröns av skyltar med skrivtecken. De vaggar och svänger också, så att man tror att de vilket ögonblick som helst skall falla ur händerna på sina bärare, och sedan passerar katafalken, den traditionella långsträckta pagoden av skulpterat trä i rött och guld, på axlarna av tretti mycket storväxta bärare. Jag skymtar deras huvuden ovanför folkmassan, och jag kan föreställa mig deras snabba takt, deras haltande gång och deras sätt att plötsligt alla på en gång kasta fram benen, i denna gemensamma rörelse som kommer den väldiga, mörkröda massan att stampa och rulla som ett fartyg. Och vad är det som kommer efter den? ... Det ser ut som ett hus av kalikå ... Ja, det är ett hus av tyg, utspänt över en bambustomme som också bärs av män och som går fram språngvis ... Jag går hastigt till det angränsande rummet och tar Garins kikare ur skrivbordslådan. När jag återvänder syns huset fortfarande. På väggarna ser man stora målade

figurer, bland annat är Cheng avbildad som död, och över honom står en engelsk soldat som genomborrar honom med bajonetten. Bilden är omgiven av grant röda skrivtecken som bildar meningen: 'Död åt de engelska rövorna', kan jag läsa just som den egendomliga symbolen skymt av hörnhuset, som om den hade försvunnit i kulissen. Sedan ser jag bara otaliga små skyltar som följer huset liksom sjöfåglarna följer ett fartyg, och som också ger uttryck för hatet mot England ... Sedan kommer lanternor, käppar och solhjälmars som höjs mot skyn, och sedan, sedan ingenting ... Och raderna av åskådare som kantade gatan skingras, medan ljudet av trummor och gonggonger avlägsnar sig och dammet långsamt stiger uppåt för att upplösas i solljuset.

Några timmar senare, långt innan Garin har återvänt, börjar några meningar från hans begravningsoration redan cirkulera i staden, de går från sekreterare till sekreterare i propagandakommissariatets lokaler. Garin som liksom Borodin är tvungen att använda tolk när han håller sina offentliga anföranden, uttrycker sig med korta meningar, med formler. I dag hör jag, oberoende av var jag befinner mig inom huset och vad klockan är: 'Hongkong som inför den svält som drabbar oss breder ut sin rikedom, denna rikedom som staden har förvärvat i sin egenskap av fångvaktare, och därtill en ohederlig fångvaktare ... Hongkong, nyckeln till Kina ... Inför dem som talar och dem som handlar; inför dem som protesterar och dem som jagar bort engelsmännen från Hongkong som om de var råttor. Liksom den hederlige mannen som med ett yxhugg hugger handen av tjuven som försöker ta sig in genom hans fönster, kommer ni i morgon att ha den engelska imperialismens avhuggna hand, det ruinerade Hongkong i ert våld ...'

En skara arbetare drar förbi på gatan. De svingar på banér på vilka jag kan läsa: 'Leve Röda armén.' Tåget stannar utanför fönstren till sjuannakommitténs hus. Snart fylls gatan av ropen 'Leve Röda armén', som än höjs av enskilda män, än av små grupper, än unisont av hela skaran, som avlägsnar sig och kommer närmare igen, som en hjord vars djur skingras och grupperar sig på nytt. Kina gör sin entré och tränger sig på mig med dessa rop, detta Kina som jag redan börjar känna, detta Kina där utslagen av lidelsefull idealism neutraliserar den mest beräknande låghet, på samma sätt som den skarpa lukten av peppar dominerar stanken av förruttnelse i den atmosfär som vinden för in genom mina öppna fönster. Och samtidigt som jag hör dessa rop, 'Leve Röda armén' och ser Cheng-Dais högtidliga begravningståg, återspeglar mina dossierer ett virrvarr av missriktad ärelystnad, av krav på hänsynstagande, en värld av valpropaganda, av beräknande gåvor till partiet, av utpressning, av förslag om opiumförsäljning, av mer eller mindre förklädda köp av ämbeten, av rena mutor; en värld som lever på att utnyttja San-Mins principer, på samma sätt som den en gång levde på att utnyttja mandarinsystemet. En del av denna kinesiska bourgeoisie om vilken revolutionärerna talar med sådant hat är redan på deras sida, installerad i revolutionen. 'Man måste gå genom allt detta', sade Garin en dag till mig, 'som en välriktad spark genom en sophög.'

Följande dag

Inga nyheter om terroristerna. Ling, mannen som Nikolajev talade om, är alltjämt på fri fot. Sedan Borodins utnämning (han är fortfarande sjuk och får inte lämna sitt hus), har sex av de våra blivit mördade.

Och Hongkong slår ifrån sig. Guvernören har vänt sig till Japan och franska Indokina, och om några dagar kommer kulier att skickas från Yokohama och Haiphong för att ersätta de strejkande. Dessa kulier som drar dyra transportkostnader måste nu ta itu med de berg av ris utan köpare som ägs av handelshus utan förhoppningar. 'Kanton är den nyckel med vilken engelsmännen har öppnat portarna till Sydkina', sade Garin i går i sitt tal. 'Denna nyckel måste

nu vridas om så att låset går i baklås, men det får inte längre öppnas. Förbudet för fartyg som har anlöpt Hongkong att ankra i Kanton måste utfärdas ...' Hongkong, denna engelska hamn, denna kronkoloni, har redan i utlänningarnas ögon förvandlats till en kinesisk hamn som ger anledning till ständiga bekymmer, och de utländska fartygen börjar glömma den...

Postbåtarna och de stora lastfartygen går numera in till Hongkong bara för att stanna där några timmar. Deras last lossas i Shanghai där engelsmännen genom förmedling av kinesiska agenter i den inhemska staden försöker skapa en organisation som kan förmedla Hongkongfirmornas varor till det inre av landet. Det är med andra ord samma försök som nyss misslyckades i Swatow.

*

Sjumannakommittén har gjort en ny démarche för att genomdriva att Röda armén drar i fält och att de ledande terroristerna arresteras. Kommitténs representant lovar underteckna det av Garin krävda dekretet inom tre dagar. Hela dagen hade en hotfull (och mycket väl organiserad) folkmassa omringat den byggnad där sjumannakommittén har sina sammanträden och hyllat Röda armén.

Följande dag

Ling arresterades i går, och i dag på eftermiddagen kommer vi av allt att döma att få de upplysningar vi väntar av honom. I den oro som förorsakas av de fientliga truppers framrykning arbetar propagandakommissariatets alla byråer under högtryck. De agenter som har skickats ut för att bereda marken för armén har fått synnerligen noggranna instruktioner, och deras ledare har förberetts av Garin personligen. Jag har sett dem, den ene efter den andre, gå förbi i korridoren med ett leende på läpparna ... Vi har avstått från att använda flygblad, vi disponerar nämligen över ett så stort antal agenter att vi kan ersätta alla andra former av propaganda med den farligaste, den muntliga som visserligen erfordrar det största antalet män, men som också är säkrast. Regeringens finanskommissarie Liao Chung-hoi (som terroristerna vill mörda) har, tack vare ett nytt skatteuppbördssystem som Internationalens tekniker har utarbetat, lyckats driva in betydande summor, och propagandan har återigen tillräckliga medel till sitt förfogande. Inom några veckor kommer hela fiendens förplägnadssystem och administration att vara desorganiserade, och det är inte lätt att tvinga legosoldater att slåss om de inte får ut sin sold. Dessutom kommer ett hundratal av våra män som deras chefer svarar för att låta sig värvas av Cheng Tiung-ming, väl vetande att de riskerar att bli arkebuserade av honom som förrädare, och av våra trupper som fiender. I förrgår blev tre av våra agenter tagna och strypta efter att ha utstått svår tortyr i en dryg timme.

Cheferna för de propagandagrupper som har avdelats till Chengs armé gav sig iväg mellan två rader av halvöppna dörrar. De unga kineserna i åtsittande kavajer och vida byxor som inte gärna äter de nationella kinesiska rätterna och som helst uttrycker sig på engelska, de som har återvänt från universiteten i Amerika och de som har återvänt från de ryska universiteten, de 'affekterade' och de 'leninistiska björnarna' tittade med nedlåtande förakt på de agenter som gav sig iväg för att ta värvning i de fientliga trupperna ...

*

Var och en sin tur.

Nyheter från Shanghai:

Enligt direktiven från Kuomintang har den kinesiska handelskammaren förklarat de brittiska

handelsvaror som befinner sig i händerna på kineser i beslag. Den förbjuder för ett år framåt, och med verkan från den 10 juli alla inköp av engelska varor samt vidarebefordrande av alla varor som har kommit in i landet med engelska fartyg.

Tidningarna i Shanghai förklarar att den brittiska trafiken kommer att minska med åttio procent.

Värdet av detta handelsutbyte (Hongkong inte inräknat) beräknades året förut till tjugo miljoner pund.

Den enda hjälp som Hongkong numera kan räkna med är Cheng Tiung-mings armé.

Nikolajev har fått följande biljett, skriven med stora tryckbokstäver: 'Om Ling inte frigges i morgon, kommer de personer som vi tagit som gisslan att avrättas.' Har terroristerna verkligen lyckats försäkra sig om gisslan? Nikolajev tror det

inte. Men vi har skickat ett stort antal av våra män på olika uppdrag, och det finns inga möjligheter att kontrollera den saken.

Klockan 6

En ordonnans från fängelset kommer med några handlingar till Garin. Det är Lings förhörprotokoll.

'Har han talat?'

'Ännu en som bekräftar Nikolajevs omdöme', svarar Garin. 'Det finns inte många människor som kan stålsätta sig mot kroppsliga lidanden.'

'Och ... dröjde det länge?'

'Vad tror du?'

'Vad ska vi göra med honom?'

'Vad tusan vill du att man ska göra? Man kan inte försätta en av terroristernas ledare på fri fot.'

'Nå, i så fall?'

'Fängelserna är förstås fulla ... Han kommer givetvis att dömas av en specialdomstol. Javisst, allt får man småningom veta, som Nikolajev säger. För det första, var Hong döljer sig, för det andra att det mycket riktigt var på hans order som Cheng-Dai blev mördad, och att mördaren var en av hans egna boyer.'

'Men vi hade ju agenter i hans närmaste omgivning?' 'En enda, och den boyen var dubbelagent. Han lyckades lura oss, men bara en tid. Han är givetvis redan arresterad.

Lite senare kan vi ha nytta av honom under rättegången, om det blir någon ...'

'Är det inte lite farligt?'

'Om Nikolajev drar in hans opium på några dagar och lovar honom att han inte blir avrättad, kommer han att säga precis vad som passar oss bäst ...'

'Säg, finns det faktiskt ännu i våra dagar människor som tror på såna löften?'

'Det skulle räcka med att dra in hans opium ...' Han avbryter sig och rycker långsamt på axlarna: 'Det är så fruktansvärt enkelt, en människa som kommer att dö ...'

Och några minuter senare säger han, som om han fullföljde sin tankegång:

'För övrigt har jag hållit så gott som alla mina löften ...'

'Men hur vill du att de ska kunna skilja på ...'

'Vad vill du att jag ska göra?'

*

Den 8 augusti

Hong blev arresterad i går kväll.

Engelsmännen i Hongkong samlar småningom de arbetare som skall återuppta arbetet i hamnen. När de förfogar över ett tillräckligt antal av dessa män — annamiter och japaner — av vilka en del redan i sina baracker väntar på order från guvernören, kommer de att reorganisera hela verksamheten i hamnen, och med ett slag kommer verksamheten och näringslivet i staden att blomstra upp igen. I samma ögonblick som vår verksamhet visar tecken att försvagas, kommer en hel armada av fartyg att återigen styra mot Kanton, och detta mäktiga skrov till stad återfinner det liv som nyss tycktes ha flytt ... Allt detta under förutsättning att dekretet som vi väntar på inte undertecknas. Men detta dekret innebär ett erkännande av fackföreningarnas krig, en bekräftelse på Kantonregeringens vilja — och på Internationalens makt i Kina ...

Följande dag

Garin sitter vid sitt skrivbord. Han är mycket trött, han sitter med krökt rygg, hakan stödd mot händerna och armbågarna som vanligt stödda mot papperen på bordet som de skrynklar till. Han har tagit av sig kopplet och lagt det på en stol. När han hör steg slår han upp ögonen, stryker långsamt bort en hårttest ur pannan och tittar upp. Hong stiger in, eskorterad av två soldater. Han har inte gett sig utan kamp, ansiktet där de små och sorgsna asiatiska ögonen glimmar bär spår av misshandel. Så snart han kommer in i rummet stannar han bredbent och med händerna på ryggen.

Garin tittar på honom och väntar, förslöad av febern. Han har sjunkit ihop definitivt. Huvudet med det trötta ansiktsuttrycket vaggar sakta i sidled, som om han var på väg att somna ... Plötsligt samlar han sig och drar ett djupt andetag. Han rycker på axlarna. Hong som i samma ögonblick tittar upp med rynkad panna ser denna gest, rycker sig loss från soldaterna och faller till marken, träffad av ett kolvslag. Han hade upptäckt Garin:s revolver i sitt fodral på stolen och försökte kasta sig över den.

Han reser sig.

'Nu är det nog', säger Garin på franska. Och på kantonesiska: 'För bort honom.'

Soldaterna leder ut honom.

Tystnad.

'Garin, vem kommer att döma honom?'

När jag såg att han kom in, var min första impuls att resa mig och säga: "Nå, vad menar du med det här?" ungefär som man tillrättavisar en olydig pojke. Det var därför som jag ryckte på axlarna och som han trodde att jag förolämpade honom ... Återigen en ... Fy tusan, så dumt!'

Och som han först nu hade hört min fråga, tillfogar han hastigt och med lugnare röst:

'Ännu är han inte dömd.'

Följande dag

Garin har kallat till sig en urfabrikant och ger honom fotografier av Cheng-Dai och Sun Yat-sen, prydda med engelsk-fientliga inskriptioner — modeller till klockboetter. En ordonnans kommer in med ett förseglat kuvert.

'Vem kom med det här?'

'Det är från sjömännens fackförening, kommissarie.' 'Är budet kvar?'

'Ja, kommissarie.'

'Visa in honom. Och låt det gå fort!'

En kuli med sjömansunionens armbindel träder in. 'Är det du som har kommit med det här?'

'Ja, kommissarie.'

'Var finns liken?'

'I fackföreningslokalen, kommissarie.'

Garin räcker mig rapporten. Kleins och tre mördade kinesers lik har återfunnits i en bordell vid floden. Gisslan ... 'Var finns deras tillhörigheter?'

'Jag vet inte, kommissarie.'

'Men du måste väl veta om ni har tömt deras fickor?' 'Nej, det vet jag inte, kommissarie.'

Garin reser sig genast, tar sin solhjälm och ger mig tecken att följa med. Kulin sätter sig bredvid chauffören och vi kör iväg.

I bilen säger jag:

'Hur var det, Garin? Levde han inte tillsammans med en vit kvinna? Klein, menar jag.'

'Än sen?'

Liken finns inte i fackföreningens kontorslokaler utan i samlingsalen. En kines sitter vid dörren och håller vakt. Bredvid honom står en stor hund som försöker slinka in, men så snart hunden närmar sig, sträcker kinesen fram foten och ger den en spark. Hunden hoppar till och drar sig undan, men utan att gnälla, och sedan närmar den sig igen. Kinesen tittar på oss när vi kommer närmare. När vi är framme lutar han huvudet mot väggen, sluter ögonen till hälften och öppnar dörren med handen utan att resa sig. Hunden står en bit ifrån och jagar sin svans.

Vi stiger in. En övergiven verkstadslokal med golv av tilltrampad lera och stora högar av damm i alla vrår. Fast ljuset silas genom de blåa rutorna i taket är det bländande, och så snart jag tittar upp ser jag de fyra liken, de står upprätt! Jag tittade först efter dem någonstans på golvet. De har redan stelnat, och nu står de uppställda mot väggen som störar. Först blir jag gripen och nästan förvirrad. Dessa styva och stela kroppar har någonting, inte fantastiskt men surrealistiskt över sig i detta ljus och denna tystnad. Småningom börjar min andhämtning fungera igen, och med luften som jag andas in följer en lukt som inte kan jämföras med någon annan, animalisk, stark och samtidigt fadd: liklukten. Garin kallar på vakten som reser sig långsamt, nästan motvilligt och kommer närmare.

'Skaffa oss några tygstycken.'

Mannen står stödd mot dörren, han tittar på Garin med förbryllad min och tycks inte fatta.

'Skaffa oss några tygstycken!'

Han står lika orörlig som förut. Garin går mot honom med knutna nävar men stannar plötsligt.

'Du får tio tael om du skaffar hit lite tyg att svepa de här liken inom en halvtimme. Fattar du?'

Kinesen bugar sig och ger sig iväg.

Garins ord har introducerat någonting mänskligt i rummet. Men när jag vänder mig om ser jag Kleins kropp — jag känner genast igen honom, han är så mycket större än de andra — med en stor mörk fläck mitt i ansiktet och mungiporna uppslitsade med en rakkniv. Och i samma ögonblick drar mina muskler ihop sig igen, till den grad den här gången att jag trycker armarna mot kroppen och att jag också är tvungen att ta stöd mot väggen. Jag vänder bort blicken; öppna sår, stora svarta fläckar av levrat blod, misshandlade ögon, alla liken företer samma kännetecken. De har blivit torterade ... En av de många flugorna i rummet sätter sig i pannan på mig, och jag förmår inte, jag förmår helt enkelt inte lyfta handen.

'Man borde åtminstone sluta ögonen på honom', säger Garin nästan i viskande ton och går mot Klein.

Hans röst väcker mig och jag jagar bort flugan med en reflexartad, snabb, häftig och tafatt rörelse. Garin för sin hand med två fingrar utsträckta mot Kleins ögon!— de vita ögonen.

'Handen faller slappt ner.

'Jag tror att de har skurit av honom ögonlocken.'

Han knäpper tafatt upp Kleins jacka och tar fram en plånbok vars innehåll han undersöker. Han lägger ett hopvikt papper åt sidan och tittar upp. Kinesen återvänder, släpande på några gamla smutsiga presenningar. Han har inte fått tag i något annat. Han tar itu med att lägga kropparna på dem, alla bredvid varandra. Men plötsligt hör vi steg, och en kvinna kommer in, krokryggig och med armarna tätt tryckta till kroppen. Garin fattar mig häftigt i armén och drar sig bakåt.

'Hon också!' viskar han åt mig. 'Vem tusan kan ha sagt henne att han finns här?'

Hon tittar inte åt oss när hon går förbi. Hon går raka vägen fram till Klein, stöter i förbifarten mot en av de utsträckta kropparna, vacklar ... Nu står hon vid hans sida och tittar på honom. Hon rör sig inte, gråter inte. Flugorna surrar kring hennes huvud. Lukten. Jag känner Garins heta, flämtande andhämtning i mitt öra.

Plötsligt sjunker hon ner på knä. Hon ber inte. Hon klamrar sig fast vid kroppen, spärrar ut fingrarna och borrar in dem i hans sida. Det är som om hon hade fallit på knä för den tortyr som representeras av de många såren, denna uppslitsade mun som hennes blick fastnar på ... Jag är nästan säker på att hon inte ber. Hela hennes kropp darrar ... Och lika plötsligt som hon nyss sjönk ner på knä omfamnar hon den döda kroppen med båda armarna. Hennes grepp är konvulsiviskt, hon rör på huvudet, på hela överkroppen, och rörelsen uttrycker en oändlig smärta ... Med en förfärande ömhet gnider hon utan en snyftning ansiktet mot den blodiga presenningen, mot hans sår ...

Garin som alltjämt håller mig i armen drar mig med sig. Kinesen har återigen satt sig utanför dörren, han tittar inte ens på oss. Men han rycker Garin i rockskörtet. Denne tar fram en sedel och ger honom den.

'Täck över dem när hon har gått.'

I bilen säger han inte ett ord. Först sjunker han ihop med armbågarna på knäna. Sjukdomen gör honom svagare för var dag som går. De första guppen skakar om honom, och han sträcker ut sig med styva ben och huvudet lutat mot suffletten.

Vi stiger ur bilen utanför hans hus och går upp till det lilla rummet i övre våningen. Persiennerna är nerdragna, han verkar sjukare och tröttare än någonsin. Under ögonen har han två djupa rynkor som löper parallellt med dem som går från näsan till mungiporna och begränsar stora violetta fläckar. Dessa fyra rynkor som ger honom ett utseende av döds-kalle, tycks redan förändra hela hans ansikte. ('Om han stannar här två veckor till', har Myrov sagt, 'kommer han att få stanna längre än han nånsin önskar...') Och det är redan mer än två veckor sen. Han sitter tyst en stund, och sedan säger han halvhögt, som om han ledde ett förhör:

'Stackars sate ... Han sa ofta att livet aldrig blir vad man tror ... Nej, han hade så rätt, livet blir aldrig vad man tror...'

Han sätter sig på fältsängen med krökt rygg. Hans fingrar som vilar på knäna darrar som om han var alkoholist.

'Jag hyste en rent mänsklig vänskap för honom ... Att gå fram för att sluta hans ögon och upptäcka att han inte hade några ögonlock ...'

Utan att han själv märker det knyter han konvulsiviskt högra handen. Han rätar upp sig, lutar överkroppen mot väggen och sluter ögonen. Draget kring munnen och näsborrharna blir allt spändare, en blå fläck breder ut sig från ögonbrynen till halva kinden.

'Jag lyckas ofta glömma ... Ofta ... Inte alltid, det blir ständigt svårare ... Vad har jag utträttat i livet, jag? Herregud, vad kan man utträtta, när allt kommer omkring ... Man får aldrig se nånting! ... Alla dessa män som jag leder, vilkas anda jag i viss mån har bidragit till att skapa, jag vet inte ens vad de kommer att företa sig i morgon! ... Det har funnits vissa ögonblick när jag har velat forma allt detta som man snidar i trä och tänka: se här, det här har jag gjort. Bygga upp, ha tiden på sin sida ... Vilken urskillning man visar när man väljer föremålen för sina önsknings!'

Febern stiger. När han blir livligare drar han högra handen ur fickan och beledsagar sina ord med den vanliga gesten med underarmen. Men näven är fortfarande knuten.

'Vad har jag inte utträttat, vad har jag inte utträttat! Det är inte småsaker! Jag tänker på tsaren som lät sticka ut ögonen på sina fångar, som du säkert har hört, och som skickade dem tillbaka till deras hembygd i stora skaror, under ledning av enögda. Dessa ledare blev småningom också blinda, av trötthet. En vacker färgplansch för att visa vad vi egentligen utträttat här, mycket vackrare än propagandans små teckningar. När jag tänker på att hela mitt liv har gått till att söka friheten! ... Och vem är väl fri här? Varken Internationals folk eller folket eller jag eller de andra! Folket har visserligen alltid möjligheten att låta döda sig.

Och det är ju alltid något ...'

'Pierre, har du så lite tillförsikt?'

'Jag tror på vad jag själv gör. På det som jag gör. När jag...'

Han avbryter sig. Men Kleins blodiga ansikte och hans vita ögon står emellan oss. 'Det som man gör när man vet att man snart blir tvungen att upphöra med att göra nånting alls ...'

Han funderar en stund och fortsätter bittert:

'Att tjäna, det är en sak som jag alltid har avskytt ...

Och vem har tjänat här mera än jag och trognare än jag...? I många år — många, många år — längtade jag efter makt, och nu kan jag inte ens svepa mitt liv i den. Klein var, som du kanske vet, i Moskva när Lenin dog. Du vet kanske också att Lenin hade skrivit en artikel för att försvara Trotskij som skulle publiceras i ... Pravda, tror jag det var. Hans hustru gick själv med den till tidningen. Följande morgon gav hon honom tidningarna, men då kunde han knappast röra sig längre. ”Slå upp den!” Han såg att hans artikel inte var publicerad. Han var så hes att man inte kunde uppfatta vad han sa. Hans blick blev så intensiv att alla tittade i samma riktning som han, och de såg att han tittade på sin vänstra hand. Han hade lagt den på lakanen, med utsträckta fingrar och handflatan uppåt, så här. Man såg att han försökte ta tidningen, men han kunde inte ...'

Med en häftig rörelse öppnar han högra handen och rätar ut fingrarna, och medan han fortsätter att tala böjer han långsamt fingrarna mot handflatan och tittar på dem.

'Medan hans högra hand fortfarande var orörlig, började han sluta den vänstra, som när en spindel drar in benen ...

Kort därpå var han död ...

Ja, ”som en spindel”, sa Klein ... Och sedan han berättade det här för mig har jag aldrig kunnat glömma denna hand, inte heller hans artiklar ... som refuserades ...'

'Men Klein var ju trotskist. Ska jag inte gå och hämta kinin?'

'Min far brukade säga: ”Man ska aldrig släppa taget om jorden”. Han hade läst det nånstans. Han sa också att man måste vara fäst vid sig själv, han var inte av protestantiskt ursprung förgäves. Fäst! Den lilla ceremoni under vilken man fäste en levande vid en död kallades ... republikanskt äktenskap, inte sant? Och jag tänkte faktiskt att det ännu skulle finnas lite frihet i det ... Men han berättade för mig...'

'Vem?'

'Klein, naturligtvis! Han berättade att i en stad, jag vet inte vilken, där kosackerna var tvungna att företa utrensningar bland befolkningen, satt en av dessa idioter drygt tjugo sekunder med sabeln lyft över huvudet utan att göra nånting. ”Nå, sätt igång!” ropar Klein. — ”Jag kan inte.” sa kosacken. ”Jag tycker synd om dem. Det tar lite tid ...”'

Han tittar upp och betraktar mig med ovanlig hårdhet i blicken.

'Vem skulle ha gått med på att göra det som jag gör här? Men vad har det för betydelse? Klein med djupa sår över hela kroppen, med munnen uppslitsad med sabel eller rakkniv och hängande läpp ... Ingenting för mig, ingenting för de andra ... För att inte tala om kvinnorna, såna som vi såg nyss där borta, som bara kan gnida sina huvuden i förtvivlan mot såren ... Vem där? Javisst, låt honom komma in.'

Det är propagandans ordonnans som kommer med ett meddelande från Nikolajev. De kantonesiska trupperna som hade företagit en omgruppering efter nederlaget vid Chow-chow har återigen blivit slagna av Cheng Tiung-ming, och sjumannakommittén vädjar om brådskande hjälp av Röda armén. Garin tar fram ett vitt papper, skriver ett enda ord: DEKRETET, undertecknar och ger ordonnansen papperet.

'För det här till kommittén.'

'Tror du inte att de blir desperata?'

'Det behöver vi inte frukta längre. Jag har nog av alla diskussioner. Jag är utled på deras feghet, på deras förbannade strävan att aldrig kompromettera sig slutgiltigt. De vet att de aldrig kan återkalla dekretet när det en gång är utfärdat, folket tänker bara på Hongkong (för att inte tala om oss). Och om de inte är nöjda ...'

'Vad händer då?'

'Då har vi fortfarande alla de avdelningar som vi nu har beväpnat, och med dem kan vi vid behov hålla Tang och hans likar i schack. Nu har jag faktiskt nog av det här!'

'Men om Röda armén blir slagen?'

'Den blir inte slagen.'

'Men om?'

'När man spelar kan man förlora. Men den här gången kommer vi inte att förlora.'

Och när jag ger mig iväg för att hämta kininet hör jag hur han mumlar mellan tänderna:

'Det finns i alla fall nånting som är betydelsefullt i livet, och det är att inte bli besegrad ...'

Tre dagar senare

Garin och jag kommer till hans hus för att äta lunch. Vi hör fyra revolverskott, soldaten som sitter bredvid chauffören reser sig. Jag tittar ut och drar genast in huvudet igen, en femte kula slår mot bildörren. Det är på vår bil som de skjuter. Soldaten besvarar elden. Ett tjugotal män tar till flykten med fladdrande ärmar. Två män ligger utsträckta på marken. Den ene är en man som soldaten har träffat av misstag, den andre mannen med pistolen. En parabellum har fallit ur handen på honom och glänser i solen.

Soldaten stiger ur bilen och går fram till honom. 'Död', ropar han. Han böjer sig inte ens ner. Han ropar och ber om bärare och en bår för att transportera den andre kinesen som är sårad i magen till sjukhuset ... Med en knyck kör bilen över tröskeln.

'Det var en tapper karl', säger Garin när han stiger ut. 'Han skulle ha kunnat ta till flykten. Men han upphörde att skjuta först när han föll ...'

När han stiger ur bilen gör han nästan helomvändning, och jag ser att hans vänstra arm är blodig.

'Men...'

'Det är ingenting. Benet är inte träffat. Och kulan gick rätt igenom. De misslyckades, alltså!'

Jag ser faktiskt två kulhål i hans jacka.

'Jag hade handen på ryggstödet till framsätet. Det förargliga är att jag blöder som en stucken gris. Kan du gå och hämta Myrov?'

'Naturligtvis. Var bor han?'

'Chauffören vet.'

Medan chauffören vänder bilen för att komma ut gatan, säger Garin mellan tänderna:

'Det var kanske synd ...'

Jag återvänder tillsammans med Myrov. Denne magre, blonde läkare med hästansikte som endast talar ryska flytande sitter tyst, och jag säger inte heller nånting. För att kunna köra in

på gården måste chauffören skingra en hop småpojkar som har samlats kring den döde.

Garin sitter i sitt rum. Jag stannar i det lilla yttre rummet och väntar ...

En kvart senare följer han Myrov ut med armen i band, kommer tillbaka, lägger sig med en liten grimas mittemot mig på den svarta träsängen, vänder på sig, försöker hitta en bekväm ställning, kryper ihop. När han ligger så där utom ljuscirkeln ser jag bara de hårda linjerna i hans ansikte, ögonbrynens nästan raka streck, den smala näsryggen på vilken ljuset faller, den rörliga munnen som drar sig mot hakan när han talar.

'Han börjar faktiskt irritera mig!'

'Vem? Myrov? Säger han att det är allvarligt?'

'Det här? (Han visar på armen). Den ger jag tusan. Nej, han säger att jag måste — att jag absolut måste resa härifrån.'

Han sluter ögonen.

'Och det värsta i hela historien är att jag misstänker att han har rätt.'

'Varför stannar du i så fall?'

'Det är mycket invecklat. Å, herregud, så man ligger obekvämt i den här fältsängen!'

Han stiger upp och sätter sig igen med hakan lutad mot högra handen, armbågen på knäet och krökt rygg. Han funderar.

'På senare tider har jag ofta sett mig tvungen att grubbla på mitt liv. Jag funderade på det här nyss. När Myrov försökte leka augur. Det hade ju så lätt kunnat hända att han inte hade bommat ... Mitt liv, ser du, är ett mycket kraftigt affirmativ, men när jag tänker på det så här, finns det en bild, ett minne, som alltid återkommer ...'

'Ja, det berättade du på sjukhuset.'

'Nej, nu tänker jag inte längre på rättegången. Och det som jag nu talar om är inte en sak som jag tänker på, det är en minnesbild som är starkare än minnet. Det var under kriget, bakom stridslinjen. Ett femtital man från vår bataljon instängda i en stor sal som får sitt ljus genom ett litet gallerförsatt fönster. Det ligger regn i luften. Karlarna har nyss tänt några ljus som de har stulit i en närbelägen kyrka. En av dem som har klätt ut sig till präst officierar vid ett altare som de har byggt upp av ammunitionslådor och klätt över med skjortor. Framför honom står en kuslig procession. En man i frack med en stor pappersblomma i knappålet, en brud som stöds av två kvinnor som ser ut att komma från ett marknadsgyckel och andra groteska gestalter i halvdunklet. Klockan är fem, vaxljusen ger endast ett svagt ljus. ”Håll stadigt i henne så att hon inte svimmar, den lilla sötnosen”, hör jag dem säga. Bruden är en ung soldat som korn till bataljonen föregående dag, Gud vet varifrån, och som skröt med att han skulle köra bajonetten genom kroppen på den förste som förgick sig mot honom. De två karnevalskvinnorna håller stadigt i honom, han kan inte röra en fena, hans ögon är halvslutna, av allt att döma är han halvt medvetslös. Prästen ersätts av mären, och sedan släcks ljusen och jag ser bara ryggar som höjer sig ur mörkret närmast golvet. Den unge soldaten vrålar. De våldtar honom naturligtvis, tills de fått nog. Och de är många. Ja, det är en syn som har förföljt mig en tid ... Inte för slutskedets skull, det behöver du inte tro, men för den gräsliga, parodiska inledningen ...'

Han avbryter sig igen och funderar.

'För övrigt är den här historien inte utan samband med de intryck som jag fick under rättegången ... Egentligen en ganska långsökt idéassociation ...'

Han knycker på huvudet för att kasta håret ur pannan, reser sig och ruskar på sig. Säkerhetsnålen som fäster hans mitella går upp och armen faller ner. Han biter sig i läppen. Medan jag letar efter säkerhetsnålen på golvet säger han långsamt:

'Man måste vara på sin vakt. När min verksamhet börjar dra sig undan mig, när jag börjar skilja mig från den, är det detsamma som att förlora blod ... Förr i världen, när jag inte utträttade nånting, frågade jag mig vad livet var värt. Och nu vet jag att det är mera värt än ...'

Han avslutar inte meningen. Jag tittar upp och räcker honom säkerhetsnålen. Slutet på meningen är ett spänt leende som uttrycker stolthet och samtidigt ett slags groll ... Så snart våra blickar möts, återtar han, som om han hade återkallats till verkligheten:

'Vart hade jag kommit?'

Jag funderar också.

'Du sa att du nu på senare tider ofta hade börjat grubbla på ditt liv, liksom tidigare ...'

'Javisst! Det var så här ...'

Han avbryter sig igen, han tycks inte finna det uttryck som han söker.

'Det är alltid svårt att prata om såna här saker. Men låt oss se ... Du tror väl inte att jag gjorde mig några illusioner om den stora saken när jag gav barnmorskorna pengar, men ändå visste jag att risken var stor, och jag fortsatte fast jag blev varnad. Nåväl. När jag förlorade min förmögenhet lät jag mig nästan övermannas av det system som hade utarmat mig, och min fattigdom bidrog i inte ringa mån till att jag reste hit. Min verksamhet gör mig likgiltig för allt som inte hör till den, först och främst resultaten av den. Den omständigheten att det föll sig så naturligt för mig att sluta mig till revolutionen beror på att dess resultat ännu är så avlägsna och att de ständigt förändras. I grund och botten är jag spelare. Och som alla spelare tänker jag bara på mitt spel, jag tänker envist och intensivt på det. Jag spelar i dag med större insatser än någonsin tidigare, och jag har lärt mig att spela, men det är alltså samma spel. Och jag känner så väl till det, det finns i mitt liv en viss rytm, ett personligt öde om du så vill, som jag inte kan undfly. Jag fäster mig vid allt som ger detta öde styrka ...

(Jag har också lärt mig att ett liv inte är värt någonting, men att ingenting är så värdefullt som livet ...) Sedan några dagar har jag det intrycket att jag kanske glömmer det som är viktigast, att det finns annat som är under förberedelse ... Jag förutsåg också både rättegången och bankrutten, men på ett mera obestämt sätt ... Men, herregud, om det är så att vi måste kuva Hongkong, skulle jag gärna ...'

Han avbryter sig, rätar plötsligt upp sig med en grimas och mumlar: 'Nej, allt det där är ju bara...!' och beställer in de senaste rapporterna.

Följande dag

DEKRETET ÄR UTFÄRDAT. Vi lät genast underrätta våra underavdelningar i Hongkong. Och de röda förtrupperna som låg sexti kilometer bakom fronten har fått order att sluta upp i stridslinjen. Nu finns det bara Cheng Tiung-ming mellan oss och makten.

Den 15 augusti

En helgdag i Frankrike ... Förr i världen deltog man i festligheterna i katedralen. I dag är

katedralen förvandlad till en tillflyktsort som bevakas av röda soldater. Borodin har utfärdat en förordning att alla religiösa byggnader skall konfiskeras för statens räkning. Här får man bevittna en fattigdom och ett elände som inte kan jämföras med någonting man har sett i Europa, eländet hos ett djur som plågas av en hudsjukdom och som tittar på en med ögon som varken vädjar eller hatar, slappa och förlorade ögon. Inför dessa människor grips jag av en primitiv känsla, djurisk liksom hela detta skådespel, en känsla som är sammansatt av skam, förfäran och den klandervärda glädjen över att inte vara som de. Medlidandet inställer sig först när jag inte längre ser dessa utmärglade gestalter, dessa lemmar som liknar alrunor, dessa trasor, dessa knytnävsstora skoryor på den grönaktiga huden, dessa redan beslöjade och matta ögon utan något mänskligt i blicken — när de inte är slutna ...

När jag får tillfälle, talar jag om saken med Garin. 'Du vänjer dig småningom', svarar han. 'Minnet av en viss grad av elände sätter de mänskliga förhållandena på sin plats, precis som tanken på döden. Det bästa hos Hong kommer sig just av detta. Och detsamma var det troligen med modet hos den där karlen som försökte skjuta mig ...

De som har hamnat alltför djupt ner i eländet kan aldrig ta sig upp igen, de upplöser sig i det, som om de hade insjuknat i spetälska. Men de andra är de bästa verktygen för en viss typ av uppgifter — sekundära, om du så vill — om också inte alltid de pålitligaste. De har mod, ingen tanke på sin värdighet, och de hatar ...

Du kommer mig att tänka på några ord som tillskrivs Lenin, och som Hong lät tatuera på sin arm i engelsk översättning: "Skulle vi kunna överta en värld som inte har förblött?" Först beundrade han detta yttrande fantastiskt, men på senare tider greps han av ett lika fantastiskt hat till det. Jag tror att det var för hatets skull som han behöll tatueringen ...'

'Och för att man inte kan avlägsna tatueringar.'

'Å, han skulle ha bränt bort den ... Han är en gosse som hatar intensivt när han hatar.'

'Hatade.'

Han tittar allvarligt på mig.

'Just det, hatade ...'

Och efter en stund tillfogar han, medan han uppmärksamt betraktar en palm som skymmer för fönstret:

'Ar det sant att till och med hoppet hade den där färgen i Lenins ögon? ...'

Jag tittar på honom, hans profil skymtar svart i mörkret. När man ser honom så här har han inte förändrats. Och denna profil som påminner om den jag såg när jag kom hit, för snart två månader sen, ger hela sin kraft åt förändringen i hans röst. Alltsedan jag besökte honom på sjukhuset tycks han dra sig ifrån sin verksamhet, låta den fjärma sig från honom tillsammans med hans hälsa, med vissheten om att leva. Några ord som han har yttrat ekar ännu inom mig: 'Minnet av en viss grad av elände sätter de mänskliga angelägenheterna på sin rätta plats, liksom tanken på döden ...' Döden använder han ofta som jämförelseobjekt nuförtiden ...

Chefen för propagandakommissariatets filmdetalj stiger in.

'Kommissarie, de nya filmprojektorerna har kommit från Vladivostok. Och våra filmer är färdiga. Vill ni se dem?'

Beslutsamhet och hårdhet avspeglas genast i Garins drag när han får detta meddelande. Och han talar nästan i den gamla välkända tonen när han säger:

'Bra, vi går.'

Den 17 augusti

Den Röda arméns förtrupper har slagit en del av de fientliga styrkorna framför Waichow. Vi har återtagit staden, och två kanoner, kulsprutor, traktorer och ett stort antal fångar har fallit i våra händer. Tre tillfångatagna engelsmän som tjänstgjorde som officerare hos Cheng har redan avsänts till Kanton. Ett antal hus som tillhörde dem av stadens ledande män som underhöll vänskapliga förbindelser med de fientliga officerarna har satts i brand.

Cheng grupperar om sin armé, och inom en vecka kommer den avgörande striden att utkämpas. Allt som står till propagandans disposition har nu satts in i kampen. Ledarna för de olika skråna har fått order att sätta sina män i arbete med att klistra upp våra affischer och man ser affischer överallt, på taken av korrugerad plåt, på vinhandlarnas speglar, i alla barer, på de kommunala fortskaffningsmedlen, på rickshorna, på annonspelarna på torgen, på broarnas räcken, hos alla köpmän. De sitter fastklistrade i barberarstugorna, utbredda på bambumattorna hos lyktförsäljarna, på vitrinerna i basarerna, vikta i solfjädersform i restaurangernas fönster, fästa med limremсор på bilarna i garagen. Det är en lek som hela staden roar sig med, och överallt ser man dessa affischer, lika talrika som tidningarna i Europa, på mornarna i rätt litet format i händerna på människorna på gatan, med bilderna av stiliga segrande kadetterna och deras kantonesiska soldater som omvärvda av ljusstrålar tittar efter flyende bleka engelsmän och gröna kineser, och under detta en mindre bild med en student, en bonde, en arbetare, en kvinna och en soldat som håller varandra i händerna.

Efter siestan kan man konstatera att glädjen har efterträtts av entusiasm. Slarvigt klädda soldater drar jublande genom gatorna, hela stadens befolkning är utom sig av glädje, en tät folkmassa tågar fram längs kajen, långsamt, allvarligt, uppfylld av tyst triumf och förväntningar. Processioner drar förbi till musik av flöjter och gonggonger och bärande på stora plakat, följda av stora skaror av barn. Studenter tågar fram i ordnade led, viftande med små vita flaggor som uppenbarar sig och försvinner igen som skummet på vågkammarna över den tätt sammanträngda massan av vita mantlar och vita kostymer. Den tunga och kompakta folkmassan rör sig långsamt och tyst, den öppnar sig för processionerna och lämnar efter dem ett tveksamt kölvatten ur vilket solhjälmor och halmhattar höjer sig, svängda av uppräckta händer. Våra affischer på husväggarna och de i all hast målade väldiga skyltarna uppe på taken skildrar segern i bilder. Himlen är vit och molnen ligger lågt, i den kvava hettan rör sig processionen som om den var på väg till ett tempel. Efter den kommer ett stort antal gamla kinesiskor med svarta knyten på ryggen i vilka halvsovande barn med fladdrande hårtofsar ligger. Ett avlägset buller av gonggonger, ryska smällare och olika instrument stiger upp från marken tillsammans med det dämpade ljudet av steg och klappret av otaliga träskor. Det skarpa dammet dansar i manshöjd och sätter sig i halsen på en för att sedan sprida sig i täta moln till de folktomma tvärgatorna där man endast ser några försenade skynda fram, generade över sina nyårskläder. Fönsterluckorna framför nästan alla butiker står på glänt eller är helt stängda, som alltid på stora festdagar.

Aldrig har jag lika starkt som i dag upplevt den isolering som Garin talade om, vår oändliga ensamhet, det avstånd som skiljer oss från allt som driver denna folkmassa, till och med från dess entusiasm...

*

Följande dag

Garin återvände rasande från ett besök hos Borodin.

'Jag vill inte säga att det skulle vara orätt av honom att begagna sig av Kleins död, precis som han begagnar sig av allt annat. Men det som var så idiotiskt, det som gjorde mig rasande, det var hans krav att jag skulle tala vid hans grav. Det fanns hur många talare som helst. Men nej! Han domineras nu igen av den där outhärdliga bolsjevistiska mentaliteten, av deras enfaldiga sätt att överdriva disciplinens betydelse. Nåja, det må vara hans sak. Men jag slängde inte ifrån mig Europa som ett gammalt lapptäcke för att sluta här som en ny Rebecchi, jag har inte kommit hit för att lära vare sig andra eller mig själv att lyda. "När man ägnar sig åt revolutionens sak, finns det inga halvmesyurer!" Nej, gosse lille, det finns halvmesyurer överallt där det finns människor och inte bara maskiner ... Han vill tillverka revolutionärer på samma sätt som Ford tillverkar bilar! Det kommer att sluta illa, och det mycket snart. I hans rufsiga mongolhuvud kämpar bolsjeviken mot juden, och så mycket värre för Internationalen om det blir bolsjeviken som hemför segern ...'

Det där är bara svepskäl. Det är inte den verkliga orsaken till brytningen.

För det första finns det en annan. Det var Borodin som lät avrätta Hong. Garin ville rädda honom, tror jag. Trots mordet på gisslan (som för övrigt inte tycks ha varit iscensatt av honom). Därför att han trodde att man trots allt ännu kunde ha nytta av Hong, därför att det mellan Garin och hans män existerar ett nästan feodalt band. Och kanske därför att han var övertygad om att Hong till slut skulle ställa sig på hans sida i fall av behov — mot Borodin. Vilket Borodin av allt att döma också hade klart för sig ...

Garin tror bara på energin. Han är inte marxist, men han betraktar inte alls marxismen som någon 'vetenskaplig socialism', utan helt enkelt som en metod att organisera arbetarklassens lidelser, ett medel att rekrytera stöttrupper bland arbetarna. Borodin bygger tålmodigt upp bottenvåningen i en kommunistisk byggnad. Han förebrår Garin dennes brist på perspektiv, att han inte vet vart han är på väg, att han endast hemför sina segrar av en slump — så lysande, så oundgängliga dessa segrar än är. Till och med i dag tillhör Garin i hans ögon det förgångna.

Garin vill inte alls förneka att Borodin arbetar enligt ett perspektiv, men han anser att hans perspektiv är falska, att hans sätt att stirra sig blind på kommunismen kommer att göra honom till fiende med Kuomintang's högerflygel som är långt starkare än Cheng-Dai någonsin var, och att denna högerflygel sedan kommer att krossa arbetarmiliserna.

Och han upptäcker (visserligen alltför sent ...) att kommunismen, liksom alla mäktiga doktriner, i själva verket är ett frimureri. Att Borodin i den heliga disciplinens namn inte skulle tveka att göra sig av med Garin så snart han inte längre betraktar honom som outhärdlig, och ersätta honom med någon som kanske är mindre effektiv men har lättare för att lyda.

*

Så snart det blev bekant i Hongkong att dekretet hade utfärdats, samlades engelsmännen på stora teatern och telegraferade ännu en gång till London för att be om avsändandet av en engelsk armé. Men svaret kom, också telegrafiskt: engelska regeringen motsätter sig varje form av militär intervention.

*

Förhöret med de engelska officerarna spelades in på grammofonskivor, och dessa skivor skickades i stort antal till partiets underavdelningar. Men alla dessa officerare förnekade

bestämt att de hade bekämpat oss enligt instruktioner från sin regering, och därför måste denna del av förhöret uteslutas från skivorna. Vi måste sålunda låta tillverka mycket instruktivare skivor. Garin säger att man kan betvivla uppgifterna i en tidningsartikel. Men att man inte betvivlar sanningshalten i ett ljud eller en bild, och man inte kan besvara en propaganda som drivs med hjälp av grammofoner och filmer annat än med grammofoner och filmer, vilket än så länge är omöjligt för den fientliga, till och med för den engelska propagandan.

*

'Han utträttar fina saker före sin avresa ...' sade Nikolajev i morse till mig. Med 'han' menade han Garin.

'Före sin avresa?'

'Ja, jag tror att resan verkligen blir av den här gången.' 'Det har man hört varje vecka.'

'Ja, ja, men den här gången far han faktiskt, du får se. Han har fattat sitt beslut. Om engelsmännen hade skickat trupper, tror jag att han hade stannat, men nu vet han vad London har svarat. Jag tror att han bara väntar på utgången av följande slag ... Myrov säger att han knappast kommer så långt som till Ceylon.'

'Varför?'

'Det är slut med honom, helt enkelt.'

'Det kan man inte alltid avgöra ...'

'Det är inte man som säger det här, det är Myrov.' 'Han kan missta sig.'

'Det lär inte bara vara dysenteri och sumpfeber. De här tropiska sjukdomarna är sannerligen inte att leka med. När man har fått dem, måste man sköta sig. Om inte, får man skylla sig själv... Och förresten är den här saken så gott som avgjord...

'Inte för honom!'

'Hans tid är ute. Folk av hans typ har haft sin stora betydelse, det medges, men nu är Röda armén färdig. Hongkong kommer att vara slutgiltigt krossat om några dagar, och nu behövs det folk som har större förmåga än han att glömma sig själva. Jag hyser inga fientliga känslor mot honom, tro mig. Att arbeta under honom eller nån annan kan gå på ett ut ... Men man kan inte komma ifrån att han har fördomar. Jag förebrår honom inte, långt ifrån, men så är det.'

Han ler ett skevt leende och kisar med ögonen.

'Mänsklig, alldeles för mänsklig, som Borodin säger. Men det är resultatet av tropiska sjukdomar.'

Jag tänker på förhöret med Ling, på de protester från Garins sida som Borodin kallar fördomar ...

Han står tyst ett ögonblick, och sedan petar han mig i bröstet med pekfingeret och fortsätter: 'Han är inte kommunist, det är hela saken. Jag ger tusan i det, men hur som helst måste man medge att Borodin är logisk. Det finns ingen plats inom kommunismen för den som i första hand vill ... vara sig själv, existera skild från de andra ...'

'Motsätter sig kommunismen ett individuellt samvete?' 'Den fordrar mer än så ... Individualismen är en borgerlig sjukdom ...'

'Men vi som arbetar inom propagandan har utan tvivel sett att Garin har rätt. Om vi här kastar individualismen över bord, är det detsamma som att bereda sig på att bli besegrad. Och alla som samarbetar med oss, både ryssar och icke-ryssar (möjligen med undantag för Borodin) är lika stora individualister som han!'

'Du vet ju att det har uppstått allvarliga meningsskiljaktigheter mellan Borodin och Garin? Och när jag säger allvarliga så menar jag faktiskt allvarliga! Och Borodin...'

Han stoppar händerna i fickorna och småler, inte utan en viss fientlighet.

'Det skulle finnas en hel del att säga om honom ...'

'Om kommunisterna av den romerska typen, om jag törs använda det uttrycket, jag menar de som sitter i Moskva och försvarar revolutionens framgångar, inte vill acceptera revolutionärer av den ... hur skall jag säga, av erövrar- typen, de som just håller på att spela dem Kina i händerna, ja i så fall är de ...'

'Erövrartypen? Han skulle nog inte finna ditt uttryck så angenämt, din vän Garin ...'

'... på ett farligt sätt begränsa ...'

'Men det har inte så stor betydelse. Du begriper ingenting av det här. Vare sig Borodin har rätt eller inte, spelar han här ut det som kan sägas motsvara proletarietet, i den mån han kan. Han tjänar i första hand detta proletariat, denna kärna som måste bli medveten om sig själv, svälla ut och förstärkas för att kunna gripa makten. Borodin hör till 'den typen av rorsmän som ...'

'Det är Garin också. Han tror inte att han har genomfört den här revolutionen ensam!'

'Men Borodin känner sin båt och Garin känner inte sin. Eller som Borodin säger: "Han har ingen kompassnål." 'Förutom revolutionen.'

'Du pratar som du har förstånd till. Revolutionen är en riktlinje bara så länge den inte är genomförd. Om inte, är det ingen revolution, den är bara en simpel statskupp, ett pronunciamiento. Det finns ögonblick då jag frågar mig om han inte kommer att sluta som fascist ... Känner du Pareto?'

'Nej.' 'Han borde känna honom ...'

'Du glömmet bara en sak, och det är att om hans positiva känslor är sådana som du har beskrivit dem (vilket är fel), så måste du åtminstone medge att hans negativa känslor är tydliga och klara. Hans hat till bourgeoisien och allt som den representerar är orubbligt. Och de negativa känslorna är ingen betydelselös faktor.'

'Ja, ja, en vit general — på vänsterkanten. Allt det där går nog bra så länge han står inför en fiende som är gemensam för oss alla, England. (Det är ingen tillfällighet att han leder Kuomintangs propaganda). Men sedan? När det gäller att organisera staten och det går i kommunistisk riktning, är han helt enkelt tvungen att gå på samma linje som Borodin. Om han däremot inriktar sig på demokratin — vilket skulle förvåna mig, därför att han avskyr männen inom Koumintang — är det slut med honom. Han har nog ingen lust att tillbringa sitt liv med att bedriva kinesisk korridorpolitik, och han kart inte syfta till diktaturen. Det kan han aldrig lyckas med därför att han inte är kines. Alltså är det under alla omständigheter bäst att han återvänder till Europa och dör hedrad och i fred och ro. Givetvis kan kommunismen använda revolutionärer av den här typen (när allt kommer omkring räknas han här som "specialist"), men i så fall måste de stödas av två beslutsamma tjekister. Beslutsamma. Vad betyder den här polisen med begränsade befogenheter? Borodin, Garin, allt det där ...'

Med en slapp gest visar han hur man blandar två vätskor. Så länge jag har känt Garin har olika logiker försökt förutspå hans framtid ... Nikolajev fortsätter:

'Och Borodin, han kommer att sluta precis på samma sätt som din vän. Det individuella samvetet, ser du, det är ledarnas sjukdom. Det som vi har det största behovet av här, det är en riktig tjeka ...

*

Klockan 10

Vattenskvallp, ljudet av djonker som stöter mot varandra. Månen som döljs bakom taket ger den ljumma luften liv, det är absolut lugnt. På verandan står två resväskor lutade mot väggen, Garin har beslutat att resa i morgon bitti. Han har länge suttit med hängande armar och fjärrskådande blick och grubblat. När jag stiger upp för att ta en rödkrita och göra anteckningar i Gazette de Canton som jag just har läst, vaknar han ur sin dvala.

'Jag satt här och funderade på min fars ord: ”Man får aldrig släppa taget om jorden.” Att leva i en orimlig värld, eller att leva i en annan ... Det finns ingen styrka, inte ens något verkligt liv om man inte är säker på världens fåfänglighet, om man inte förföljs av tanken på den.'

Jag vet att själva innebörden av hans liv är intimt förenad med denna tanke, att det är ur denna djupa känsla för alltings orimlighet som han hämtar sin styrka. Om inte världen vore orimlig, skulle hela hans liv upplösas i fåfänga gester, inte beroende på den nödvändiga fåfänglighet som i grund och botten hänför honom, utan på en förtvivlad fåfänga. Detta är också orsaken till att han känner ett så starkt behov av att påtvinga andra sina åsikter. Men i natt reser sig allt inom mig till motstånd mot honom. Jag kämpar mot hans sanning som stiger upp inom mig och som får en dyster bekräftelse av hans snart infallande död. Det som jag nu erfar är inte så mycket en protest som en revolt ... Han väntar på mitt svar, som om han var en fiende.

'Det som du nu säger är kanske sant. Men ditt sätt att säga det är tillräckligt för att göra det falskt, absolut falskt. Om detta verkliga liv står i motsatsförhållande till ... det andra, så är det inte så här, inte på detta sätt som är fullt av begär och agg.'

'Vad för ett agg?'

'Det finns mycket här som kan binda en man som du som har bakom sig sådana bevis på styrka som du. Det räcker för att ...'

'Att inneha bevisen för sin styrka är ännu värre ...' 'Det räcker för att binda honom för hela hans liv, för ...'

'Jag räknar med att du kan belysa dina ord med ett exempel.'

Han svarar med nästan hatfylld ironi. Vi tiger båda två. Plötsligt får jag lust att säga nånting som närmar oss till varandra, liksom ett barn som grips av onda aningar är jag rädd för att se denna vår vänskap ta slut, för att på detta sätt skiljas från en man som jag har hyst så stor vänskap för, som jag fortfarande betraktar som min vän trots allt vad han säger, en man som snart kommer att dö ...

Men också den här gången är han starkare än jag. Han lägger högra handen på min arm, och säger långsamt och vänligt:

'Nej, hör på nu. Jag försöker inte få rätt. Jag försöker inte heller övertyga dig. Jag är helt enkelt lojal med hänsyn till mig själv. Jag har sett många människor lida, otaliga människor. Ibland på ett föraktligt sätt. Ibland på ett ohyggligt sätt. Jag är inte någon känslig människa,

men ibland har det hänt mig att jag har gripits av ett oändligt medlidande, ett medlidande som snör ihop strupen på en. Men sedan, när jag återigen har varit ensam med mig själv, har detta medlidande till slut alltid upplösts i intet. Lidandena förstärker livets orimlighet, de hotar det inte, de gör det löjligt. Kleins liv framkallar ibland hos mig nånting som ... som ...'

Hans tvekan kommer sig inte av att han söker det rätta ordet, den är snarare uttryck för ett slags förlägenhet. Men han tittar mig i ögonen och fortsätter: 'Nå, nu räcker det, som ett visst slags skratt. Fattar du? Det finns inte någon djupt liggande jämförelse för dem för vilka livet saknar mening. Muromgårdade liv. Världen återspeglas grimaserande i dem, som i lustiga huset. Kanske livet där visar sin verkliga aspekt, men det betyder ingenting, ty denna aspekt kan ingen, ingen, hör du, uthärda! Man kan leva och acceptera det orimliga, men man kan inte leva i det orimliga. Människor som vill "släppa greppet om jorden" märker att den klibbar vid deras fingrar. Man undflyr den inte, man finner den inte med flit ...'

Han slår sig på knäet med knuten näve.

'Man försvarar sig bara genom att skapa. Borodin säger att det som byggs upp av män som jag inte kan vara varaktigt. Liksom det som byggs upp av män som han! ... Å, så gärna jag ville se detta Kina om fem år!

Varaktigheten! Det är om den som det hela rör sig!' Vi tiger båda två.

'Varför har du inte rest tidigare?'

'Varför skulle man resa så länge det finns andra möjligheter?'

'Av försiktighetsskäl ...'

Han rycker på axlarna, och efter en stund säger han:

'Man lever inte enligt vad man tänker om sitt liv ...'

Ny tystnad.

'Och djuret klamrar sig fast, det är väl naturligt!'

Han tiger: Ett egendomligt, avlägset, odefinierbart ljud, dämpat och från ett håll som man inte kan precisera, når våra öron ... Han lyssnar, han också. Sedan hör vi ett mjukt knastrande av gummidäck i gruset, en cyklist har kört in på gården. Ljudet av steg som närmar sig blir allt tydligare. Boyen visar in en ordonnans som räcker fram två kuvert.

Garin öppnar det första och ger det åt mig: Alla Cheng Tiung-mings trupper och de förband av Röda armén som har kommit fram till fronten är engagerade i strid. Det avgörande slaget har börjat.

Medan jag läser sprättar han upp det andra kuvertet, rycker på axlarna, knycklar ihop meddelandet till en boll och slänger den ifrån sig. 'Det där bryr jag mig inte om. Vid det här laget är det mig likgiltigt. Låt dem ordna det bäst de vill. Allt det där ...'

Sekreteraren avlägsnar sig. Vi hör hans steg tona bort, järngrinden som stängs. Men Garin har ryckt upp sig, han står vid fönstret och ropar.

Grinden gnisslar igen. Sekreteraren återvänder. Han ställer sig under fönstret och säger någonting åt Garin, men denne hostar och jag kan inte urskilja hans ord.

Sekreteraren går igen mot grinden. Garin går av och an i rummet, man ser att han är rasande.

'Vad står på?'

'Ingenting.'

All right, det ser man tydligt. Han plockar upp pappersbollen, viker upp den, slätar ut den med högra handen, inte utan möda, den sårade vänstra armen generar honom. Sedan vänder han sig till mig.

'Vi går ner.'

Han mumlar någonting när han lämnar rummet — är det avsett för honom själv eller för mig? 'En kupp som kan göra slut på tiotusen man!' Eftersom jag inte frågar nånting, beslutar han sig till slut för en förklaring:

'Två av våra män, båda agenter i propagandans tjänst, blev tagna just som de närmade sig en brunn som användes av våra trupper, med blåsyra i fickan. Dubbelagenter. De kunde inte förklara sin närvaro. De har ingenting berättat, ingenting medgett. Och Nikolajev säger att han återupptar förhören i morgon!'

Chauffören sover, varför han själv sätter sig vid ratten och kör iväg i högsta fart. Han säger inte ett ord. Han kan bara använda högra handen för att hålla ratten, och två gånger är vi på ett hår när att köra in i ett hus. Han saktar farten och överlämnar ratten åt mig, och sedan sitter han orörlig med huvudet nerdraget mellan axlarna — fläckarna på hans kinder som är mera insjunkna än någonsin framträder när vi kör förbi en gatlykta och försvinner lika fort igen — han tycks ha glömt ...

I säkerhetspolisens korridorer passerar vi förbi samma stora skära affischer som skymtade på väggarna när vi nyss åkte genom staden. Det är dekretet som har affischerats genom vår försorg.

När vi anländer, föregångna av det taktfasta och militäriska klappret av våra klackar, sitter Nikolajev vid sitt skrivbord med ett välvilligt småleende på läpparna. Han lutar sig mot skrivstolens ryggstöd, och hans ljusa grisögon är fästa på fångarna. Båda är klädda i blå bomullskläder, som hamnarbetare. Den ene har smala svarta, hängande mustascher, och den andre är en gammal man med snaggat hår och klotrunt huvud som livas av ett par glänsande ögon.

De börjar bli välbekanta, dessa nattliga stunder på propagandan och säkerhetspolisen, tystnaden, lukten av heliga blommor, bensin och lera i den ljumma natten, våra spända, trötta ansikten, ögonlocken som man knappt orkar lyfta, de krökta ryggarna, de slappa läpparna — och i munnen denna kväljande smak av gårdagens berusning.

'Något nytt från striderna?' frågar Garin när han stiger in.

'Ingenting, de fortsätter ...'

'Och dina gubbar?'

'Du har sett rapporten, min vän. Det är allt vad jag vet. Åtminstone tills vidare. Omöjligt att få ett ord ur dem. Men det kommer väl småningom ...'

'Vem har gått i god för dem?'

'Nr 72, enligt rapporten.'

'Det måste kontrolleras! Om det stämmer ska nr 72 tas ur tjänst, utan dröjsmål ställas inför specialdomstolen och avrättas.'

'Du vet kanske att han är en av de allra bästa agenterna.' Garin tittar upp.

.. och att han har gjort mig betydande tjänster ... Han är trogen.'

'Med den saken behöver han inte längre besvara sig. Och vad hans tjänster beträffar, intresserar de mig inte. Uppfattat?'

Nikolajev småler och nickar sömnigt. Han liknar den porslinsstatyett som han med en viss självironi har placerat på sitt skrivbord.

'Och nu tar vi itu med de här.'

Jag tar fram en penna.

'Nej, du behöver inte skriva, det här är strax klart. Nikolajev får anteckna svaren.'

'Vem gav er giftet?'

Den yngre av fångarna invecklar sig i en barnlig förklaring. Han hade fått i uppdrag att överlämna paketet till en person som han inte känner till namnet, en kvinna som skulle känna igen honom på beskrivning, men ...

Garin fattar småningom, men för säkerhets skull översätter jag mening för mening. Som drabbad av nervösa ryckningar lägger kinesen handflatan på de långa mustascherna, rycker nervöst bort den igen när han ser att handen hindrar honom från att bli hörd, men sedan för han upp den igen. Nikolajev ser allt tröttare ut, han röker och tittar upp mot lampan som omges av dagsländor. Fläktarna fungerar inte, röken stiger rakt upp mot taket.

'Det räcker!' säger Garin.

Han för handen till kopplet.

'För tusan, jag tycks ha glömt den igen!'

Utan att spilla ord på saken öppnar han mitt hölster och tar fram pistolen som han placerar på bordet där den ligger och glänsar i lampskenet.

'Säg till den här förste mannen, och framför det tydligt, att om han inte har gett oss de upplysningar vi vill ha inom fem minuter, jagar jag en kula i skallen på honom, jag själv.'

Jag översätter. Nikolajev har omärkligt dragit upp ena axeln. Alla de hemliga agenterna vet att Garin är 'en stor hövding', och den här metoden är värdig ett barn. En minut ... två ...

'Nej, nu räcker det. Nu får han svara genast!'

'Du har sagt att han har fem minuter på sig', säger Nikolajev, respektfullt och samtidigt ironiskt.

'Blanda dig inte i det här!'

Han sträcker ut armen och tar pistolen. Vapnets tyngd gör hans högra hand stadig, men den vänstra som sticker fram ur mitellan darrar av febern. Ännu en gång uppmanar jag kinesen att svara. Han slår ut med händerna, liksom för att visa sin oförmåga.

Skottet knallar. Kinesens kropp rör sig inte, men i hans drag läser man den mest oförställda häpnad. Nikolajev har hoppat upp och stöder sig mot väggen. Är han sårad?

En sekund ... Två ... Kinesen sjunker ihop, han slappnar, benen viker sig under honom. Och blodet börjar rinna.

'Men, men ...' stammar Nikolajev.

'Håll käften!'

Tonen är så skarp att Nikolajev tystnar utan protester. Han ler inte längre. Munnen har slappnat, vilket framhäver de hängande kinderna. Han har lagt de stora händerna i kors över bröstet, som en gammal kvinna. Garin stirrar rakt framför sig, ur den sänkta pistolpipan ringlar sig en lätt, genomskinlig rökstrimma.

'Nu tar vi den andre. Sätt i gång med att översätta.'

Det behövs inte, den dödsförskräckte gubben har redan börjat tala, de små ögonen rör sig oroligt ... Nikolajev har tagit en penna och gör anteckningar med darrande hand.

'Tig', säger Garin på kantonnesiska. Sedan vänder han sig till mig: 'Säg honom innan vi går vidare att om han försöker komma med några valser, slutar det illa för honom ...'

'Det ser han ju.'

'Man kan vid behov välja ett mera genomtänkt dödsstraff.'

'Hur vill du att jag ska förklara det där?' 'Precis som du vill!'

(Han har av allt att döma redan förstått ...)

Medan fången talar med flämtande röst blåser Nikolajev bort de döda sländorna som ramlar ner på hans anteckningar...

Mannen har fått betalt av Cheng Tiung-mings agenter, den saken är klar. Först talar han mycket snabbt, men har ingenting av vikt att komma med, men när han ser pistolpipan sänkas, börjar han tveka. Plötsligt tystnar han. Garin som knappt kan behärska sig tittar på honom.

'Och ... om ... om jag säger allt, vad ger ni mig ...'

I samma ögonblick faller han med armarna virvlande som väderkvarnsvingar och rullar några varv på golvet. Den rasande Garin har tilldelat honom ett slag på käken. Med näven alltjämt knuten rynkar han pannan, biter sig i läppen och sätter sig på skrivbordskanten. 'Mitt sår gick upp.' Fången ligger på golvet och spelar död. 'Fråga om han har hört talas om rökelsestraffet!' Jag översätter igen. Mannen slår långsamt upp ögonen, och alltjämt liggande, utan att vända sig till någon särskild, utan att se på oss, säger han:

'Vi var tre stycken. Två blev tagna. En av dessa två är död. Den tredje kan vara någonstans i närheten av brunnen.'

Garin och jag tittar på Nikolajev som hade tänkt uppskjuta det fortsatta förhöret tills i morgon. Han försöker se så oberörd ut som möjligt, han rör varken på munnen eller ögonbrynen. Men musklerna i kinderna spänns och slappnar av i snabb takt, som om de darrade. Han skriver medan fången förtydligar.

'Är det allt?'

'Ja.'

'Om du inte har sagt allt ...'

'Jag har sagt allt.'

Fången tycks nu vara fullständigt likgiltig.

Nikolajev ringer, visar oss ett papper och ger det åt ordonnansen.

'En cyklist till telegrafens specialbyrå, nu genast.' Han vänder sig till oss:

'Under sådana omständigheter ... under sådana omständigheter ... Men det finns kanske ännu fler av dem ... I så fall ... Garin ... tror du inte ... att man borde försöka ... för säkerhets skull? ...'

För att finna en ursäkt för sin häpnadsväckande försummelse är han, som ville uppskjuta det fortsatta förhöret tills i morgon, nu beredd att låta tortera fången, 'för säkerhets skull'...

'Man kommer aldrig ur det', mumlar Garin mellan tänderna.

Och sedan med hög röst:

'För att han ska köra i oss en massa lögnar och leda oss på falska spår? ... Han kan inte ha några allmänna upplysningar. I såna här historier med brunnar är agenterna nästan aldrig fler än tre. Tre, fattar du? Inte två?'

Han ringer i sin tur (fyra gånger). Två soldater kommer in och för bort fången. Nikolajev som inte har svarat sopar sakta bort sländorna som alltjämt faller ner på skrivbordet, han gör det försiktigt, som om han slätade ut papperet, som ett snällt och väluppfostrat barn.

I korridoren möter vi en ordonnans från krigskommissariatet som kommer med en depesch. Chengs trupper börjar vika.

*

Trappan i Garins hus är mörk, lampan som lyste upp den har gått sönder. Natten fortsätter, både ute och i mina nerver ... Mina ögonlock är brännande heta, men jag är inte sömnig. Hela min kropp genomfars av lätta rysningar, som om jag var på väg att bli berusad. Medan jag tungt för ner mina fötter och trevar efter varje trappsteg med stortån, sänker sig ögonlocken och jag ser med en blandning av dimmighet och den mest egendomliga klarhet vanställda bilder: de två fångarna, den döde fången på golvet, Nikolajev, det groteska bröllopet som Garin skildrade, ljusstrimmorna på gatan, Kleins vanställda ansikte, de snabbt förbiilande skära affischerna ... Jag rycker till, som jag plötsligt hade vaknat när jag hör Garins röst:

'Jag vänjer mig aldrig vid det här mörkret, jag får alltid det intrycket att jag är blind ...'

Men nu är det ljusst igen. Vi står i det lilla rummet igen, de två resväskorna är alltjämt kvar.

'Är det där allt som du ska ha med dig?'

'Det bör väl räcka för några månader ...'

Han har knappt hört vad jag har sagt. Han lyssnar på ett mycket svagt ljud som uppfyller hela huset och som förbryllade mig redan innan vi gav oss iväg.

'Hör du nånting?'

'Jo ... jag hörde det redan innan vi for ...'

'Varifrån tror du det kommer?'

'Lyssna ...'

Det är någonting hemlighetsfullt med detta dämpade, avlägsna, mekaniska ljud. Ett dämpat knarrande, ungefär som när råttor gnager, men regelbundet och alltemellanåt avbrutet av ljud som påminner om knakande trä, som när luftbubblor stiger upp ur vatten, som drar ut ett ögonblick, liksom alla ljud i mörker, och sedan uppslukas av det oupphörliga knarrandet som tycks komma både från källaren och från horisonten. Garin har stannat, han är orolig, han andas knappast, han står med framskjutna axlar och försöker undvika det minsta buller.

Plötsligt knarrar hans skor och uppslukar alla andra ljud, men efter några sekunder hörs de igen, mycket svagt, de förstärks och återfinner sin avlägsna och oförklarliga intensitet. Till slut slappnar han av med en likgiltig gest och lägger sig på träsängen.

'Vill du ha lite kaffe medan vi väntar?'

'Nej tack. Men du borde ta kinin och låta någon byta ditt förband.'

'Det blir nog gjort småningom ...'

Han tittar på resväskorna.

'Tre månader, kanske sex? ...'

Problemet bekymrar honom fortfarande, han biter sig i kinderna.

'Men herregud, det skulle inte vara vidare klyftigt att stanna här, fast man inte har rest sin väg i tid ...'

När han säger 'stanna', menar han i själva verket inte 'stanna', utan 'dö'.

'Min gamle vän Nikolajev antyder att det redan är i allra senaste laget ...'

Hittills har han talat för sig själv. Klangen i hans röst förändras; han rycker på den friska högra axeln igen.

'Vilken förbannad idiot! ... Om jag inte hade åkt tillbaka dit i natt ... Vem ska Borodin ersätta mig med? Den propaganda som riktas mot underavdelningarna kan förstås Chen sköta, men hur blir det med resten? Det behövs bara några till som Nikolajev — disciplinerad, mycket disciplinerad — för att det ska sluta illa ... Klein är död ... I vilket tillstånd kommer jag att finna allt det här när jag återvänder? ... Det behövs bara att säkerhetspolisen gör sig skyldig till en blunder för att jag ska återgå till livet i Kanton lika naturligt som jag drar på mig min kavaj, men ändå har jag just nu en känsla av att jag redan är på väg härifrån. Nåja, om jag ger upp andan under sjöresan, kan de klistra en vacker etikett på segeldukssäcken...'

Hans läppar är ännu smalare än de var nyss och han har slutit ögonen. Skuggan av hans näsa som i den här belysningen är mera framträdande än vanligt blandar sig med ringen kring hans vänstra öga. Han är ful, denna oroande och skarpa fulhet som man finner hos döda innan det stora lugnet har inträtt.

'Att tänka sig att när jag kom hit på Lamberts tid, var hela den kantonesiska republiken ingenting annat än en ren komedi! Och i dag är det England. Att besegra en stad. Att krossa en stad. Staden är det mest sociala som finns här i världen, själva symbolen för samhället. Och nu finns det åtminstone en som dessa lusiga kantoneser håller på att försätta i ett beklagansvärt skick! Detta dekret ... Äntligen har alla dessa män som med stora ansträngningar har förvandlat Hongkong till en knuten näve ...' Han för ner foten på golvet och böjer sig framåt, som om han krossade någonting, långsamt och tungt. Samtidigt som han rätar upp sig igen tar han fram en liten rund celluloidinfattad spegel och granskar sitt ansikte (det är första gången).

'Jag tror att det är hög tid ... Det skulle faktiskt vara alltför idiotiskt att dö som något slags besynnerlig kolonist. Vem vill väl bli mördad om inte just såna människor som jag.'

Det finns nånting i allt vad han säger som gör mig orolig och illa till mods ... Han fortsätter:

'Vad tusan ska jag uträtta i Europa? Moskva? ... I betraktande av mina relationer med Borodin ... Jag litar inte på Internationalens metoder, men vi får väl se ... Om sex dagar är jag i

Shanghai, sedan den norska båten och ett intryck av att man har stigit ner i portvaktsglaset.
Måtte jag bara inte finna att allt som jag har gjort är slaget i spillror när jag återvänder!
Borodin är visserligen stark, men ibland visar han en häpnadsväckande klumpighet ... Ja, så är det, man är aldrig på väg dit man helst vill ...'

'Vart tusan skulle du egentligen vilja fara?'

'Till England. Nu vet jag vad det engelska imperiet vill säga. Ett ihållande och ständigt våld.
Leda. Bestämma. Tvinga. Där har du livet ...'

Och plötsligt förstår jag varför hans ord gör mig förbryllad; det är inte mig som han försöker övertyga. Han tror inte själv på vad han säger, och han försöker med hela kraften i sina irriterade nerver att övertyga sig ... Vet han att han är förlorad, eller fruktar han bara att han är det, eller vet han ingenting? Inför denna säkra död känner jag plötsligt en dyster förtvivlan när jag hör hans försäkringar och hans förhoppningar. Jag har lust att säga: 'Det räcker, förskona mig! Du kommer att dö.' Jag grips av en nästan oövervinnelig frestelse som dock slås tillbaka av min närvaro och min fysiska oförmåga. Sjukdomen har till den grad urholkat hans ansikte att det inte faller sig svårt för mig att se honom för mig som död. Och ofrivilligt har jag den känslan att om jag talade om döden, skulle jag utsätta hans blick för denna bild, dessa ännu tröttare och spändare drag som jag inte kan frigöra mig från. Jag har också det intrycket att det skulle ligga någonting farligt i mina ord, som om hans död, som han själv anar, skulle bli säker tack vare mig ...

Han har stått tyst en stund. Och i denna nya tystnad återfinner vi det egendomliga ljud som förbryllade oss nyss. Det är inte längre ett buller utan ett tydligt ljud av på varandra följande dunsar, mycket avlägsna eller mycket dämpade, ett ljud som man hör i en dröm. Det är som om man någonstans mycket långt borta dunkade i marken med tunga, i filter svepta föremål. Och de lite gällare ljuden, de som motsvarar vad jag nyss jämförde med knakandet i trä, blir metalliska och kommer en att tänka på det djupa mullret i en strupe som domineras av musikaliska hammarslag ...

Och återigen blandas dessa ljud med gummidäck som kommer sanden att knastra. En kadett visas in av boyen. Han kommer med svaret från officeren på telegrafan. Det avlägsna ljudet uppfyller hela rummet ...

'Hör du?' frågar Garin boyen.

'Ja, herr kommissarie.'

'Vad är det där?'

'Vet inte, herr kommissarie.'

Kadetten nickar.

'Det är armén, kamrat Garin, Röda arméns eftertrupper som marscherar upp i stridslinjen ...'

Garin drar ett djupt andetag, läser igenom de peschernerna och räcker dem åt mig.

Den tredje agenten gripen. Han innehade åttahundra gram blåsyra.

Fullständigt fientligt sammanbrott. Flera regementen som var bearbetade av vår propaganda har gått över till oss. Förråden och artilleriet i våra händer. Högkvarteret i upplösningstillstånd. Kavalleriet förföljer den flyende Cheng.

Han kvitterar ut rapporterna och ger kvittot åt kadetten som avlägsnar sig tillsammans med

boyen.

'Nu får han .inte se min namnteckning på en tid! ...

Chengs trupper slagna sönder och samman ... Och inom ett år är det Shanghais tur ...'

Det allt svagare stridsbullret närmar sig och avlägsnar sig igen med den ljumma vinden. Vi kan nu urskilja motordånet från traktorerna, marken som skälver under de marscherande trupperna, och ibland kommer till och med klappret av hovar till oss med en plötslig vindil, och man hör gnisslet från kanonaxlar ... Hos Garin ger detta avlägsna tumult upphov till en svårbestämbar upphetsning. Är det glädje?

'Jag kommer inte att se dig bland alla dessa idioter som följer mig i morgon ...'

Långsamt drar han fram den sårade armen ur mitellan, och när han lyfter upp den biter han sig i läppen av smärta. Vi omfamnar varandra. Jag grips av en sorg sådan som jag aldrig har känt, en djup och förtvivlad sorg, en sorg som framkallas av allt detta fåfängliga, av dödens närhet. När ljuset återigen faller på våra ansikten, tittar han på mig. Jag letar i hans ögon efter den glädje som jag hade trott mig spåra, men där finns ingenting sådant, bara ett hårt men samtidigt broderligt allvar.